

CEĻŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI
UN
GARA DZĪVEI

5.

SEPTEMBRIS/OKTOBRIS

1939.

S a t u r s.

	Lpp.
Prof. K. Kundziņš — Nopietnais laiks	281
Prof. J. Rezevskis — Vai vecluteriešu mācība par „pielīdzināto taisnību“ ir pamatota Pāvila rakstos?	282
Cand. theol. Valija Šlesere — Kristīga cilvēka pamattikumī Jaunajā Derībā	296
Alb. Freijs — Pieredzējumi un pārdomas	307
Archibīskaps T. Grīnbergs — Klarensas konference	329
E. Rumba — Jaunatne cīņā par baznīcas vienību	331
P. Rozenbergs — Oikumenisma problēmas	335
Skola un pedagoģija:	
E. Kaužena — Par Dievu reliģiskā mājniecībā	338
Grāmatu apskats:	
E. Rumba — Baznīca un garīgais amats oikumeniski-luteriskā uztverē (Prof. V. Maldonis) 342. Prof. Teodors Celms — Patiesība un šķitums (Alb. Freijs) 345. Grāmata par Biblii franču valodā 348. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām	351
Kronika:	
Latvija	355
Ārzemes	357

» C E Ļ Š «

Lalkraksts reliģijai un gara dzīvei.

Atbildīgais redaktors: Dr. Alb. Freijs.

Redakcijas koleģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, māc. G. Šaurums,
māc. P. Detlavs.

Redakcijas adrese: Rīgā, Cēsu ielā 12, dz. 1. Tāl. 95248.

Ekspedīcija: Rīgā, Vaļņu ielā 21. Tāl. 32885.

Abonešanas maksa:

Par 1 gadu ar piesūtīšanu Ls 4,—

Atsevišķa burtņica „ 0,80

Abonešanas maksa iemaksājama Ev.-Lut. Baznīcas grāmatnīcas tek. rēķinā 867.

Abonešanu pieņem visās pasta nodaļās un arī draudžu mācītāji.

CELŠ

L A I K R A K S T S
R E L I Ģ I J A I U N G A R A D Z Ī V E I

№ 5

Septembris / Oktobris

1939. g.

Prof. K. Kundziņš

Nopietnais laiks

Pēc saulainās vasaras atkal iestājies rudens. Bet rudens zeltam šogad slīd pāri tumšas ēnas. Laiki ir kļuvuši nopietni.

Mēs esam liecinieki tam, ka Eiropas tautu starpā atraisījušies demoniski iznīcības spēki. To redzot, mūsu sirdis nodreb līdz pašiem dziļumiem.

Un tomēr, mēs nebūtu savas valsts, savas pagātnes un mums dāvinātā miera laikmeta cienīgi, ja šī baigā izjūta būtu vienīgā smago notikumu pavadone. Mums visiem, it sevišķi tiem, kas savas dzīves stipruma pamatu meklē ticībā, jāzina, ka arī visnopietnākais laiks var kļūt par svētības nesēju, ja tikai pareizi izprotam viņa valodu. Arī šis laiks griežas pie mums ar saviem atgādinājumiem. Minēsim dažus no tiem.

Visupirms to, kas vairāk skar mūsu ārējo dzīvi. Tas izteicams vienā vārdā: pašierobežošanās! Arī mūsu tautā plaši attīstījusies tieksme pēc spožas, greznas dzīves, kas nereti iet tālu pāri apstākļiem. Daudzus šī tieksme padarījusi pat izšķērdīgus un nesavaldīgus. Tagad visam tam jādara gals. Un tas ir svētīgi. Ierobežojot ārējo spožumu, mēs vērsīsim skatus uz iekšu un kļūsim dziļāki savā garīgajā cilvēkā.

Tālāk nopietnais laiks satur īpašu atgādinājumu visiem garīgās druvas kopējiem. Nekad ļaužu sirdis nemēdz būt tik pieejamas, tik atsaucīgas mūžības atziņām, nekad meklējumi pēc Dieva un dievišķiem dzīves pamatiem nemēdz būt tik spēcīgas, kā lielos satricinājumu laikos. Viss tas mums uzliek pienākumu pārbaudīt, vai mūsu rosme ir pietiekoši liela un mūsu

gara apcirkņi pietiekoši pilni, lai nepietrūktu mūžības mantu, ko sniegt tiem, kam tā vajadzīga.

Beidzot laiks aicina visus vīt ciešākas vienības saites. Jau pie maziem bērniem varam vērot, ka briesmām draudot tie izbeidz ķildas un instinktīvi saslēdzas ciešāk kopā. Ja to dara neprātīgi bērni, cik daudz vairāk tas ir to pienākums, kas apzinas kopības saišu lielo nozīmi un grib būt Kristus gaišās mīlestības valsts nesēji. Tāpēc — vai tas būtu ģimenē vai sabiedrībā, skolā vai baznīcā — aprausim sīko naidu un slēgsimies kopā!

Bet ikreiz, kad jauns liktenīgs satricinājums skar mūsu dvēseli, atvērsim to lūgšanā mūžīgajiem spēkiem, lai tie ieplūst mūsos un dara mūs stiprus. Tad līdz ar apustuli varēsim teikt: Ja Dievs ar mums, kas būs pret mums! (Rom. 8, 31).

Prof. J. Rezevskis

Vai vecluteriešu mācība par „pielīdzināto taisnību“ ir pamatota Pāvila rakstos?¹⁾

Vecluteriešu dogmatikā (sev. 17. gadu simtenī) jēdzienam „pielīdzinātā, piešķirtā taisnība“ piekrita liels svars un nozīme. To uzskatīja par izšķirošo protestantisma pazīmi pretim katoļu mācībai par „iustitia“ jeb gratia „infusa“ — ticīgajā cilvēkā ielieto, ieplūstošo taisnību. Kā zinams, katoļi mācīja un māca, ka ar kristību un citiem sakramentiem, vispār ar baznīcas iedarbību, cilvēkā ieplūst Kristus taisnības un pestīšanas spēki, un proti it kā fiziskā veidā, viņš top pārveidots, darīts par taisnu. Pēc tam viņš sajūt grēku piedošanu, iegūst spēju ticēt un darīt taisnības un mīlestības darbus. Dievs nodod par cilvēku labvēlīgu spriedumu uz tā pamata, kas cilvēkā — un proti zināmā ziņā ar viņa paša līdzdarbību — ir radies (analītisks spriedums — taisnošana). — Tam pretim protestanti uzsvēra, ka taisnošana nenotiek pirmā kārtā cilvēka dabas pārveidošanā — arī ticīgais un taisnotais paliek

¹⁾ Pēc referāta Lutera akadēmijā Zonderhauzenā šīnī vasarā, drusku paplašinātā, modificētā veidā.

vēl grēcinieks, piedzīvojumi to rāda —, bet grēku piedošanā un Dieva pieņemšanā (par Dieva bērnu), neskatoties uz grēcīgo dabu. Dievs piešķir ar to viņam „Kristus taisnību“ — viņa pestīšanas ieguvumu, bezvainību, piederību Dievam kā dāvanu, bet sprieduma veidā (sintetisks spriedums — viņam top piespriests kas jauns, par sevi nepiemītošs). Tā ir „pielīdzinātā taisnība“. Tā dod cilvēkam pestīšanas drošību, tā atver viņam mūžīgās dzīves drošu izredzi. Kaut gan grēcinieks, ticībā Kristum nododoties viņš arvienu top taisnots, viņam top piešķirta Kristus taisnība. Ar to vien viņš arī reiz pastāvēs Dieva priekšā viņa tiesā. (Dziesma: Tav's asin's, tava taisnība u. t. t.) Uz savu dzīvē izveidoto taisnību cilvēks nevarēs atsaukties. Tā tad „pielīdzinātā taisnība“, kas saņemama ticībā, ir ceļš uz mūžīgo dzīvi un izglābšanu.

Pret šo „pielīdzinātās taisnības“ (iustitia imputata) jēdzienu nu ir jaunākos laikos (īstenībā jau sākot ar racionalismu) celti iebildumi, viņš top uzskatīts kā kaut kas, kas traucē, aptumšo vai grauj īsto, gaišo, spēcīgo ticības dzīvi, un esot tāpēc atmetams. Tas patiesībā arī neatbilstot ne Pāvila, ne arī Lutera uzskatiem. Aizrādu uz O. Šēla (Scheel) spriedumu („Religion in Gesch. und Gegenwart“, 2. izd.):

„Imputācijas (pielīdzināšanas) mācība satricināja (gefährdete) Lutera oriģinālo atradumu, proti Pāvila taisnošanas mācības atklāšanu (Wiederentdeckung).“ Viņa (imputācijas mācība), Melanchtona uzstādīta esot padarījusi Lutera iegūto taisnošanos drosmi atkal par nedrošu. 17. gadu simteņa ortodoksija to esot pārņēmusi kā dogmu un ar to pārvērtusi taisnošanas pārdzīvojumu par teoretisku refleksiju. Lutera ticības dzīvē taisnošana bijusi centrā, tagad viņa esot tapusi par ne visai skaidri saskatāmu blakus mācību pestīšanas līdzekļu rindā (ordo salutis). Viņa veicinājusi arī vieglprātību tikumīgā dzīvē ortodoksisma laikos. Plaši izplatījies ir uzskats, ka Melanchtons ar savu imputācijas mācību kā arī ar savu juridisko (tiesisko) taisnošanas jēdzienu esot ievadījis šķiršanu starp taisnošanu un svētīšanu, kas izpaudusies un izpažoties luterāņu teoloģijā un traucējot ticības dzīves viengabalainību. Pie Lutera vēl abi jēdzieni esot cieši viens ar otru saistīti.

Bet vai šie spriedumi ir patiesi pamatoti, kādi tie gan pirmā acumirkli izliekas? Jo — tā spriežam — ar ticību jābūt savienotai dzīvībai, rosībai, tai jābūt taisnam ceļam uz pilnību. Bet vai mūsu ticības dzīve ir arvienu šis taisnais ceļš? Vai nav novirzīšanās zemajos slāņos darbos un iekšējā dzīvē? Mūsu svētīšanās dzīve ir un paliek nepilnīga. Bet mums vajaga kā pilnīga. Tā ir grēku piedošana, Dieva taisnošana un pieņemšana, ar ko topam viņa piederīgie ticībā. Mums vajaga kā, kas gan nav īsti mūsu īpašums, bet kas tomēr Dieva spriedumā mums top piešķirts par pilnīgu īpašumu, tā ir „pielīdzinātā“ jeb dāvātā Kristus taisnība. Kas gan var teikt, ka taisnība tam ir pilnībā? Uz mums pašiem skatoties mums jāsaka, ka tās mums nav. Tomēr ticībā nododoties Kristum tā mums top piešķirta, ka varam teikt: kas mūs šķirs no Dieva, kaut esam grēcinieki? Tamdēļ „pielīdzinātā taisnība“ (iustitia imputata) ir mūsu ticības dzīves pamats un neatņemamā sastāvdaļa. Taisnošana un svētīšanās stāv gan viena ar otru sakarā, bet nav abas sajaucamas. Ja tās pilnīgi identificējam, tad nonākam sektantu un to novirzienu uzskatos, kas saka, ka ticīgā cilvēka dzīvei jābūt bez grēka un ka tā tāda var būt, kas ir maldi. Ka pie luteriešu dogmatikas pieder nepieciešami mācība par iustitia imputata, to atzīst Lutardta-Jelkes dogmatiskā kompendija un daudzi zinātnieki, piem. V. Valters, Joh. f. Valters, Bichsels (Büchsel), Ad. Keberle (Koeberle), V. Elerts u. c. Tie paši to uzskata par ierindojamu dogmatiskajā sistemā vispār. V. Elerts saka (Die Lehre des Luthertums im Abriss (2. izd. 1926. g.): Kristus ir izpildījis to taisnību, kas vien var pastāvēt Dieva tiesneša spriedumam pretim. Dievs pielīdzina šo taisnību ticīgajam un tā ir taisnošana. Par „pielīdzinātās taisnības“ nozīmi vispārējā dogmatikā salīdzini Keberles „Die Lehre von der Rechtfertigung und Heiligung“ (atkārtotos izdevumos).

Šī raksta nolūks nu ir: 1) konstatēt, kā šī mācība pie luteriešiem ir radusies un vai viņa pie paša Lutera ir atrodama, ar citiem vārdiem sniegt viņas attīstības īsu pārskatu, 2) aplūkot, vai šī mācība arī pie ap. Pāvila ir pamatota.

Iepriekš jādod kāds metodisks aizrādījums par to, kā būtu jāizlieto un jānovērtē avotu (t. i. šinī gadījumā Lutera un Pā-

vila rakstu) izteicieni. Ievērojamo reliģisko ģeniju un domātāju izteicieni ir bieži paradoksaļi t. i., kad tos savā starpā salīdzina, dažreiz pretrunīgi. Tas izskaidrojams ar to, ka reliģiskais pārdzīvojums norit daudzkārt spraigumā starp pretstatiem, satur tādus, bet beidzot tomēr savieno un izlīdzina tos. Tā reliģiskais cilvēks zina, ka tam jāsaņem viss no Dieva, bet ja tam jāpielieto savos centienos arī pašam visi savi spēki (Pāvils: Dievs rada mūsos gribu un izdarišanu un — dzenieties ar bijību un bailēm, kā topat svēti), viņu pilda visaugstākā svētlaimības sajūta un noteikta pestīšanas cerība, bet tā savienojas ar visstingrāko pašnovērošanu, paškritiku, kas noved pie galējas paša nepilnības un necienības atziņas. Varbūt šis novērojums palīdzēs pareizi apspriest, novērtēt un savienot dažkārt pretrunīgos izteicienus par taisnošanu pie Lūtera un Pāvila un noteikt arī sakaru starp taisnošanas un svētīšanas jēdzienu pie viņiem.

I

Jēdziens „Iustitia imputata“, t. i. svešas, cilvēkam kā tādai nepiederošas taisnības pielīdzināšana par viņa īpašumu, ir protestantisma, specialī luterāņu radīts. Bet Kalvins un reformāti to ir pārņēmuši. Kalvins lieto bieži šo izteicienu.²⁾ Senāk izšķīra starp reputare — kaut ko aprēķināt, novērtēt un imputare — kaut ko kādam pieskaitīt par vainu vai par nopelnu. Tā Vulgata tulko Rom. 4, 3, 5 — fides reputatur ad iustitiam — ticība top vērtēta kā taisnība, bet 4, 4 merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum — algu pieskaita, dod ne žēlastības veidā, bet pēc nopelna. Imputare gan ir galvenā kārtā juridisko darijumu valodas izteiciens: uzrakstīt kādam kaut ko uz rēķina (konto). Tāpēc viduslaiku scholastikā nominalisti runāja par grēka non imputatio t. i. par vainas dzēšanu no cilvēka konta. Bet viņi lietoja imputare tik negatīvā nozīmē, Kristus taisnības pielīdzināšana (imputatio) ir kaut kas jauns, protestantu radīts jē-

²⁾ Pāvila rakstos trūkst vārdu sakopojuma „pielīdzinātā taisnība“, „viņš runā tik par to, ka ticība top pielīdzināta par taisnību,“ bet vai viņam trūkst šī jēdziena, to aplūkosim vēlāk.

dziens. Te viņi lieto verbus imputare un reputare bieži promiscue, t. i. kā identiskus. Jāaizrāda, ka latīņi verbu „imputare“ dažreiz lietoja arī nozīmē „dāvināt“ (Georges vārdnīca), bet vai šī nozīme ietekmējusi reformatorus, to nevaram konstatēt.

Ko tad nu varam teikt par „imputatio iustitiae Christi“ jēdzienu pie Lutera, un vai tas pie viņa ir sastopams? Diemžēl mēs te nonākam pētniecības laukā, kur valda dažādas domas, un sastopamies ar pretējām Lutera domu interpretācijām. Senākā Lutera taisnošanas mācības uztvere, kādu mēs atrodam vēl Ričla „Protestantisma dogmatu vēsturē“ (1912. g.), pēc kā taisnošana ir Dieva sintetisks spriedums, kas pastāv grēku nepielīdzināšanā, pie kam ticīgā taisnība rodas tik ar to, ka Dievs viņam pieskaita Kristus bezvainīgās ciešanas, ir jaunākos laikos stipri modificēts un pat pārvērsts savā pretstatā. Reinh. Zēbergs (Seeberg) saka savā dogmatu vēsturē (4. sēj. par Lutera), ka pie Lutera taisnošana apzīmējot „par taisnu darīšanu“ un aptverot visu cilvēka reliģiskās un tikumiskās attīstības procesu. Tikai tā neesot domāta katoliski — kā Dieva žēlastības fizisks ieplūdums (infusio) cilvēkā, bet tā, ka Dievs ietekmē cilvēka gribu. Taisnošana ir „sinonims svētīšanai“, pasaka Zēbergs skaidriem vārdiem. Tā šinī dzīvē nekad nav pilnīga. Dievs liek pāriet uz kristīgo Kristus taisnībai, taisnai dzīvei. Dieva pielīdzināšanas spriedums, resp. grēka nepielīdzināšana (non imputatio peccati), notiek tik uz tā pamata, ka Dievs jau iepriekš ir cilvēku darijis par taisnu, ir tā tad analitisks.

K. Holls ir, pamatojoties uz dažiem Lutera izteicieniem, sevišķi uz tiem, ka Lutera taisnotāju Dievu salīdzina ar ārstu vai žēlsirdīgo samarieti, kas slimnieku ņem savā kopšanā, izteicies, ka pēc Lutera Dievs nododot attaisnojošu spriedumu par grēcīgo cilvēku tamdēļ, ka viņam esot nolūks to reiz darīt par pilnīgu, svētu, bezgrēcīgu. Rezultātu iepriekš paredzēdams, viņš to jau tagad attaisnojošot. Tāds uzskats līdz ar līdzīgiem izteikts aiz tā iemesla, ka Dieva attaisnojošs spriedums par grēcinieku bez tā, ka kas notiktu, pārveidotos viņā, liekas Dieva taisnīgumam pretim runājošs.

Tomēr gan ne Zēberga, ne Holla uzskats neizteic Lutera

istās domas. Pie Zēberga jau duras tas acīs, ka viņš grēku piedošānu, kas Luteram arvienu ir bijis pirmais un galvenais (sal. mazā katķisma vārdus: „Kur grēku piedošāna, tur ir dzīvība un mūžīgā svētība“), nostāda otrā vietā. Grēku piedošāna seko tam, ka Dievs cilvēku dara taisnu. Uz to, šķiet, pareizi aizrādījis V. Valters³⁾ sacīdams, ka Zēbergs padarot grēku piedošānu no galvenā momenta Lutera teoloģijā par akcidentalu. Tāpat nepareizi ir noliegt pie Lutera taisnošanas vienreizējo nozīmi, ar ko top dota pilnīgā žēlastība, atveras pilnīga izredze uz izglābšanu, pilnīga vienošana ar Dievu. Par to plašāki vēlāk. Lutera pats saka: „Die Rechtfertigung kommt nicht allmählich, sondern auf einen Haufen.“ R. Zēberga Lutera taisnošanas jēdziena uztvere jāuzskata vismaz par vienusīgu. — Tāpat arī lielākā daļa pētnieku atzīst K. Holla uztveri par nepamatotu. Holls Lutera taisnošanas jēdzienu gan pareizi paskaidrojis tādā ziņā, ka tas izteicot ne cilvēka pārveidošanu, bet jaunu attiecību nodibināšanu starp Dievu un cilvēku no Dieva puses. Tomēr Dievs grib cilvēku par taisnu darīt. Tas notiek pamazām. Dievs dara par taisnu jau tagad (Luters izteicas Romiešu vēstules izskaidrojumā no 1515. g. nullus antem reputatur iustus nisi qui legem opere implet — tikai tas top par taisnu atzīts, kas darbos izpilda bauslību). Šis pretrunas Lutera izteicienos Holls domā izlīdzināt tā, ka viņš saka: Dievs gribot to grēcinieku, par ko viņš izsakot attaisnojošu spriedumu, reiz darīt taisnu un pilnīgu. Šo galu rezultātu viņš uzskatot pie grēcinieka, uz kā viņš iedarbojoties, jau kā sasniegtu un uz tā pamata attaisnojot viņu. Tā tad taisnošana Hollam ir analītisks spriedums — pēc jau dotā — un tāpēc nerunājot pretim Dieva absolūtai taisnībai. Dievs savā taisnošanā negribot pirmā kārtā apmierināt cilvēka sirdsapziņas bailes un nemieru — tādu uzskatu esot ienesis taisnošanas mācībā Melanchtons — bet gribot likt izpausties savai godībai viņa tikumiskajā dzīvē. V. Valters gan ir pareizi aizrādījis, ka, ja Dievs izsaka taisnošanas spriedumu skatoties tik uz gala rezultātu, tad jau katram taisnotā-

³⁾ „Neue kirchliche Zeitschrift“, 1923.: „Neue Konstruktionen der Rechtfertigungslehre Luthers.“ Tanī pašā gada gājumā atrodas arī polemika starp Hollu un V. Valteru.

jam jāklūst nepieciešami izglābtam, bet var jau arī taisnošanas, aicināšanas, pieņemšanas žēlastību zaudēt. Dievs attaisno mūs ne savas galējās izglābšanas dēļ, bet Kristus dēļ un attaisnotājam arvienu ir jāturas pie Kristus, jāsaņem no viņa grēku piedošana un dzīvības spēki, ja viņš grib tapt galīgi izglābts. Dievs taisno cilvēku savā mīlestībā un žēlastībā un nevis savā visuvarenībā un visuzināšanā (Holls jau arī izteicies, ka pēc Lutera domām Dievs varot taisnot cilvēku arī bez Kristus⁴). Holls domā, ka pirmatnējā taisnošana un ikdienišķā grēku piedošana ir tas pats, bet šie jēdzieni gan ir jānošķir viens no otra. Lutera, salīdzinādams Dievu un Kristu ar ārstu un žēlsirdīgo samarieti, kas ņem slimnieku savā kopšanā, runā par tādiem grēciniekiem, par kuriem viņš jau ir izteicis savu taisnošanas spriedumu. Arī Luteram sirdsapziņas miers un grēku piedošana bija galvenais tāpat kā Melanchtonam. Arī viņš apskata taisnošanu ne tik no dievišķā, bet arī no cilvēciskā viedokļa. Jāatzīst pie tam, ka taisnotais cilvēks cer uz galīgu izglābšanu un pilnību un tiecas pēc tās. Viņam savienojas tagadne un nākotne.⁵)

Nu gan jāatzīstas, ka Lutera izteicieni par taisnošanu bieži runā viens otram pretim. Drīz viņš saka, ka taisnošana ir vienreizējs akts, kas notiek kristīgās dzīves sākumā, taisnošanā cilvēks saņem pilnīgu žēlastību un pestīšanas izredzi, drīz, ka taisnošanai jāiet caur visu dzīvi, pilnīga taisnošana notiks tik dzīves beigās, mūžībā ieejot. Ir vietas, kur Lutera izsakas, ka mēs nezinām un nevarām zināt, vai esam taisnoti. *Nunquam scire possumus, an iustificati simus, an credamus. Nemo — — — experitur se esse iustificatum. Quia sicut Deus et consilium ipsius nobis ignota sunt ita et iustitia nostra* (Citāti no komentāra par Romiešu vēstuli). Viņš saka bieži: *iustificare nozīmējot iustum efficere* — par taisnu darīt (tanī

⁴) Par to ir rakstījis H. M. Millers — *Theol. Blätter*, 1927. g. Nr. 10: „Der christliche Glaube und das erste Gebot.“

⁵) Par to rakstījis R. Hermanns, „Beobachtung zu Luthers Rechtfertigungslehre“ — Reinh. Zēberga godināšanas rakstos 1929., gribēdams izlīdzināt Holla un V. Valtera spriedumus par Luteru. Viņš arī domā, ka pie taisnošanas Dievs neskatās iepriekš uz to, ka viņš darīs cilvēku pilnīgu.

pašā komentārā) viņš runā par žēlastības iedvešanu (infusio) cilvēkā, kas atgādina katoļu domas un uzskatus, pret kuriem Lutērs pats ir stipri kaŗojis. Arī savā Jaunās Derības tulkojumā viņš dikaoō bieŗi tulko ar „gerechtmachen“ un ne ar „rechtfertigen“. — Tādi izteicieni, kā redzējam, atrodas seviŗki viņa Romieŗu vēstules izskaidrojumā (lekcijās) no 1515. g. — Ir izteiktas domas, ka Lutera taisnošanas mācība te vēl ir tapŗanas stadijā tāpat kā visa viņa attīstības gaita, ka viņš vēl atrodas viduslaiku un Augustina ietekmē (O. Ričls u. c.). — Citi kā Holls, Langs, arī J. f. Valters (savā baznīcas vēsturē), aizrāda, ka Lutera Romieŗu vēstules izskaidrojums jau satur viņa reformatoriskās pamatdomas, esot rakstīts pēc viņa atjaunošanās piedzīvojuma (tornī), kā viņš arī vēlāk identificē iustificare ar iustum facere. Jāsaka būs tomēr, ka Lutērs savās lekcijās te vēl būs pieslēŗies izteiksmē Augustīnam un mistikai, ar ko viņš bij stipri nodarboŗies. Lutera vēlāko, vairāk attīstīto taisnošanas mācību tās vēl nesatur (tā domā arī J. f. Valters). Lutērs nosauc te par taisnošanu visu ticīgā cilvēka dzīves procesu, pieņemšana grēku piedošanā un dzīves atjaunošana viņam te vēl saplūst kopā. Ar taisnošanu viņš bieŗi domā dzīves pilnības sasnieŗšanu, tāpēc viņš saka: nekad nevaram zināt, vai esam taisnoti. Nav vēl izveidoŗies tas uzskats, ka taisnošana ir pirmais Dieva akts, kas notiek pie cilvēka. O. Ričls saka: taisnošana kā mērķis te vēl ir domāta eschatoloŗiskā nozīmē. Tomēr netrūkst arī aizrādījumu par to, ka taisnošana ir uztverama kā Dieva spriedums, Dieva pieņemšana. „Juristi un filosofi redz taisnībā un ne-taisnībā dvēseles īpaŗību, stāvokli (habitus), bet tā taisnība, ko domā Svētie raksti, ir vairāk atkarīga no Dieva pielīdzināŗšanās nekā no paŗa cilvēka stāvokļa“ (Rom. vēst. I, 243.). Ar taisnošanu savienojas cilvēka dzīves virziena pārmaiņa, tā lauŗ grēku varu, bet to neiznīcina. Tā pie Lutera nevarēsim identificēt taisnošanu ar svētu darīŗšanu, kaut tās arī abas stāv viena ar otru saŗarā. Dzīves svētīŗšana paliek ŗeit vēl arvienu nepilnīga, bet jābūt kam pilnīgam, droŗai apziņai, ka piederam Dievam, cerībai uz izglābŗšanu, pēc kā Lutērs jau tik grūti bija, dvēselē bailodamies, cīnījies. ŗī droŗā cerība Lutēram nebalstījās uz paŗa, bet uz sveŗas taisnības, iustitia

externa, proti Kristus, un netik uz viņa taisnās dzīves, bet sevišķi uz viņa grēku izpircējas ciešanas. Varēsīm teikt: taisnošana ir Dieva spriedums uz šīs ciešanas pamata pār grēcinieku, kas izsaka vispirms tīri objektīvi grēcinieka apžēlošanu un pieņemšanu. Bet tam ir arī subjektīvā puse cilvēkā, ja cilvēks šo spriedumu pieņem ticībā. Ar to viņam rodas arī jauni dzīves spēki, un viņš tiecas pēc svētīšanas. Lutērs šo taisnību ir arī bieži nosaucis par *iustitia passiva*, kas apzīmē Kristus taisnības saņemšanu. To nozīmē viņa izteiciens — simul *iustus*, simul *peccator*. Ar vienmērīgu grēku piedošanas saņemšanu mēs iegūstam Kristus taisnību, nepalikam pie savas pašu taisnības. Tā ir arī mūsu labākos, pat kristīgos darbos nepilnīga un grēcīga.⁶⁾

Lutērs savos uzskatos ir attīstījies un noskaidrojies. Viņš vēlāk arvien vairāk uzveļ imputācijas t. i. Kristus pielīdzinātās taisnības jēdzienu. Pirmajā galatiešu vēstules komentārā (no 1519. g.) viņš vēl saka: *Omnis, qui credit in Christum, iustus est nondum plene in re, sed in spe.* (Katrs, kas tic Kristus, ir gan taisns, tomēr vēl ne faktiski, bet tikai cerībā). Te vēl izteicas eschatoloģiskais viedoklis. Bet priekšvārdos vēlākajam Galatiešu vēst. komentāram (no 1532.—35. g.) viņš raksta: (Kristus) taisnība sargā mūs pret pazudināšanu un nāvi. Jo — *iustitia mea vivit, quae est Christus.* Termins „*iustitia passiva*“ vēl nebūtu izšķirošs, lai taisnošanu uztvertu kā spriedumu. Bet Lutērs nostāda Dieva taisnību, ko cilvēks saņem, pretim pilsoniskajai. Pēdējā ir laicīga, dievišķā taisnība ir ne no šīs pasaules, mūžīga. Viņa ir Kristus, kas stāv pāri grēkam, pasaulei. „*Ibi nullum peccatum cernitur, nullus terror, nullus remorsur conscientiae sentitur.*“ Atdzimušais nespēj grēkot. Bet Lutērs te tēlo ticības taisnību, ne realo, faktisko kristīgā dzīves taisnību. Bet — tā saka Lutērs — cilvēkam ir visgrūtākais nākt pie taisnības ticībā, pakļaujoties pilnīgi Dievam un atsakoties pilnīgi no savas paša (vai šīs pasaules) taisnības. Tāpēc cilvēks jeb velns grib

⁶⁾ Tā formulēja Lutera uzskatus šinī pašā Zonderhauzenas sanāksmē arī zviedru teologs Nygren's savā referātā: „Die Ethik der Rechtfertigung“.

atkal uzcelt cilvēcīgo taisnību un sajauc tikumību un ticību (mores et fidem), darbus un žēlastību, politiku un reliģiju. Bet ticībā taisnais saka: Licet sim peccator legalis in iustitia legali, tamen non despero, ideo non morior, quia Christus vivit, qui est iustitia et vita mea aeterna et coelestis. Dažreiz Luters gan salīdzina ticīgā darbus ar augļiem, pašu taisnību ticībā ar koku. Koks un viņa sulas ir primarais, augļi akcidentēlais. No tā redzam, ka Luters nošķir taisnošanu no tikumīgās dzīves, lai gan abas stāv viena ar otru sakarā. „Skaidra sirds ir tik vien tā, kas zina, ka viņa top svētīlaimīga (selig) vienīgi Dieva žēlastībā“ (lekcijās par 1. Timoteja vēst. 1528. g.). Kristu mūsos (Christus in nobis) Luters arī gan pazīst — Kristus taisnība, viņa dāvanas pāriet uz mums, kā mūsu grēki uz viņu — bet primarais viņam ir — Kristus par mums (Christus pro nobis). V. Elerts (Morphologie des Luther-tums I 1930.) apzīmē taisnošanu par Dieva aktu, kas notiek pie cilvēka transcendentā „es“ un iedarbojas tad uz empirisko. Ticība un jaunā taisnība sākoties it kā kādā matemātiskā punktā. Šis gan nozīmē Dieva taisnošanas saņemšanu, kas var notikt tik pārļaicīgā sferā. Mūsu iekšējā cilvēka darīšana par taisnu (Heiligung) ir Dieva darbs pie mums, kuru mēs īsti nevaram novērot (Luters saka: mēs esam ignoranter iusti, scienter iniusti), bet kam mums jāļauj notikt pie sevis pazemībā un pašaieliedzībā.

Ar to, ka mums pilnībā jāsaņem Dieva taisnošanas spriedums (imputata iustitia), bet pamazām jāļauj notikt Dieva svētīšanas darbam pie mums, izskaidrojumi Lutera pretrunīgā izteicieni par „iustus“ un „iustitia“. Dažreiz viņš runā par ticībā taisno, dažreiz par realo dzīves taisnību. „Nunquam seimus, an iustificati simus“ un „Dei reputationem nemo novit“ saka viņš pretim tam, ka apgalvojis, ka varam paļauties uz izglābšanu pēc Dieva taisnošanas sprieduma. Skatoties uz Dievu un Kristu, mēs varam būt drošas paļāvības pilni, skatoties uz sevi pašiem mēs nedrīkstam aizmirst savu nepilnību un grēcīgumu. Semper homo est in non esse, in fieri (cilvēks arvien ir tapšanas stāvoklī) i. e. semper peccator, semper penitens, semper iustus (t. i. vienmēr grēcinieks, vienmēr grēku nožēlotājs, vienmēr taisns). Aptius iustificati quam iusti. (La-

bāki sakot — mēs esam taisnoti, ne taisni.) — Deus in Christo regenerat hominem sanatumque vitiatum a reatu (culpa) statim, ab infirmitate paulatim. (Dievs Kristū atdzemdina cilvēku un dziedina grēcīgo no vainas (Schuld) tūlīt, no nespēcības pamazām).

Tā varēsīm teikt, ka Luteram taisnošana ir sintetisks Dieva spriedums. (Elerts saka: Lutera domāja ne mazāk juridiski kā Melanchtons.) Svarīgākais jau cilvēkam ir tas, ka viņš var pastāvēt Dieva sprieduma priekšā. Starp cilvēku un Dievu ir distance, bet Dieva taisnošanas spriedums nostāda viņu Dievam tuvu. Luteram nav svešs iustitia imputata jēdziens. — Keberle (Rechtfertigung und Heiligung) konstatē Lutera attīstībā trīs periodus attiecībā uz to, kādu uzsvāru viņš liek uz imputāciju. Pirmajā viņš tik stipri uzsver effici (darīt par taisnu) blakus reputari (atzīt, noteikt par taisnu), ka viņš nekautrējas abus izteicienus lietot pārmijus. Bet tad uzsvārs arvien vairāk tiek likts uz Kristu par mums (pro nobis), kas skaidrā evidencē stāvēdams pār Kristu mūsos (in nobis) tomēr savienojas ar viņu. Še, apmēram viņa galatiešu vēstules komentārā, laikā no 1532.—35., Lutera atrodies savas domāšanas augstumos. Pēdējā savas dzīves posmā viņš tuvojoties Melanchtonam. Svešas (Kristus) taisnības piešķiršana topot arvien vairāk nostādīta pretim cilvēka atjaunošanai. — Spriedums par to, ko atzīt par vērtīgu un paliekamo Lutera uzskatos, tā tad atkarājas no tā, vai dod priekšroku jaunākam vai vecākajam Luteram. Parasti gan saka, ka agrāko laiku domas atbilstot īstai Lutera reliģiozai dabai; uzsvērt imputāciju un šķirt to no atjaunošanas — uz to viņu esot pamudinājuši viņa cīņa ar katoliem un spiritualistiem (jūsnotājiem), kuriem abi šie jēdzieni saplūda kopā, vai kuri atjaunošanu nostādīja pirmajā vietā. Bet ir jautājums, vai Lutera to darijis tikai cīņas dēļ, jeb vai pati šī cīņa nelika viņam vairāk noskaidrot savus uzskatus. Bieži jau domātāji atzīst savas agrākās nepilnības. Un tā arī Lutera kādā vēstulē (no 1535. g.) atzīst savus agrākos Galatiešu vēstules komentārus par nepilnīgiem. Viņš raksta: „Non putassem eos adeo infirmos esse, fuerunt tantum prima lucta mea contra fiduciam operum.“ (Es nebūtu domājis, ka viņi — t. i. šie komentāri — ir tik vāji,

viņi ir bijuši — viņos izteikusies — tik mana pirmā cīņa pret paļāvību uz darbiem.)

Lutera darbībai sekojošo luteriešu mācības attīstību, kas izteicas viņu apliecības rakstos un vecluteriešu dogmatikā, parasti uzskata par tādu, kas sagrozījusi un sabojājusi Lutera taisnošanas jēdzienu. Mācība topot scholastiski-dogmatiska, nedibinājoties vairs uz tieša reliģiska pārdzīvojuma, jēdziena formulējums esot pārāk juridisks, taisnošanu un atjaunošanu šķirot vienu no otras un abstrahējot, uzpeldot atkal nopelnu cildināšana, atgriešanos (grēku nožēlu) un ticību uzskatot par nopelniem, par kuriem piešķirot taisnību. Ka tiek dogmatizēts un abstrahēts, ka trūkst Lutera spēcīgās reliģiozitātes un viņa pārdzīvojumu, ka jēdzienus par daudz sadala un saskalda, tas gan ir jāatzīst, tomēr attiecībā uz taisnošanas mācību būs jāpievienojas Elerta spriedumam (*Morphologie I*, 79. lp.): „Tas bija lielais abu pirmo luterisko paaudžu nopelns (*Grosstat*) dogmatikā un eksegezē, — un visiem papriekšu te minams Melanchtons, — ka viņi saprata un spēja piešķirt Lutera taisnošanas mācībai smaguma punktu un vadošo līniju visā teoloģijā.“ Sevišķi Melanchtona sastādītajā Augsburgas kofesijas apoloģijā esot sadzirdami reformācijas īstie sirdspukstieni.

Piegriezīsimies Melanchtonam. Savā pirmajā attīstības posmā, kur viņš pieslejas Augustīnam, viņš gan taisnošanu uzskata par taisnības kā īpašības radīšanu dvēselē (*O. Ričls*). Bet Apoloģijā (4. art.) viņš noraida uzskatu, ka ticība ir taisnošanas pamats, sākums jeb sagatavošana uz taisnošanu (*quod fides sit initium iustificationis seu praeparatio ad iustificationem*). Tālāk viņš, kā Lutērs sākumā, runā vienā lāgā par imputāciju jeb par taisnu atzīšanu un par darīšanu par taisnu jeb atjaunošanu, identificē abus jēdzienus. *Iustificari* nozīmējot *ex iniustus iustos effici seu regenerari*. Viss daudz pārrunātais un ne visai lāgā saprotamais 72. § ir izteikts sekošiem vārdiem: „*Quod proprie ac vere ipsa fide propter Christum iusti reputemur seu accepti Deo simus. Et quia iustificari significat ex iniustus iustos effici seu regenerari significat et iustos pronuntiari seu reputari.*“ Savādi ir, ka Mel. sākumā paskaidro, ka taisnot nozīmējot — par taisnu darīt

un tas pats nozīmējot arī par taisnu noteikt. Kas viņam galvenais? Jeb vai viņš taisnošanas sprieduma aktu domājis kā nevainības piešķiršanu, skaidras sirds radīšanu, kā arī daži vēlākie dogmatīki ir izteikušies. — Pēclaiķā Melanchtons licis regeneratio (atjaunošanas) vietā remissio peccatorum un taisnošanu izskaidrojis kā iustum pronuntiari (atzišanu par taisnu). Ar to ir savienota remissio culpaē seu reatus, grēku vainas dzēšana (Erlas der Schuld). Ticīgo grēkus Dievs aplāj ar imputata filii iustitia. Kristus dāvina cilvēkam arī savus nopelnus, bet iustitia imputata dāvinājums jeb reconciliatio (salīdzināšana), acceptatio ad vitam acternam (pieņemšana mūžīgai dzīvei) esot stingri jānošķirot no donum spiritus sancti (svētā gara dāvinājuma). Melanchtons šķir taisnošanu ar grēku piedošanu no atjaunošanas, kas gan stāv viena ar otru sakarā (atjaunošana viņam jau arī ir bijusi svarīga, viņš reiz teicis: theologiae studui, ut mores emendarem — es ar teoloģiju tamdēļ esmu nodarbojies, lai labotu savus tikumus) ne tikai aiz teoretiskiem, bet arī aiz praktiskiem iemesliem. Viņš raksta savā Loci theologici izdevumā no 1559. g.: Kaut arī Dievs dod ar grēku piedošanu savu svēto garu, inchoantem novas virtutes (ar ko sākas jauna tikumība), tamen mens perterrefacta primam quaerit remissionem peccatorum et reconciliationem, non disputat, quae virtutes infusae sint (tomēr sirds savās bailēs vispirms meklē grēku piedošanu un salīdzināšanu, viņa neprasa pēc tā, nedomā par to, kādi tikumiski spēki viņā būtu ieplūduši). Tas gan varbūt ir izteikts bez tā spraiguma, kas bija Luterā, tomēr izsaka Luterā pamatdomu, ka grēku piedošanas un Dieva pieņemšanas apziņa ir pirmais un svarīgākais. — Tā tad gan nepareizi ir teikt, ka Melanchtons ir ticību uzskatījis kā nopelnu un krasi šķīris taisnošanu no atjaunošanas; ka viņš šķiro, tas notiek aiz reliģiskiem iemesliem. Savas dzīves pēdējā posmā viņš gan ir piegriezies sinerģismam, t. i. cilvēka ticībai un cilvēka spēkiem piešķīris līdzdarbību taisnošanā, bet te viņu konkordijas formula ir koriģējusi.

Strīdus par mācību, kas bij izcēlušies luteriešu starpā, izbeidza konkordijas (vienprātības) formula, sastādīta 1580. gadā, luterāņu konfesijas pēdējais apliecības raksts. Viņai pārmet scholasticismu, bet jāsaka, ka viņa, neskatoties uz varbūt

par daudz abstrakto un juridisko formulējumu, taisnošanās mācībā izteic Lutera un reformācijas pamatdomas. Ozianders mācīja, ka Kristus dievišķā taisnība topot cilvēkam immanenta (Kristus dievišķa būtība, ar ko mēs savienojamies, liek pār mums plūst taisnībai tā kā mēs viņu esam apkrāvuši ar saviem grēkiem). Tampretim uzsvēra, ka taisnošana ir Kristus taisnības un paklausības dāvināšana un pieskaitīšana cilvēkam. Ar viņu mēs topam uzņemti žēlastībā un uzskatīti (noteikti) par taisniem — in gratiam recipimur et iusti reputamur. Ticība ir paša Dieva mums dotais līdzeklis (medium et instrumentum), ar ko mēs satveram taisnību. Justificare ir absolvere a peccatis, ar to mēs esam pacelti apziņā, ka esam pestīti (Heilsgewissheit), kaut taisnotājam cilvēkam vēl paliek vājības un grēki. Tomēr konkordijas formula arī atzīst, ka ticība, kas satver taisnošanu, darbojas mīlestībā (per caritatem efficax est). Te jau arī ir pieņemta taisnošanas un atjaunošanas vienība cilvēka transcendentā būtībā, t. s. matematisķajā punktā. Piedurties varētu tik pie tā, ka konkordijas formula te šķir laicīgi — postquam. Jāaizrāda, ka Solida declaratio attiecībā uz regeneratio un iustificatio paskaidro, ka šos terminus lietojot dažādā nozīmē, ka abi varot arī būt identiski, ka iustificare varot apzīmēt arī iustum efficere, ar ko Dievs dodot skaidru sirdi. Bet taisnošanu un atjaunošanu nedrīkstot sajaukt; ja to darot, tad laupot sagruastām sirdīm mierinājumu, un Kristus nopelnis un Dieva žēlastība zaudējot savu nozīmi, netopot pienācīgi godināti. Tomēr — tā vēl reiz uzsver Solida declaratio — taisnošanu un atjaunošanu nedrīkst šķirt vienu no otras. — Vai te ir kas, kas runā pretim Lutera uzskatiem? Jāsaka: tie te ir dogmatiski formulēti. Elerts spriež: ne teologu pestīšanas ilgas ir radījušas šo taisnošanas mācību, bet transsubjektīvais evaņģēlijs, un viņu nolūks bija — izteikt un uzturēt spēkā šo transsubjektīvatīti. Konkordijas formula varēja gan salīdzināšanas un grēku piedošanas jēdzienus noteikt par taisnošanas saturu, tāpēc ka tie nedibinas uz tā, kas atrodas cilvēka (weil diese keine menschlichen Tatbestände zur objektiven Begründung voraussetzen), bet ne atdzimšanas, atjaunošanas, svētīšanas jēdzienus, tāpēc ka te ir runa par cilvēku būtību (in diesen auf das Wesendes Menschen reflektiert wird).

(Beigas nāk. numurā)

Cand. theol. Valija Šlesere

Kristīga cilvēka pamattikumi Jaunajā Derībā

(Beigas.)

II Pāvila tikumiskie prasījumi.

A. Īss vispārējs Pāvila etikas raksturojums.⁵⁸⁾

Pāvila vēstulēs etiskās mācības parādās sporadiski, gan atsevišķu konkrētu dzīves problēmu iztirzājumos, par tiesāšanos, par laulības etiku, par celibātu, par sievietes tiesībām draudzē, jeb par kristiešu attiecībām savā starpā, pret pagānisko apkārtni un nekristīgiem priekšniekiem, pret valsts varu un valdības iestādēm, par ēšanas un dzeršanas askezi. Bet šīs pamācības nav saistītas sistemā.

Ar ko Pāvils motivē savus etiskos pamudinājumus?

1. Eschatalogiskā doma. Pārdzīvojamais laikmets ir liktenīgs, cilvēka mūžs ir īss, jaunās dzīves rīta blāzma to ir skārusi, tāpēc cilvēkam pienākas dzīvot nevis kā naktī, miegā un skurbumā, bet kā tādām, kas no miega ir modies un grib stāigāt gaismā, piem., 1. Tes. 5, 5 sek.; Rom. 13, 12 sek.; Kol. 4, 5.

2. Augšāmcelšanās doma. Vecais cilvēks ar Kristu ir miris, jaunam jāceļas augšā un jādzīvo jaunā dzīvē. Šis jaunais cilvēks ir līdzveidīgs Kristum (Fil. 3, 10, 21; Kol. 3, 1). Kas vēl palicis pāri no vecā cilvēka, jāsit krustā; sevišķi tas redzams Pāvila vēstulē galatiešiem.

3. Kristietis no pazušanas izglābts, grib nest Dievam pateicības upuri. Labākais pateicības upuris ir jauna etiska dzīve (Rom. 12, 1), jeb arī kristieša dzīve tiek salīdzināta ar tempļa celšanu (Kol. 2, 1).

Pāvila etikā mēs redzam pavīdam arī perfektionisma principu (Filip. 3, 12, 15; Kol. 3, 14); tomēr ir arī vietas, kas rāda, ka tikai Dievs dara cilvēku pilnīgu (Filip. 1, 6).

Tāpat ir sastopams arī svētlaimības motivs (Filip. 2, 12; Gal. 6, 8). Tomēr īstā atslēga Pāvila etikai ir gara princips

⁵⁸⁾ Pēc prof. K. Kundziņa lekcijām „Pirmkristīgā reliģija“.

(Rom. 8, 9, 15; Gal. 5, 16—25). Labs, svēts, pilnīgs ir tas, kas ļaujas no gara vadīties.

Bet garam ir divi pretstati: bauslība un σάρξ. Bauslības laiks pagājis, tanī neviens nevar kļūt taisns (Gal. 2, 16; 3, 24, 25). Bez tam bauslības kalps visu dara aiz bailēm, bet ne ar brīvu un priecīgu prātu. Šis apstākļis mazina bauslības tikumisko vērtību. Tikai tas cilvēks, kas atrodas gara gūstā, ir tikumīgs (Gal. 5, 22). Viņš ir arī brīvs no gremdējošiem spēkiem, jo darboties gara ietekmē, nozīmē būt brīvam (Rom. 8, 4, 6; Gal. 5, 13). Viņš zina, kas jādara, pirms to kāds māca. Līdz ar to cilvēka rīcība nostādīta divu spēku krustceļos — σάρξ un πνεῦμα.

Viss, kas nāk no σάρξ, ir netikums (skat. netikumu katalogus Rom. 1, 29, 30; Gal. 5, 19—21). Tikums ir tikai viens — vadīties no gara mīlestības. Tā Pāvīlam rodas formula: viss, kas garā darīts, ir tikumīgs (Rom. 14, 23: „Bet viss, kas nenāk no ticības, ir grēks.“).

Jautājums — indivīds un sabiedrība — Pāvīlam ir svarīgs jautājums. Pāvils sākumā optimistiski skatījās uz brīvu pneumaticu izpausmi, bet redzot, ka daudzi kļūst garīgi uzpūtīgi un nezina vairs mēra, viņš invidiālo suverenitātes principu sāk pakļaut kopības, t. i. draudzes, Kristus miesas idejai. Še viņš rada formulu: mēs visi locekļi vienā lielā Kristus organismā, σῶμα χριστοῦ, un visu locekļu funkcijas ir vienādi vērtīgas (1. Kor. 12, 12 sek.; Rom. 12, 5 sek.).

Kas attiecas uz Pāvila uzskatiem par kristiešu attiecībām ar laicīgās dzīves formām, tad redzam, ka Pāvils stāv uz robežas starp transcendentu uztveri, kurai šīs formas ir vienaldzīgas, un imanento, kurai šīs formas ir dzīves pamati, starp pārliecīgo un laicīgo uztveri. Pāvīlam pamatā uzskats, sevišķi darbības sākumā, ka laicīgā dzīve ir pārejas posms, tāpēc tas, kam manta, lai dzīvo tā, kā tās nebūtu (1. Kor. 6, 26 sek.), jo šī laika iekārta pāriet. No šī viedokļa raugoties, viņam laulība liekas gan laba, bet bezlaulība vēl labāka (1. Kor. 7, 38). Nav kristietim ieteicams izmantot laicīgās tiesas 1. Kor. 6, 1—7. Tomēr, no otras puses, viņš jo ilgāk, jo vairāk atzīst vajadzību rūpēties par to, ka arī t. s. starplaikā (starp veco un Kristus

aionu) veidotos kristīgam cilvēkam pieņemamas formas. Pāvils ir pret katra veida anarchiju (1. Kor. 14, 33; 1. Tes. 5, 14). No šejienes tad top saprotams arī Pāvila pozitīvais valsts novērtējums (Rom. 13, 1—7), kur izceļ iekārtas lielo nozīmi.

Tā var saprast arī Pāvila aizrādījumus par sociāliem jauktajumiem, piem., verdzību. Verdzība netiek atcelta.⁵⁹⁾ Ikvienam jāpaliek tai stāvoklī, kurā Dievs to ir aicinājis (1. Kor. 7, 20—24), jo katrs vergs Kristū ir brīvs. Verdzība reliģiozām cilvēkiem ir vienaldzīga, kā to rāda mazā vēstulīte Filemonam, kur Pāvils neprasa verga Onesima brīvlaišanu, bet prasa iekšēju izlīdzināšanos (16. p.), kristīgas brāļu attiecības. Brāļi un biedri Kunga mielastā nav vairs darba mašīnas, tādēļ arī jāzūd sociālo diferencu asumiem.⁶⁰⁾

Vispār, kā liekas, Pāvils ir atzinis sava laika stabilās formas. Attiecībā uz ģimeni, tas vērojams vēstulē kolosiešiem (3, 18—22), kur svētī patriarchālās dzīves formas (mājas tafele), sievas lai ir paklausīgas saviem vīriem, vīri lai mīl savas sievas, bērniem jāklausa vecāki, „jo tas patīk tam Kungam“, tēvi lai nekaitina savus bērnus, kalpi lai klausā savus Kungus, un nevien acu priekšā, gribēdami izpatikt, „bet ar neviltotu sirdi, Kristus bijībā“ (sal. Ef. 5, 22 sek.).

Te vēl īsumā jāapskata divi jautājumi: Pāvila domas par charismātiem un askētiskais princips.

Savas darbības sākumā Pāvils, liekas, ticējis, ka Svētais Gars pats regulēs kristīgo tikumību, jo gara augļi ir skaistuma pilni. Viņa pirmā vēstulē ir stiprākais mudinājums (1. Tes. 5, 19) — „Neapslāpējiet garu!“ Bet ar laiku Pāvilam radās rūgti piedzīvojumi, jo radās gara eksaltācijas. Pāvilā pamodās jautājums: kāds labums no visa tā? (1. Kor. 14, 6 sek.). Līdz beidzot Pāvils bija spiests teikt — viss ir atļauts, bet ne viss der kopdzīvei (1. Kor. 6, 12—13; 1. Kor. 14, 40). „Bet viss lai notiek pieklājīgi un kārtīgi.“ Uzvar konstruktīvais princips — *οἰκοδομή*. Visaugstākā gara izpausme ir *ἀγάπη* (1. Kor. 13).

Kristīgā baznīcā šiem Pāvila vārdiem „Tā nu paliek ti-

⁵⁹⁾ H. Holtzmann, „Neutestamentl. Theologie II“. 171. lpp.

⁶⁰⁾ H. Holtzmann, „Neutestamentl. Theologie II“. 172. lpp.

cība, cerība, mīlestība, šās trīs; bet lielākā no tām ir mīlestība“ (1. Kor. 13, 13), tikumības mācībā ir bijusi liela nozīme. Ticība, cerība, mīlestība, kā jau aizrādīju ievadā, savienoti ar Platona 4 kardinaltikumiem, vēl arvienu, liekas, esam kristīgās pasaules tikumu saraksta galvenie balsti. Bet še savā darbā neapskatīšu 1. Kor. 13, tā iemesla dēļ, ka še saplūst kopā reliģiskais un tikumīgais, ticība, cerība, mīlestība uz Kristu un uz tuvāko. Mans uzdevums ir še noskaidrot tikai Pāvila tikumiskos prasījumus.

Vai Pāvils aizstāv asketisko dzīvi jeb nē, ir izteiktas dažādas pretējas domas. Itkā askezes garā skan Pāvila izteiciens: „Jo ja jūs pēc miesas dzīvojat, tad jums jāmirst. Bet ja jūs gara spēkā darat galu miesas darbībai, tad jūs dzīvosiet“ (Rom. 8, 13). Tāpat: „Bet tie, kas Kristum pieder, ir savu miesu krustā situši līdz ar kaislībām un iekārošanām“ (Gal. 5, 24).

Vispirms, nav jāaizmirst, ka te ar miesu tulkots grieķu vārds *σάρξ*, kas Pāvilam nozīmē vecais, vēl neatpestītais cilvēks. Otrām kārtām, atbilde jāmeklē konkrētā materialā (1. Kor. 7, 8. 10 un Rom. 14, 15), kur iztīrāti konkrēti jautājumi par ēdiena un dzēriena askezi. Pāvila viedoklis še ir — nedot brālim piedauzīšanu (Rom. 14, 15); neved ar savu ēdienu postā to, par ko Kristus ir miris, tādēļ arī Pāvils ir ar mieru uzņemties vislielāko askezi (1. Kor. 8, 13).

Tāpat par askezi runā 1. Kor. 9, 24 sek. Mērķa labākas saņemšanas dēļ Pāvils atzīst, ka cilvēkam no daudz kā jāatsakās. Šādā pašierobežošanās nozīmē miesas rūdišanu un cīņu ar zemākām tieksmēm, askezi „Bet es norūdu un kalpinu savu miesu“ (1. Kor. 9, 27).

Gluži tāpat attiecībā uz laulības dzīvi, ticībā ir labāk laulībā dzīvot, bet eschatalogisko un savu pienākumu dēļ Pāvils atsakas no tās (1. Kor. 7).

Pāvila vēstulēs par etiskām problemām runā šādas vietas: Rom. 12—15, 1. Kor. 5—14, Filip. 2, 1 sek. 3, 12 (arī 1, 27-2, 28), Kol. 3, 4—4, 1. Tes. 4, 5, Gal. 5, 13—6, 10. Tā saukto lielo grēku katalogus Rom. 1, 29 sek., 13, 13, Gal. 5, 19—21 un tikumu katalogu Gal. 5, 22 neesmu šeit ņēmusi vērā.

B. Tikumi.

a) Mīlestība.

Mīlestība arī Pāvilam ir viens un viss (Gal. 5, 6), visu — mīlestībā — ir kristiešu parole⁶¹⁾ (1. Kor. 16, 14); tā izbeidz ķildas un nemierus (Filip. 2, 1—3; 1. Tes. 5, 13), mīlestība liek mums pamācīt nekārtīgos, iedrošināt bailīgos, palīdzēt vājajiem, būt pacietīgiem pret visiem (1. Tes. 5, 14). Mīlestība ceļ (1. Kor. 8, 1). Mīlestība dod pati sevi. Pāvils dod tesalonīkiem pats savu dvēseli, jo viņš mīl tos (1. Tes. 2, 8). Mīlestība nozīmē arī darīt kādam prieku (Filip. 2, 2), priecāties ar priecīgiem, raudāt ar bēdīgiem (Rom. 12, 10 sek.), svētīt tos, kas vajā (12, 14); mīlestībā Pāvils prasa, lai neviens nevienam neatmaksā ļaunu ar ļaunu (1. Tes. 5, 15), un kad viņš Gal. 6, 2 saka: „nesiet cits cita nastas, tā jūs izpildīsiet Kristus likumu“, tad tas gan būs mīlestības likums (Gal. 5, 14) — tev būs savu tuvāku mīlēt kā sevi pašu.

Apmēra ziņā mīlestība ir neierobežota, tā nav tikai brāļu mīlestība (Rom. 12, 10), bet iet vēl tālāk, uz visiem (1. Tes. 3, 12; 5, 15). Tā attiecas arī uz ienaidniekiem, un tomēr, Rom. 12, 18 Pāvils pieliek vārdu „— ja iespējams“. „Ja iespējams, cik tas atkarājas no Jums, turiet mieru ar visiem cilvēkiem“, un arī Gal. 6, 10 mīlestības loks tiek sašaurināts: „Tad nu, kamēr mums ir laiks, darīsim labu visiem, bet sevišķi ticības biedriem“. Te jau ieskan citāda doma, rēķināšanās ar pasauli. Mīlestībai nav vairs tā universalisma, par kādu runāja Jēzus, te mīlestība ir vairāk mūsu dienu izpratnē — mīlestība pret savu ticības biedru, ar tik raksturīgu piezīmi, kas tagad skan visās malās — ja tas atkarājas no mums, mieru turēt! Bet Pāvils atkal uzvar šo domu un paceļas mīlestības augstumā (Rom. 12, 20. 21).⁶²⁾ Nevienam neko nepalikāt parādā, kā tikai mīlestību (Rom. 13); nekādas citas saistības lai nav, kā vien mīlestība.

Pāvils grib visu etiku atvasināt no tuvāku mīlestības, jo, kas savu tuvāku mīl, ir piepildījis bauslību (Rom. 13, 8). Tā

⁶²⁾ H. Weinel, „Bibl. Theologie des N. T.“. 376. lpp.

⁶¹⁾ H. Weinel, „Bibl. Theologie des N. T.“. 374. lpp.

tad Dieva pilnības prasību cilvēks sirdī var piepildīt ar mīlestību.

b) Patiesība.

Pāvils prasa taisnību mīlestības dēļ (1. Kor. 13, 6). Pēc mīlestības patiesība ir augstākais prasījums.⁶³⁾ Filip. 4, 8 — viņš patieso nostāda savu uzmudinājumu priekšgalā. Kā pie jūdiem Passah svētkos, tā jāizskatas kristieša sirdī, tur jābūt skaidrībai un patiesībai (1. Kor. 5, 7—8). Viņš pats par sevi liecina 2. Kor. 13, 8: „Jo mēs nekā nespējam pret patiesību, bet tikai par patiesību“. Neko apustulis tā neieredz, kā netaisnību un izlikšanos, (2. Kor. 1, 17), jā lai ir jā, un nē lai ir nē; tāpat Pāvils apliecina, ka arī viņš visās lietās runājis patiesību (2. Kor. 7, 14). Dieva kalps visās lietās parādas patiess, cīnas tikai ar taisnības ieročiem (2. Kor. 6, 7). Pat mīlestībai jābūt patiesai (Rom. 12, 9). Jūsu mīlestība lai ir neliekuļota.

Sevišķi Pāvils uzsver patiesību kā iekšēju brīvību un stiprumu.⁶⁴⁾ Rakstot savām draudzēm, viņš arvienu uzmodina tās kļūt stiprām (1. Kor. 15, 58; 16, 13; Filip. 4, 1), jo šis stiprums atbilst iekšējai brīvībai (Gal. 5, 1; 1. Kor. 7, 23).

Cik ļoti Pāvilam sāp sirds, kad Korintas draudzē rodas cilvēki, kas viņam pārmet itkā negodīgo naudas izlietošanu (2. Kor. vēstule). Pāvils 2. Kor. 7, 2 apliecina: mēs neesam nevienu viluši. Visur ir valdījusi patiesība.

Šis piemērs vien rāda, cik augstu Pāvils tur šo godu — būt patiesam.

c) Pazemība.

Ja liktenis dod cilvēkam izdevību pienākt otru kādā pārkāpumā, tad Pāvils ieteic to pamācīt lēnprātībā (mīlestībā) un pēc tam lūkoties pašam uz sevi, lai arī pats neiekrit līdzīgā vai citā kārdinājumā un nenonāk tādā pat stāvoklī, jo neviens nevar būt drošs, ka ir labāks par savu kritušo brāli, tādēļ nedomāt par sevi augstas lietas, ka sevi nepievil. „Bet ikviens lai pārbauda pats savus darbus, tad viņam pašam būs prieks, un viņš nelielisies citu priekšā“ (Gal. 6, 4). Mums nav nekādu

⁶³⁾ H. Weinel, „Bibl. Theologie des N. T.“. 377. lpp.

⁶⁴⁾ H. Weinel, „Bibl. Theologie des N. T.“. 378. lpp.

tiesību nicināt savu brāli, jo mēs visi reiz stāvēsim Dieva soģa krēsla priekšā (Rom. 14, 10).

Pāvils arvienu ieteic saviem sekotājiem būt pazemīgiem un nelielīties; „Turiet vienādu prātu cits pret citu, neesiet iedomīgi, bet sniedziet roku zemajiem. Neliekaties paši gudri esam“ (Rom. 12, 16; Kol. 3, 12).

Kā pazemības paraugu Pāvils ieteic Jēzu Kristu (Filip. 2, 2 sek.), rakstīdams, lai filipieši piepilda viņa prieku, ne tukšā lielībā, bet pazemībā cits citu uzskatīdami augstāku par sevi. Nav jāaizmirst arī citu vajadzības. Ieteic tiem savā starpā turēt tādu prātu, kāds ir Kristū Jēzū, kas būdams Dievs, tomēr pieņēmis kalpa veidu, un pēc izskata cilvēks būdams, pazemojies līdz pat krusta nāvei, par ko Dievs viņu ļoti paaugstinājis. Te ieskan Jēzus mudinājums: kas pats paaugstinās, tiks pazemots, bet kas pats pazeminās, tiks paaugstināts (Mt. 23, 12). Un pats par savu dzīvi un darbu Pāvils liecina: „Jo nebūdams atkarīgs ne no viena, es brīvprātīgi paliku visiem par kalpu, lai pēc iespējas iemantotu daudzus“ (1. Kor. 9, 19). Jo tā darbojoties var parādīt īsto Kristus garu un gūt arī panākumus.

Bet ja reizēm Pāvilam jādzird pārmetumi, ka viņš lielas, tad tikai to viņi dara ar Kristu Jēzu, jo viņa nespēkā parādas Kristus spēks (2. Kor. 11, 30; 12, 9 un 1. Kor. 15, 9 sek.).

Pazemība neizslēdz lepnumu labā nozīmē, bet gan augstprātību. Pazemība tikai tad ir patiesa, kad tās pamatā ir patiesa pašapziņa, un kad tā izaug no ticības un pateicības Dievam.⁶⁵⁾

d) Pateicība.

Pāvila vēstules rāda, cik ļoti viņš par visu pateicas Dievam (Fil. 1, 3; 2. Kor. 9, 11) un arī savām draudzēm par sniegto palīdzību, piem., Filip. 4, 10 sek. (cik uzmanīgi tā izsaka vēlēšanos, lai vēl sūtītu dāvanas.⁶⁶⁾ Bet visskaistākais pateicības mudinājums ir šis: „Par visu esiet pateicīgi! Jo tāda ir Dieva griba Kristū Jēzū attiecībā uz Jums“ (1. Tes. 5, 18). Par visu, t. i. pateikties Dievam ne tikai par labklājību, bet arī par ciešanām, jo tās nes svētību (2. Kor. 3—6).

⁶⁵⁾ H. Weinel, „Bibl. Theologie des N. T.“. 382. lpp.

⁶⁶⁾ H. Weinel, „Bibl. Theologie des N. T.“. 382. lpp.

e) Darbīgums.

Lasot Pāvila 1. vēstulē tesalonīkiešiem: „Turiet par lielu godu, klusi dzīvojot darīt savu darbu un strādāt savām rokām, kā mēs jums to esam piekodinājuši; lai jūsu dzīve būtu nevainojama arī pret tiem, kas ir ārpusē, un jums ne pie viena nebūtu jāgriežas savās vajadzībās“ (4, 11—12), nevar neuzsvērt to nozīmi, kādu Pāvils piešķīris darbam. Tas ir patiesi īsts katra kristīga cilvēka ideāls, klusi dzīvojot darīt savu darbu un strādāt savām rokām. Tagadējais laiks mums liekas skaidri rādam, ka mēs par maz esam ņēmuši vērā šo mudinājumu, it kā aizmirsies šis darbīguma princips. Par daudz uzsver tagad kristietībā vienu ideālu — dot, otram palīdzēt; bet pavisam aizmirst to, ka vispirms katram jāmēģina pašam tikt patstāvīgam un neatkarīgam, un ja vairs citas izejas nav, tik tad jāpieņem kristīgā drauga mīlestības pilnā palīdzība. Šo tikumu vajadzētu zelta burtiem rakstīt ikvienā sirdī, ar roku darbu strādāt, lai ne pie viena nebūtu jāgriežas savās vajadzībās, jo arī tas ir liels kristīgs tikums, būt patstāvīgam.

f) Uzpurēšanās.

Sabiedrība ir tas lauks, kurā var attīstīties tikumiskie cētni.⁶⁷⁾ tikai sabiedrībā indivīds var parādīt savu labo gribu un tikumisko spēku. Tikai sabiedrībā var parādīt, ka tanī esošais atsevišķais indivīds nemeklē tikai to, kas viņam labs (Filip. 2, 4). „Neviens lai nemeklē savu paša, bet citu labumu!“ (1. Kor. 10, 24). Jāmeklē vēl vairāk, tas, kas otru ceļ, kā Pāvils to ir darijis: „Gluži kā arī es visās lietās mēģinu tikams būt visiem, nevis savu, bet daudzu citu labumu meklēdams, lai tie taptu izglābti (1. Kor. 10, 33). Jo tādēļ arī viņš cieš badu un slāpes, ir kails un bez pajumta (1. Kor. 4, 11), bet upuris citu labā ir jānes.

Tāpat citu labā jāupurē savas tiesības ēst un dzert, ko grib (1. Kor. 9, 4—12), Pāvils šīs tiesības nav izlietojis, „mēs visu panesam, lai Kristus evaņģēlijam nerastos kavēkļi ceļā“. Cilvēkam pret cilvēku jābūt smalkjūtīgam, pakalpīgam, pazemīgam, visiem būt viss, raudāt ar raudošiem, priecāties ar līks-

⁶⁷⁾ H. Holtzmann, „Neutestamentl. Theol. II“. 179. lpp.

miem (Rom. 12, 15; 1. Kor. 12, 26). Bet to var tikai tas, kas citu labā prot nest upuri. No ikkatra sabiedrības locekļa prasa — upuri nest otra labā.

g) Iekšēja brīvība.

„Viss man ir atļauts, bet ne viss der. Viss man ir atļauts, bet nekas nedrīkst mani kalpināt“ (1. Kor. 1, 12; sal. 1. Kor. 10, 28). Visos jautājumos attiecībā uz īpašumu, mantu, darbu, galvenais ir iekšēja neatkarība no lietām un pasaules rūpēm; šī neatkarība jāpasarga visos gadījumos⁶⁸⁾ (2. Kor. 9, 8; Filip. 4, 12). Gluži kā stoišiem, tikai Pāvilam ir reliģioza motivācija. Ir jābūt, it kā nebūtu nenieka, un kam tomēr ir visas lietas (2. Kor. 6, 10; sal. 1. Kor. 7, 29—31).

Tāpat Pāvils maz rūpējas par sabiedrisko dzīves formu pārkārtošanu, galvenais ir — glābt atsevišķu cilvēku.⁶⁹⁾ Izšķirošais ir miers: „jo uz mieru mūs Dievs ir aicinājis“ (1. Kor. 7, 15).

Vecais cilvēks ir zudis: „Tādēļ, ja kas ir Kristū, tas ir jauns radījums; kas bijis, ir pagājis, redzi, viss ir tapis jauns“ (2. Kor. 5, 17). Tagad kristietis ir jauna kreatūra, un to nesaista vairs nedz judaisms, nedz pagānisms (Gal. 6, 15). Pasaulei un tās labumiem kristietis stāv pretī ar ķēnišķīgu brīvību.⁷⁰⁾ Šis ir arī viens no tiem iemesliem, kāpēc apustulis Pāvils nav prasījis vergu atsvabināšanu (vēstule Filemonam), ikviens, kungs vai vergs, kalpo Kristum, tādēļ „savas domas vērsiet uz augšu, ne uz zemes lietām“ (Kol. 3, 2).

Pāvila svarīgākie tikumiskie prasījumi tad būtu: mīlestība, patiesība, pazemība, pateicība, darbīgums, uzpurēšanās un iekšēja brīvība.

Bet noslēdzot šo īso pārskatu par Pāvila tikumiskiem jautājumiem, gribētu atzīmēt vēl Pāvila vārdus: „Beidzot vēl, brāļi, kas vien ir paties, kas svēts, kas taisns, kas šķīsts, kas patīkams, kam laba slava, ja ir kāds tikums un ja ir kas cildinams, par to domājiet!“ (Fil. 4, 8).

⁶⁸⁾ H. Holtzmann, „Neutestamentl. Theol. II“. 172. lpp.

⁶⁹⁾ H. Weinel, „Bibl. Theologie des N. T.“. 384. lpp.

⁷⁰⁾ P. Feine, „Theologie des N. T.“. 377. lpp.

Mēs te varam atrast atbalstu katrai mūsu tikumiskai darbībai, visam, kam laba slava, kas pasaulē nes vērtības zīmogu. Par visu to — domājiet un tad domas lai pāriet darbos.

III Deuteropaulinisko rakstu tikumiskie prasījumi.

Pēc Pāvila notiek kristīgās domas sazarošanās, un viens no šiem novirzieniem ir sevišķi piegriezies etiskām un sociālām problemām. Te būtu minami divi Jaunās Derības raksti — 1. Pētera un Jēkaba vēstule. Tādēļ arī šinī daļā runāsim par tiem tikumiskiem prasījumiem, kādus min šīs divas vēstules.

a) Brāļu mīlestība.

1. Pētera vēstulē dominē divas domas: 1) kristieši ir kādas citas, labākas pasaules pilsoņi, un 2) šīs pasaules pestīšanas gaisma un svētība izpaužas jau šinī dzīvē, viņu sirds kvēlē — brāļu mīlestībā, *φιλadelphια*. Spriežot pēc 1. Pēt. 2, 11. 12 visu tikumisko uzdevumu mērķis ir — nedot piedauzību pagāniem.⁷¹⁾ Visi lai redz to patieso mīlestību, kāda valda kristiešu starpā. „Savas dvēseles šķīstījuši, klausot patiesībai uz neliekuļotu brāļu mīlestību, mīliet cits citu no visas sirds pastāvīgi“ (1. Pēt. 1, 22), jo tagad kristietis ir no jauna piedzimis. Mīlestība arī ir tā, kas palīdz otram visu piedot. „Par visām lietām, lai jums būtu sirsnīga mīlestība citam pret citu, jo mīlestība aplāj grēku daudzumu“ (1. Pēt. 4, 8).

Tikpat dedzīgi brāļu mīlestību aizstāv arī Jēkaba vēstule, kura vispār aicina kristiešus atpakaļ pie pirmatnējās dedzības, kura bija itkā atslābusi pārejot vajāšanām. Brāļu mīlestība nelikās vairs tik spoži kvēlojam kristiešu starpā, jo bagātais raudzījās uz nabago ar nicināšanu, pārsvaru sāka gūt ārējais ritualisms. Pret tādu kristietības būtības nepareizu izpratni tad uzstājas Jēkaba vēstule un atkal atgādina brāļu mīlestību, jaunās ticības kopsavilkumu „ja vien jūs pildat ķēnišķīgo likumu pēc rakstiem: tev būs savu tuvāku mīlēt kā sevi pašu, tad jūs darat labi“ (Jāņ. 2, 8; līdzīgi Mat. 22, 40).

⁷¹⁾ H. Holtzmann, „Neutestamentl. Theol. II“. 358. lpp.

Bet te prasa, lai mīlestību parāda darbos, citādi tā ir mirusi. „Tāpat arī ticība, ja tai nav darbu, tā ir pati par sevi mirusi“ (Jāņa 2, 17). Jo ko tas līdz, ja brālim vai mātai trūkst dienišķas barības, mēs teiktu, ej mierīgi un ēd, bet nedotu, ko ēst, ko tad palīdz mūsu ticība (Jēk. 2, 15. 16). Tuvākmīlestība jāparāda ne tik vien vārdos, bet arī d a r b o s (Jēk. 1, 19—25).

b) Lēnprātība.

„Kas jūsu starpā ir gudrs un saprātīgs, tas lai, pareizi dzīvodams, uzrāda savus darbus, darītus gudrā lēnprātībā“ (Jēk. 3, 13). Jo tā gudrība, kas nāk no augšienes, ir „lēnīga, klausīga, pilna žēlsirdības“ (Jēk. 3, 17). Lēnprātība autoram viens no pamata tikumiem. Bet šis aizrādijs der arī tagad ņemt vērā, kad pasaule liekas aizmirsusi to, kas ir īstā gudrība, kāda nepieciešama tikumiskā dzīvē. Tikumiskās dzīves pamatā, kas redzams ne no vārdiem, bet darbiem, jāliek šī gudrība, kas ir lēnprātīga, t. i. p a z e m ī g a.

IV. Kopsavilkums.

Tā tad sirdsskaidrība, mīlestība un pazemība ir tie trīs kardinaltikumi, kas būtu jāiemanto par savu etisko īpašumu ikvienam kristīgam cilvēkam. Kad šīs īpašības būs, tad jau pašas no sevis radīsies arī citas etiskās mantas: patiesība, pateicība, darbīgums, uzpurēšanās. Tie visi ir atvasināti tikumi no šiem trijiem — sirdsskaidrības, mīlestības un pazemības. Jo ikviens cilvēks, kura gribu noteiks un vadīs sirdsskaidrība, mīlestība un pazemība, varēs domāt, runāt un darīt tikai to, kas ir patiess, ikbrīdi būs pateicīgs savam Dievam un līdzcilvēkiem par visu to, ko saņēmis, būs arī darbīgs un prātis sev un vēl citiem palīdzēt, tāds cilvēks arī zinās, ko nozīmē uzpurēšanās, un tam būs arī spēks, šo vārdu dzīvē un darbos pierādīt.

Alb. Freijs

Pieredzējumi un pārdomas

Vākt materialu evaņģeliskās dogmatikas vēsturei bija tas mērķis, kas pamudināja mani divu mēnešu ilgā ceļojumā pārstaigāt vācu, angļu, holandiešu, dāņu un zviedru zemi. Še negribu stāstīt par to, kas šī mērķa labā ir iegūts un panākts. Tas būs redzams tanī darbā, pie kura pilnīgas uzrakstīšanas man būs ļauts auglīgais rudeņa laiks mūsu pašu latviešu zemē. Še gribu vienīgi dalīties ar lasītājiem savos pieredzējumos un pārdomās, pieredzējumos, ko citas zemes pārstaigājot piedzīvoju ārpus sava tieša pētīšanas darba, un pārdomās, ko ir radījuši pirmreizīgi skatījumi un izjutumi. Pie tam tikai tanī joslā, pie kuras pieder kādas tautas dievbijīgā dzīve, tās kristietības saprašana un dzīvošana tanī.

Iepazīties ar kādas tautas reliģisko dzīvi, lai gūtu pilnīgi pareizu ainu, ir diezgan grūti. Nepieciešams ilgāks laiks, lai tanī varētu iedzīvoties un pilnīgi pareizi to raksturotu, skatīties no šīs dzīves pašas iekšienes. Bet arī stāvot ārpusē, un skatoties uz kādas tautas reliģiskas dzīves ārējiem izpaudumiem no ārienes, dažāda laba parādība var kļūt par zīmīgu kādas tautas vai tās grupas dievbijības būtības izteicēju un raksturotāju. Liekas, ka dažreiz svešinieks var spriest par kādas tautas vai tās atsevišķu grupu, resp. atsevišķo baznīcu piekritēju dievbijību, to reliģisko dziļumu un plašumu labāk kā viņi paši. Tādēļ atļaujos še īsās impresijās pieskarties angļu, vācu, holandiešu, dāņu un zviedru reliģiskai dzīvei, kā tā rakstītajam parādījās un kā tā viņam atklājās un kļuva saprotama tanīs brīžos, kad viņš apmeklēja viņu dievkalpojumus, vēroja viņu svētnīcas kā celtnes, ieklausījās viņu dziesmās un runās, kad viņš atdurās pret protestantu dievnamu slēgtajām durvīm un iegāja katoļu baznīcās, kad grāmatnīcu logos viņš meklēja grāmatas ar reliģiskiem virsrakstiem un muzejos mēģināja satvert reliģiskās glezniecības vēsturiskās attīstības pavedienus.

Mans ceļojuma nolūks nebija ne pilnīgi, ne pa daļai iepazīties ar minēto tautu reliģisko dzīvi un tās izpaudumiem. Kā

raksta sākumā jau teikts, tas bija pavisam cits. Tādēļ šie sa-
cītais izrietēs no tā, kas tikai vaļas brīžos un tā sakot „ga-
ram ejot“ ir redzēts, dzirdēts un izjūsts. Tādēļ šī rakstā
ieliktās impresijas varētu būt arī kļūdainas un par visām lie-
tām nepilnīgas.

Iebraucot Vācijā, katram tagad interesē viņu reliģiskā
dzīve, par ko tik daudz lasam un dzirdam, un par ko īstu skaid-
rību iegūt ir pavisam grūti. To iegūt pašā Vācijā arī nav tik
viegli, ir pat jāsaka, ka īsā laikā pavisam neiespējami. Liekas
no vienas pušes, ka dažādie virzieni pašā vācu evaņģeliskajā
luteriskajā baznīcā netiek tik pārāk akcentēti, kā tas lasot vi-
ņas presi vienu otru reizi varētu likties. Liekas, ka šie vir-
zieni lielāko tiesu ir teologu, resp. mācītāju, un mazāk laju,
resp. draudzes locekļu lieta. Runājot par šiem virzieniem ar
dažādiem draudzes locekļiem, pēdējiem tie nebija tik diferen-
cēti, ja pat viņi nezināja īsti, pie kāda virziena pieder viņu
mācītājs, pie apliecības baznīcas vai vācu kristiešu virziena.
Atstāsim šo jautājumu par virzieniem pie malas un ļausim ru-
nāt dažiem faktiem.

Kā sava laika Berlīnes universitātes studentam bija man
liela interese ieskatīties tagadējā teoloģijas fakultātes dar-
bībā. Dogmatiku tagad tur lasa Fr. V. Schmidt's un A. Stol-
cenburgs. Etiku lasa V. Grīns. Bez tam no Getingas uz Ber-
līni pārcēlies G. Vobermins, kas pagājušā semestrī lasīja jau-
nākās teoloģijas sistemu vēsturē par Schleiemacheru gluži to
pašu, ko pirms desmit gadiem dzirdēju no viņa mutes Getingā.
Stolcenburgs savās divās dogmatikas lekcijās izcēla trīs kri-
stietības idejas: dievbērnību, Kristus vietniecību un pestīšanu.
Viņš to darija ar dziļu iekšēju pārliecību un skaidru interpreta-
ciju. Tādēļ arī viņam bija lielākais klausītāju skaits, proti 15
studenti. Grīns, kā jau reliģijas psihologs, etikā ievēd, cik
manams, daudz psiholoģijas. Dzirdētās lekcijās viņš noslē-
dza nodaļu par gribas psiholoģiju un pieskārs gribas brīvī-
bas un iedzimtības problemām. Viņu klausījās tikai 9 studenti,
tāpat kā Voberminu. Vobermins ir tas pats, kas viņš bija
Getingā.

Berlīnē lasa vēl tādi pazīstami teologi kā Sellins Vecā de-
rībā, Licmanis Jaunā derībā, E. Sēbergs baznīcas vēsturē.

Nebija laika ielūkoties viņu auditorijās. Bet lai nu kā, klausītāju skaits minētiem trim profesoriem, salīdzinot ar to, kā studenti pildīja agrāk Berlīnes universitātes klausītavu solus, un kā klausītāji rītos steigās uz Voberminu — Getingā — ir krietni mazs. Lielās, bet tukšās klausītavas svešniekā atstāj bēdīgu iespaidu. Šķiet, ka vācu teoloģija dogmatiskā koncentrācijā (jo par to tikai varu runāt) ir stipri paputējusi. No vienas puses ir tāds iespaids, ka vācu jaunieši tagad atraduši sev par prieku un spēku kādu lielāku spīdekli svaigi apdrukātās papīru sloksnēs, kas vairāk saista viņus, kā tā gaisma, par kuru liecību dod gadu tūkstošus dzeltējušas lapas. No otras puses ir tāda izjūta, ka teologi, kā mācītāji, tā mācāmie jūt, ka kaut kur ārpus universitātes sienām, ja pat tikai teologu klausītavu sienām norisinās liela dzīve, nozīmīga dzīve, visas tautas eksistenci, likteni un nākotni skarošā dzīve, un viņi paliek it kā ārpus tās. Viņi reizē it kā stāv un nestāv tanī, jo ir pret-runu pilni. Viņu iekšējā pretrunība tos nomāc.

Pie melnā dēļa nav daudz ziņojumu. Ir ziņas, kā viens vai otrs doktorejas. Tomēr viens rīkojums, rektora parakstīts, ir svarīgs un nozīmīgs. Burtiski tas skan tā: „Visiem Berlīnes universitātes studējošiem ir aizliegts piedalīties teoloģiskos kursus, seminaros, priekšlasījumos un līdzīgos iestādījumos ārpus universitātes, kuros universitāte nav atļāvusi“. Šis rīkojums liecina, ka Berlīnes universitātei ir noteikts virziens un tāds, kāds tas pienākas tās pilsētas universitātei, kura ir Vācijas galvas pilsēta. Šī aizlieguma tuvākais saturs nav man zināms; es necentos to arī izdibināt. Ir taču katram skaidrs, ja Nīmellers sēd apcietinājumā un par šo Nīmelleru Anglijā dažas aprindas (kā kongregacionalisti) lūdz Dievu, un par viņu kā mocekli ir grāmatas angļu, holandiešu un zviedru valodās, tad arī pašu vāciešu stārpā būs viņa piekritēji un viņa virziena turpinātāji. Šķiet, ka pret tiem un citiem ir vērstas augšējais rīkojums. Un varbūt lietderīgi. Angļu bīskaps Hedlems, kas pagājušā vasarā vadija uz Latviju un Igauniju sūtīto anglikāņu baznīcas delegāciju, kādā laikrakstā izteicies, ka Nīmellera vaina ir tā, ka viņš lamājis pastāvošo valsts iekārtu un nav rādījis pienācīgo cieņu tautas Vadonim. Neviena valsts nevarot atļaut tādu rīcību, saka angļu bīskaps.

raksta sākumā jau teikts, tas bija pavisam cits. Tādēļ šie sacītais izrietēs no tā, kas tikai vaļas brīžos un tā sakot „garam ejot“ ir redzēts, dzirdēts un izjusts. Tādēļ šinī rakstā ieliktais impresijas varētu būt arī kļūdainas un par visām lietām nepilnīgas.

Iebraucot Vācijā, katram tagad interesē viņu reliģiskā dzīve, par ko tik daudz lasam un dzirdam, un par ko īstu skaidrību iegūt ir pavisam grūti. To iegūt pašā Vācijā arī nav tik viegli, ir pat jāsaprot, ka īsā laikā pavisam neiespējami. Liekas no vienas puses, ka dažādie virzieni pašā vācu evaņģeliskajā luteriskajā baznīcā netiek tik pārāk akcentēti, kā tas lasot viņas presi vienu otru reizi varētu likties. Liekas, ka šie virzieni lielāko tiesu ir teologu, resp. mācītāju, un mazāk laju, resp. draudzes locekļu lieta. Runājot par šiem virzieniem ar dažādiem draudzes locekļiem, pēdējiem tie nebija tik diferencēti, ja pat viņi nezināja īsti, pie kāda virziena pieder viņu mācītājs, pie apliecības baznīcas vai vācu kristiešu virziena. Atstāsim šo jautājumu par virzieniem pie malas un ļausim runāt dažiem faktiem.

Kā sava laika Berlīnes universitātes studentam bija man liela interese ieskatīties tagadējā teoloģijas fakultātes darbībā. Dogmatiku tagad tur lasa Fr. V. Schmidt's un A. Stolcenburgs. Etiku lasa V. Grīns. Bez tam no Getingas uz Berlīni pārcēlies G. Vobermins, kas pagājušā semestrī lasīja jaunākās teoloģijas sistemu vēsturē par Schleiermacheru gluži to pašu, ko pirms desmit gadiem dzirdēju no viņa mutes Getingā. Stolcenburgs savās divās dogmatikas lekcijās izcēla trīs kristietības idejas: dievbērnību, Kristus vietniecību un pestīšanu. Viņš to darija ar dziļu iekšēju pārliecību un skaidru interpretāciju. Tādēļ arī viņam bija lielākais klausītāju skaits, proti 15 studenti. Grīns, kā jau reliģijas psihologs, etikā ievēd, cik manams, daudz psiholoģijas. Dzirdētās lekcijās viņš noslēdza nodaļu par gribas psiholoģiju un pieskārās gribas brīvības un iedzimtības problemām. Viņu klausījās tikai 9 studenti, tāpat kā Voberminu. Vobermins ir tas pats, kas viņš bija Getingā.

Berlīnē lasa vēl tādi pazīstami teologi kā Sellins Vecā derībā, Līcmanis Jaunā derībā, E. Sēbergs baznīcas vēsturē.

Nebija laika ielūkoties viņu auditorijās. Bet lai nu kā, klausītāju skaits minētiem trim profesoriem, salīdzinot ar to, kā studenti pildīja agrāk Berlīnes universitātes klausītavu solus, un kā klausītāji rītos steigās uz Voberminu — Getingā — ir krietni mazs. Lielās, bet tukšās klausītavas svešniekā atstāj bēdīgu iespaidu. Šķiet, ka vācu teoloģija dogmatiskā koncentrācijā (jo par to tikai varu runāt) ir stipri paputējusi. No vienas puses ir tāds iespaids, ka vācu jaunieši tagad atraduši sev par prieku un spēku kādu lielāku spīdekli svaigi apdrukātās papīru sloksnēs, kas vairāk saista viņus, kā tā gaisma, par kuru liecību dod gadu tūkstošus dzeltējušas lapas. No otras puses ir tāda izjūta, ka teologi, kā mācītāji, tā mācāmie jūt, ka kaut kur ārpus universitātes sienām, ja pat tikai teologu klausītavu sienām norisinās liela dzīve, nozīmīga dzīve, visas tautas eksistenci, likteni un nākotni skarošā dzīve, un viņi paliek it kā ārpus tās. Viņi reizē it kā stāv un nestāv tanī, jo ir pret-runu pilni. Viņu iekšējā pretrunība tos nomāc.

Pie melnā dēļa nav daudz ziņojumu. Ir ziņas, ka viens vai otrs doktorejas. Tomēr viens rīkojums, rektora parakstīts, ir svarīgs un nozīmīgs. Burtiski tas skan tā: „Visiem Berlīnes universitātes studējošiem ir aizliegts piedalīties teoloģiskos kursos, seminaros, priekšlasījumos un līdzīgos iestādījumos ārpus universitātes, kuros universitāte nav atļāvusi“. Šis rīkojums liecina, ka Berlīnes universitātei ir noteikts virziens un tāds, kāds tas pienākas tās pilsētas universitātei, kura ir Vācijas galvas pilsēta. Šī aizlieguma tuvākais saturs nav man zināms; es necentos to arī izdibināt. Ir taču katram skaidrs, ja Nīmellers sēd apcietinājumā un par šo Nīmelleru Anglijā dažas aprindas (kā kongregacionalisti) lūdz Dievu, un par viņu kā mocekli ir grāmatas angļu, holandiešu un zviedru valodās, tad arī pašu vāciešu starpā būs viņa piekritēji un viņa virziena turpinātāji. Šķiet, ka pret tiem un citiem ir vērstas augšējais rīkojums. Un varbūt lietderīgi. Angļu bīskaps Hedlems, kas pagājušā vasarā vadija uz Latviju un Igauniju sūtīto anglikāņu baznīcas delegāciju, kādā laikrakstā izteicies, ka Nīmellera vaina ir tā, ka viņš lamājis pastāvošo valsts iekārtu un nav rādījis pienācīgo cieņu tautas Vadonim. Neviena valsts nevarot atļaut tādu rīcību, saka angļu bīskaps.

Nespriedīsim šē: vai tas ir labi vai slikti. Lai to darītu, tad vajadzīgs tuvāks skats, tad jāzina patiesa vēsturiska situācija.

Berlīnē man bija izdevība pavadīt vienu svētdienu. Gribēju tad nu apmeklēt dievkalpojumus, aiz kuriem, cik tas savādi un aplami arī neizklausītos, stāvētu viens vai otrs virziens. Vispāri orienteties par dievkalpojumiem šē ir grūti. Tikai daži dienas laikraksti iespiež baznīcu ziņas. Ar lielu meklēšanu sadabūju pēdīgi dievkalpojumu sarakstu, un ar lielu vaicāšanu nācu uz pēdām tiem, kas sevi sauc par vācu kristiešiem vai apliecības baznīcas līnijas turētājiem.

Apmeklēju pa sestdienu un svētdienu piecus dievkalpojumus. Divi no tiem sestdienas vakarā. Pirmo vakardievkalpojumu turēja māc. Links Pestītāja baznīcā, attālāk no Berlīnes centra, tomēr ne nomalē. Lielajā un skaistajā baznīcā piecdesmit klausītāji pazūd kā lielā mežā. Svētbrīdi ievada dziesma (pa kuras laiku vāc kolekti), tai seko introits, „Tas Kungs lai ir ar jums“, lūgšana, runa un svētīšana. Tas ilgst tikai 15 minutes. Mācītājs runā īsi, bet izteismīgi un skaidri par to: „kam ir, tam taps dots...“ Otro vakardievkalpojumu turēja māc. Cīmans Žēlastības baznīcā, arī attālāk no Berlīnes centra. Šē tāpat ap 50—60 klausītāju, kas nespēj noslēpt skaistā romanu stilā celtās baznīcas tukšumu. Kārtība svētbrīdim tāda pati kā pirmajā; tikai īsas runas vietā garāks sprediķis par to, ka „Dievs ir mīlestība...“ Ja pirmā mācītāja runu raksturo cietība, kas atbilst šī laikmeta kristīgā cilvēka nopietnībai un liek tam pie sirds kristīgo drošību un izšķiršanos, tad otrā mācītāja runu raksturo tuvums dzīvei, bet arī tās apgaismošana ar to uguni, kas aizdedzies no dzirksteles, ko metusi pasaulē Dieva mīlestība.

Abos šinīs svētbrīžos neatplaiksniņās ne šāds, ne tāds virziens. Tie bija sludinātāji, kas zina laika nopietnību, un kas zina, ka viņu uzdevums ir tulkot Svētos rakstus, darot to pēc savas labākās konfesionalās sirdsapziņas. Viņu vārdos nebija ne rūgtuma, ne pārmetumu. Viņos neatsaucas laiks ne pozitīvi, ne negatīvi.

Ne tā tas bija trīs, īpaši divi pārējos dievkalpojumos. Svētdienas rītā braucu uz Berlīnes priekšpilsētu Dālemu. Tur

stāv kalnā jaunā stilā celta baznīca — Jesus Christus Kirche. Altara gleznas vietā liels krusts un aiz tā uz sienas lielos burtos izrakstīta apustuļu ticības apliecība. Zem šī krusta stāvējis un runājis Nīmellers. Viņa vietā tagad māc. Rērichs. Zīmīga ir šī baznīca, ko kāds vācietis man nosauca par apliecības baznīcas dzimšanas vietu. Tā celta modernā stilā, kura dominētāja ir pavisam liela vienkāršība, kura skaistums ir taisnās līnijās, bet tā ir Jēzus Kristus baznīca (nekur nav tā kā dzirdēts tāds baznīcas vārds), un visus cilvēka prātus te paņem krusts un apliecība. Draudze še skaļā balsī skaita apliecību līdzī mācītājam, tāpat arī tēvreizi (arī citās baznīcās tā dara; pie šī kopīgās skaitīšanas nozīmes atgriezīsimies vēlāk).

Baznīca paliela un dievkalpojumā, skaistās jūnija svētdienas rītā, pilna. Ne tik pilna, kā to varētu, varbūt, gaidīt. Starp baznīcēniem daudz jaunatnes. Ir tāds iespaids, ka draudze, resp. baznīcēni jūtas stipri savā ticībā un lietā, ka tā ir draudze, kurai, varbūt, būs lemts ieiet nevien Vācijas evaņģ.-lut. baznīcas, bet pat visas pasaules vēsturē.

Mācītājs savu runu pamatoja līdzībā par sinepju graudiņu, bet viņa vārdos starp citu bija skarba kritika un domas, kas liecina par ekstremitāti. Gribēdams izcelt baznīcas nozīmi, kas virs zemes reprezentē Dieva valstību, viņš atgāja atpakaļ līdz katoliskam principam: ārpus baznīcas nav pestīšanas. Un pie tam vēl akcentēja šī katoliskā principa pareizību. Šāda sludināšana padara Nīmellera un viņa draugu pozīciju visai problematisku tieši evaņģ.-lut. baznīcas apliecības rakstu acīs un saprašanā. Runātāja kritikas uguns skāra tagadējās Vācijas ev.-lut. baznīcas kārtību, īpaši tās pārvaldi. Vecā baznīca esot bijusi zelts pret tagadējo. Tagadējā baznīcas pārvalde sagādājot daudz grūtību un sāpju. Par to daudzreiz esot jākaujas. Šo kritiku viņš izteica uzmanīgi, bet tanī tomēr skanēja sašutums. Viņš nebaidījās pateikt, gan tikai vispārējos vārdos, ka kristīgie tagad Vācijā ir ierobežoti gan presē, mīlestības darbos, bērnu audzināšanā, gan citur. Uz cīņu viņš neaicināja, bet gan viņa karstākā vēlēšanās bija ielikt savu klausītāju prātos pārliecību, ka Dievs liek savai valstībai augt, un ka vajaga ticēt tam, ka Dieva valstība aug. Svarīgākais kri-

stīgā cilvēka pienākums ir kopt citu dvēseles, iemest sinepju graudiņu auglīgā vietā. Pazīstamie svētīšanas vārdi noslēdza šo dievkalpojumu.

Cits gars bija ņēmis mājas vietu dievkalpojumā, kurā daļiņos tūliņ pēc augšējā dievkalpojuma. Tas bija „pusdienas kalpojums“ (Mittagsfeier) Klostersa baznīcā, Berlīnes centrā. Tā veca klostersa baznīca ar seniem gotu pīlariem un lietām, kam ļoti senatnīga liecība. Tomēr šai baznīcai jauns altars, un diezgan zīmīgs, jo citur tādu atrast grūti. Tam netrūkst krusta, ne arī sveču un pārklāju ar kristīgiem simboliem. Tā īpatnība ielikta paša altara galda masīvā veidojumā: proti, katrā stūrī izcirsts tēls: zemnieks, karavīrs, strādnieks un garīgs darbinieks un pašā vidū ģimenes attēls. Blakus tīri kristīgiem simboliem šinī altārā tādā veidā ir ielikti arī vispārēji garīgi simboli, dzīves simboli. Vai to var, vai to drīkst? Neapsverot šo jautājumu teoretiski, bet vadoties no izjūtas, nule minēto jautājumu var labvēlīgi atbildēt. Šāda simbolu salikšana kopā tuvina dzīvi krustam, liek uzskatāmi saprast, kā krusts vieno dzīvi, vieno dažādu darbu darītājus un ļauj ticēt, ka krusta svētība aptver kā zemnieka, tā strādnieka, kā karavīra, tā garīga strādnieka darbu, un tāpat arī ģimeni.

Šinī dievnamā dievkalpojumu vadīja prāvests Ekarts, jauns gados un ar kvēlu sirdi par savu laikmetu, lielo un varēno. Viņš — vācu kristietis; tādēļ „amen“ izpalika visās vietās, kur parasti tam vajadzēja būt. Šis dievkalpojums nebija parastais, bet gan „pusdienlaika“ dievkalpojums, kādus šinī dievnamā notur iksvētdienas. Draudze, kura nelielā baznīcā nebija maza, savu līdzdalību, tāpat kā citur, izteica dziesmās. Vairākas dziesmas dziedāja Berlīnes universitātes akadēmiskais koris. Dziesmu komponistu attēli bija izlikti pie kanceles. Mācītājs nolasīja vispirms dažas dzejas par bēdu postu un ticību, ar ko to pārvarēt. Tad lasīja stāstu, kas atklāj mums dziedāšanas brīnumu (Jēzus dziedina aklos). Īsā, kodolīgā runā viņš izcēla, ka bēdas jāpārvar, ka Jēzus ir palīgs. Viņš nerunāja gan tik vispārīgi, bet sava skatījuma degpunktā ievirzīja vācu tautu, tās vajadzības un nastas. Šī runa bija ne tik daudz vispārcilvēciska, kā vāciska, kurā izteicās uzskats, ka kristīgai ticībai savā tīrākā būtībā ir jāpalīdz valstij celt tau-

tas labklājību un nostiprināt pasaules mieru. Īpatni bija viņa svētīšanas vārdi, kurus katru reizi pieskaņojot dievkalpojumā iztīrīšanai domā. Šoreiz tie bija tādi: Kungs Dievs, stāvi klāt tiem, kas ir postā un palīdz tiem no tā tikt vaļā; Debesu Tēvs paceli savas rokas un svētī mūsu mīļo vadoni Ādolfu Hitleru, un ļauj izdoties viņa darbam miera labā; Dievs esi ar mums visiem.

Ja salīdzina abus nule apcerētos dievkalpojumus, tad jāteic, ka no abiem ļaudis aizgāja pacelti jaunā spēkā, kā labu garīgu mantu saņēmuši. Kā vieni, tā otri bija bijuši īsti baznīcā un saņēmuši to, ko dvēsele kāro. Pirmajā dievkalpojumā izteicas draudzes liela kopvienība, tās iekšējais spēks, pēdējā tā trūka. Turpretī pēdējā izteicas reāla cilvēka — vācieša pievešana Kristum. Abās vietās patiesi tic Kristum, bet katrā vietā šī ticība ir tomēr dažāda. Bet šī dažādība nav tomēr tāda, ka vienā pusē būtu patiesība un īstenība, un otrā pusē — nepatiesība un neīstenība.

Vēl viens dievkalpojums pieminams. Tas notika svētdienas vakarā Berlīnes domā. Ļaužu ļoti maz. Vada mācītājs Homans, jau tālu pusmūžam vīrs, teikdams garu jo garu sprediķi, ietverot tanī visu pestīšanas vēsturi pēc 17. g. s. senprotestantu schemas. Tie paši, kas bija baznīcā atnākuši, domāja vairāk par skaistajām un īpatnējām altara telpas logu gleznām un mazāk ieklausījās mācītāja vārdos. Dažs labs viņos arī miga. Tas nenozīmē, ka Berlīnes domā vienmēr tā gadas. Priekšpusdienā te bija runājis pazīstamais mācītājs un praktiskais teologs universitatē Dēriņgs, kura sprediķa galvenās domas bija vēl vakarā lasamas iespiestas uz četrām lapaspusēm.

Ja nu esam pie dievkalpojumiem apstājušies, tad lai šie pat kaut ko sakam par līdzīgi dzīvotiem dievkalpojumiem angļu zemē. Šie protestantisms nav tik viengabalains kā Vācijā. Un tieši ne mācības ziņā, kā uzskatu ziņā par baznīcas iekārtu un dievkalpojuma kārtību un elementiem. Angļi pieder pie trim protestantiskām baznīcām: anglikaņu (Anglijas baznīca), presbiteriāņu un kongregacionalistu baznīcas. Bez tam vēl ir metodisti, baptisti, unitarieši un citi, kuru tomēr ne mazums des-

mitu. Pieredzēju visu trīs lielāko (augšā minēto) baznīcu dievkalpojumus un bez tam vēl unitariešu baznīcas kalpojumu.

Pirmā vietā šē izcelsim anglikaņu baznīcas kalpojumus. Patiesi tie pelna, ka tos izceļam un par tiem padomājam. Viņu dievkalpojumos ir liela dažādība; vispirms jau atkarībā no tā vien, kādā laikā tos tur; un otrkārt atkarībā no tā, cik attiecīgais mācītājs ir vairāk vai mazāk tā virziena piekritējs Anglijas baznīcā, ko sauc par anglokatoisko virzienu, kam sākums ir pagājušu gadu simteņa otrā pusē Oksfordas teologu uzskatos (Oksfordas kustība). Saprotams, ka šē ne telpas, ne raksta stils neļauj mums šē visā visumā attēlot šos uzskatus. Teiksim tikai to, ka anglokatoiska virziena piekritēji grib darīt krāšņākas tieši dievkalpojuma liturģiskas daļas ar tām izdarībām, kas jau ir priekšā katoiskā kultā un kas nestāv ciešā pretrunā ar anglikaņu baznīcas protestantiskām mācībām.

Parastajā svētdienā anglikaņu baznīcā notiek dievkalpojumi šādās stundās: pulksten 8 — svētais vakarēdiens (Holy communion), p. 10,30 — rīta lūgšana ar svētrunu (morning Prayer and sermon, vai arī saukts Matins), p. 11. — augsta mese vai svētais vakarēdiens, un p. 18,30 — vakara dievkalpojums (evensong). Lielākās baznīcās katru rītu astoņos notiek svētā vakarēdiena dievkalpojums, un tāpat arī vakarlūgšana.

Pirmajā dievkalpojumā (astoņos) sapulcējās tie, kas iet pie dievgalda. Parasti šē iztiek bez dziedāšanas, kurai vispāri pieder redzama vieta anglikaņu dievkalpojumā. Toties dominētājas šē ir lūgšanas un pats iesvētīšanas akts, ko garīdznieks zaļās krāsas mēses tērpā (lielā līdzībā ar katoisko), paceļ lielas nopietnības un svētsvinības augstumos. Brīvas runas nav. Svētrūdis norit pēc Prayer book kārtības, ko papildina uzskatamas izdarības, kā maizes pārļaušana, kausa paceļšana, ceļu locīšana iesvētīto elementu priekšā. Jautājumā par svētā vakarēdiena elementiem oficiāli māca kalvinistisko uzskatu par to simbolisko nozīmi; tomēr ir anglikaņu teologi un mācītāji, kas pieņem luterisko konsubstancialo izpratni, un kas atzīst par iespējamu nenoraidīt vairs katoisko transsubstanciācijas izpratni. Liekas, ka komunijas beigās kausa iztukšošana no paša garīdznieka pēc tā pasniegšanas dievgald-

niekiem un tā izmazgāšana un izslaucīšana altara priekšā izrietētu no transsubstanciacijas uzskata. Tomēr visā visumā svēta vakarēdiena iestādīšana anglikaņu baznīcā ir protestantiska.

Cik var vērot, tad angļi labprāt apmeklē šos rīta dievkalpojumus un stiprinās ar svēto sakramentu dienas vai visas nedēļas darbam. To viņi nedara ieraduma dēļ, bet dvēseles vajadzības un kristīgās dzīves nepieciešamības dzīti un vadīti. Viņu Holy communion tos pacel, dara stiprus. Tanī dvēseles nodreb svētumā, kurā cilvēks izjūt savu niecību un nevarību, apzinās savu grēku un pārkāpumu, bet no otras puses izmana Dieva žēlastību un piedotību, kas ļauj pacelties atjaunotā cilvēka slavēšanai un gaviļēšanai pāri dzīves ikdienībai.

Brīnišķīgs ir anglikaņu baznīcā svētā vakarēdiena iestādīšana, kas seko liturģijai ar sprediķi. Svētā Pāvila katedrālē to iestāda trīs garīdznieki, tērpušies zaļos priesteru tērpos. Izdarības uz altara pavada kora dziedāšana, kurā lielākā tiesa dziedātāju ir bērni. Iestādīšanas liturģija nav īsa, bet viscaur sirsnīga un prātu saistoša. Par ļoti nozīmīgu gabalu tanī atrodu 10 baušļu nolasišanu, pie kam pēc katra baušļa lasījuma koris un līdz ar to dievgaldnieki dzied: „Kungs apžēlojies par mums un palīdzi mums turēt šo likumu.“ Dieva galda draudzes kopvienības izjūtu rada kopīgi teikta tēvreize. Dziesmas, lūgšanas, svēto rakstu vārdi, kultiskas kustības (maizes laušana, kausa pacelšana uz altara, ceļos mešanās, roku aizlikšana acīm, lai labāk varētu sevī iegrimt) saplūst vienā sakramentalā totalitātē. Šī totalitāte modina dvēseles numinozo, tā aicina svētumā, un tie, kas klausā šim aicinājumam, tur ieiet ar noskumšanu un nožēlu, bet atgriežas ar svētu prieku un garīgu pacilātību.

Man personīgi anglikaņu Holy communion dievkalpojums (divas reizes Sv. Pāvila katedrālē) deva to, ko neviens cits dievkalpojums līdz šim nebija spējis dot: augstu reliģiskās pieredzes kāpinājumu, pilnīgu „svēts, svēts, svēts...“ saprašānu un izkušanu tanī.

Jāatzīst, ka ārējam ir dažkārt liela nozīme iekšējā priekšā. Un tādēļ jājautā: vai anglikaņu baznīca, kas mācības ziņā ir kalvinistiska, bet ir paturējusi katoliskā garā ieturētu ritu-

alismu, nav atradusi īsto ceļu. Šis jautājums nav vien ar praktisku, bet arī ar teoretisku dabu. Tādēļ atstāsim to, lai par to domātu citā vietā un sakarā.

Rīta dievkalpojumu (morning prayer), kurā ietilpst arī sprediķis, iezīmē galvenā kārtā psalmu dziedāšanu kopā ar Te Deum un Benedictus, tāpat visas draudzes kopīgi teikta tēvreize, grēku sūdze un ticības apliecība. Šāda kopīga uzteikšana rada draudzes vienības izjūtu. Stipri der padomāt, vai arī mūsu baznīcās nederētu to ievest. Savā laikā Allažos man kāds piedzīvojis draudzes vecajais aizvien gribēja pierunāt, lai ievestu ticības apliecības kopteikšanu. Viņam es nepiekritu. Tagad pēc pieredzētā es labprāt tam piekristu. Draudzes dziesmai ierādīta redzama vieta, izdzied 3—4 dziesmas. Savādi tikai tas, ka pie dziedāšanas ceļas kājās, bet pie Svēto rakstu lasīšanas sēžas. Sprediķi nav gari, bet iespaidīgi, piemēriem ilustrēti. Dažreiz tie gan līdziņas labam priekšlasijumam (piem., Sv. Pāvila katedrales dekans reiz sprediķoja par tīru vēsturisku temu, kā Oksfordas kustības nozīmi anglikaņu baznīcā). Visumā anglikaņu sprediķotāji, tāpat kā arī presbiteriāņu un kongregacionalistu, ir mazāk eksegēti savos sprediķos kā tādi, kas kā labi psihologi tuvojas dvēselei un grib to iesvaidīt kristīgai dzīvei. Viņu vārdiem ir tendence uz personālo, individuālo. Ne kaut kas, bet cilvēku „tu“ ir viņu runu metodiska izeja un mērķis. Dievkalpojumi ir labi apmeklēti, pat lielā, varenā Sv. Pāvila katedrale dažos dievkalpojumos bija pavisam pilna, un vienā vakardievkalpojumā Vestminsteres abejā bija grūti pat vietu sameklēt. Tomēr ne tā tas ir vienmēr un ne tā tas ir citur. Reiz iegriezos Sv. Pētera baznīcā, kur pulksten 10,30 bija nolikts matins, bet p. 11 — augstā mese. Uz matinu bija ieradies es viens vienīgais. Man gan pienāca mācītājs un teica, ka matins ir domāts tikai viņam un augstā mese — draudzei. Viņš savu matinu noturēja, nolasīdams attiecīgos psalmus un lūgšanas, kas paredzētas Prayer book'ā. Tuvojas vienpadsmit, bet baznīcēni tomēr nerādījās. Tas bija patiesi savādi, ka mācītājs viens pats turēja sev dievkalpojumu, šoreiz tomēr arī man. Nepaguvu ar viņu tik daudz sarunāties, lai noskaidrotu vai šādai rīcībai nav pamatā kāds katolisks princips (katoļu baznīcā bieži prieste-

ris notur svētbrīdi viens pats), vai tai pamatā parādība, ko mēs saprotam ar „tukšās baznīcas“ jēdzienu.

Ja Sv. Pāvila katedrales, Vestminsteras abejas, Sv. Pankrasa u. c. baznīcu mācītāji ritualisma ziņā ir mēreni, tad citās baznīcās tie ir lielāki ritualisma cienītāji. Sv. Margeretas baznīcā, kurai svinēja kādu jubileju, un tādēļ katru dienu notika rītos un vakaros dievkalpojumus, nācās redzēt citādu garu. Minēsim tikai dažas iezīmīgas lietas. Redzamā vietā netālu no altara — Marijas tēls, rotāts ziediem un svecēm. Tāpat skatami baznīcas karogi, kurus nes procesijās. Še kvēpina vīraku; altārim nepaiet garam, nelokot celi, to dara arī baznīcēni. Deg eļļas lampiņas. Dažādi rituali gājieni mācītājiem un altara apkalpotājiem. Še viņu izdarības pavisam atgādina katolisko ritualismu, tomēr nevar teikt, ka aiz tā nebūtu jūtams protestantisks gars, un pat spēcīgs, dzīvs.

Procesija notiek visās baznīcās. Tā notiek dievkalpojuma beigās (ne katru reizi), kad gājienā dodas koris un citi garīgi darbinieki nesot krustus, karogus ar svēto vīru tēliem, pat Marijas tēlu; to noslēdz augstākais klātesošais garīdznieks. Reiz tas bija kāds bīskaps, greznā bīskapa tērpā, kas tad arī uz visām pusēm dalīja krusta svētību, un ko baznīcēni ar lielu apgarotību un pazemību uzņēma savās sirdīs. Mums tāda procesija izliekas pavisam pēc katoliska parauga. Tomēr tā savu nozīmīgu vietu ir atradusi protestantiskajā anglikaņu baznīcā. Daudziem šis ritualisms patīk. Daudzi to atzīst par nozīmīgu, jo tas atbalsta iekšējo. Bet daudziem tas arī nepatīk, un tādēļ blakus anglikaņu baznīcai, gadu simteņu ejā ir radušās divas citas baznīcas bez šāda ritualisma.

Gribot negribot še tālāk pirmā vietā jāizvirza kongregacionalistu baznīca ar lielāko tās Londonas baznīcu The City Temple. Šinī templī — tā ir plaša zāle ar lielu galeriju (ap 3000 sēdvietu), pret ieeju augstā paaugstinājumā runātāja pulste un krēsli draudzes vadībai, virs tā ērģeles un vieta korim — pieredzēju lietas, par ko ilgi man vēl būs jādomā. Biju nodomājis šo templi apmeklēt vakardievkalpojumā. No rīta tomēr garam ejot, manu uzmanību saista savāds uzraksts pie tempļa vidus durvīm. Proti, kā melns uz balta tur rakstīts, ka ieeja tikai draudzes locekļiem un sēdekļu īpašniekiem. Bet kad

tad citiem? Šis uzraksts lika visu dienu domāt, kā vakarā šinī baznīcā iekšā tikt. Vai tiešām tikai izredzētiem?

Vakardievkalpojums sākas pulksten 7; jau pusstundu pirms sākuma esmu pie tempļa trim durvīm, pa kurām iekšā dodas laudis bariem vien. Stāvu atkal un lasu. Jā, apakšā tikai draudzes locekļiem un tiem, kas uz ilgāku laiku noīrējuši sēdekli; augšā — galerijā tiem, kas tikai ir viesi (visitors). Kamēr domāju par to, kur iet, kur neiet, viens satver mani pie rokas... Tas laipns kongregacionalists, kas saskatījis manā vaigā citas zemes vaibstus un tādēļ atsvabina mani no galerijas un aicina mani sev līdz lielajā zālē. Līdz septiņiem visas trīstūkstošs vietas bija aizņemtas. Vecas un jaunas sejas, vīrieši un sievietes vienlīdz daudz, varbūt sievietes mazliet vairāk. Otro reizi apmeklējot šo templi, negāja vairs tik vienkārši. Tad aizgāju veselu stundu agrāk, bet pie durvīm divas garas rindas. Savādi! Lai tiktu baznīcā, tad jāstāv rindā. Kur tas šinīs laikos redzēts, kur tas dzirdēts. Pie mums gan Latvijā, bet arī tikai svētkos. Tikai ceturksnis pāri sešiem, bet durvis jau veras. Domājam, ka tagad tiksīm labās vietās. Bet nekā. Šos rindā stāvētājus ielaida tikai galerijas pašas pēdējās rindās. Tikai tad, kad pulkstens rādīja ceturksni pirms septiņiem, mums bija atļauts sēsties tuvāk, kur vēl kāda tukša vieta atlikusi. Septiņos atkal templis pilns, un kā pie teatru durvīm bieži izkar plakātu, ka izpārdots, tā še izkar plakatu ar vārdu „full“ (pilns).

Kādēļ šis templis pārpildīts? Kas ir tas spēks, kas tanī pulcina tūkstošiem cilvēku? Kas ir tas, kas cilvēkus saista pie šiem vakara dievkalpojumiem (par rīta dievkalpojumiem nezinu neko teikt)?

Vai dievkalpojuma veids? Kongregacionalistu dievkalpojums dibinas draudzes dziedāšanā un Svēto rakstu lasīšanā un skaidrošanā. To ievada garāka ērģeļu prelūde, kurai seko kora dziedāts introīts. Pēc tā klusa lūgšana (silent adoration). Tad mācītājs īsā uzrunā aicina uz grēku nožēlu, kam seko vispārēja grēku sūdze, visiem skaļi sakot īsu grēku sūdzes lūgšanu. Tad pirmā draudzes dziesma. Lekcija. Dziesma. Izvēlētais literatūras vielas lasīšana (piem. dažas dzejas, kas piemērotas sprediķa domai). Kolekte baznīcas vajadzībām un

mērķiem (tanī brīdī ērģeles solo, pa soliem laiž apkārt šķīvjus, savāko kolekti visi vācēji reizē noliek uz galda paaugstinājuma priekšā, un mācītājs saka īsus lūgšanas vārdus). Kora dziesma. Aizlūgšanas par slimiem, posta piemeklētiem, mieru un tā tālāk. Tām seko klusuma brīdis un tēvreize, visu kopīgi teikta. Dziesma, sprediķis, dziesma, svētīšana un ērģeļu postlude. Kā redzam, dievkalpojuma gājiens vienkāršs: dziesmas, lūgšanas un sprediķis, bez kādas liturģijas, ja pie tās neskaita klusuma brīžus un grēku sūdus. Tikpat vienkāršs dievkalpojums ir arī presbiteriāņiem, bet tur baznīcas bija patukšas.

Vai tērpi? Kora dalībnieki, kā vīrieši, tā sievietes tērpušies baltos talaros ar zilu virsjaku, sievietēm vēl galvā četrstūrainas melnas cepures. Jauks kopskats. Mācītājam melns talars ar īpatnēju uzšuvi uz muguras, līdzīgi anglikaņu baznīcas mācītāju tērpiem. Nekādā ziņā tie nav tie, kas pievilktu šai baznīcai laudis.

Vai telpu iekārta? Kā jau sacīts templis ir prāva zāle ar lielu galeriju. Altara nav, tāpat īstenībā arī kanceles nav. Viena glezna rotā tempļa dibensienu starp abām izejas durvīm, otra — runātāju paaugstinājuma sienu. Pēdējā gan pa dievkalpojuma laiku aizsegta; tikai baznīcēniem izejot tā atsedzas un tiek apgaismota, un tad gleznā redzams, kā Kristus svētī. Diezin, vai kur laudis dodas uz dievkalpojumiem gleznu dēļ!

Vai dziesmu un dziedāšanas dēļ? Kongregacionalistiem ir pašiem sava dziesmu grāmata (Congregational hymnary) ar daudz patiesi jaukām dziesmām un sirdi saistošām melodijām. Viņu dziesmās ir kā dzeja, tā skaidrs, saprotams saturs. Tanīs ir ritms, bet netrūkst arī skaidru domu. Bet par visām lietām — tanīs iemiesojies gara spēks ar tieksmi uz pacilātību, kam sveša ir nospiestība, grēka nomāktība. Laudīm šīs dziesmas patīk, un tie arī tās dzied ar prieku, un tāpat, kā anglikaņu baznīcās, kājās stāvot. Nekur angļu zemē negadījās sastapties ar dziedāšanu, ko varētu apzīmēt par tik dedzīgu un monumentālu, sirsnīgu un spēcīgu, kā šie City Temple sienās. Arī melodijas ir tikamas, ar īpatnu angļu ritmu. Tās arī anglikaņu baznīcā. Te dziedāšanā dzirdamāka vieta tomēr pieder korim, draudze tik pa lielākai tiesai piebalso, kamēr City Templī

kora līdzī dziedāšana pazūd draudzes dziedāšanā. Vai ļaudis dzenas uz šo baznīcu dziedāšanas, izdziedāšanās dēļ? Varbūt! Tomēr šis „varbūt“ ir mazs.

Vai lūgšanas? Tanīs nekā nav no schematisma. Tās ir brīvas, īsas, kodolīgas. Jāatzīmē, ka dievkalpojumu vada divi mācītāji: vīrietis un sieviete [mācītājs (minister) Leslie D. Weatherhead's un mācītāja (associate minister) Dorothy F. Wilson'e]. Pie kam abas reizes lūgšanas teica sieviete balsī, kurā inspirotajās spēks, īpaši aizlūgšanās. Tā spēja tūkstošus pacelt lūgšanas augstumos un katru sirdi pavērt tā, ka tai tikai atlikās līdzī lūgt. Lūgšanas brīži šīnī baznīcā bija aizvien pārdabīgā spēka apbalvoti, un tādēļ nopietni un īsteni. Tie daudz ko dod, īpaši londoniešiem, kurus nomāc pārāk trokšņainas un nemierīgas ielas, un kurus nospiež dzīves jūgs. Ir ļoti patīkami, ka ļaudis nāca šurp šo lūgšanu dēļ. Bet arī tikai patīkami!

Vai sprediķis? Abas reizes to teica Leslie D. Weatherhead's, nepilnu stundu ilgi. Tie ietilpa vienā sprediķu seriijā (pavisam četri) par „kristīgā cilvēka attiecībām pret svētdienu“. Noklausījos otro sprediķi par Jēzus attiecībām pret svētdienu un pēdējo — ceturto — noslēguma sprediķi, kurā viņš atbildēja uz iesūtītiem jautājumiem. Sprediķu tematika dzīvei tuva; jautājumi, kas nodarbina katru angli. Pēdējā sprediķī viņš arī atbildēja uz šādiem jautājumiem, kā, piemēram: vai svētdienā var pārdot grāmatas, spēlēt golfu, lasīt avīzi, precēties un tamlīdzīgi. Arī citādi savā sprediķī mācītājs nekad tālu neaizgāja no ikdienišķas angļu dzīves, arī tad, kad viņš skaidroja Jēzus attiecības pret svētdienu. Tā sprediķu viela — dzīvei tuva, mūžības gaismas apgaismota.

Savāds par visām lietām bija sprediķošanas veids. Mācītājs runāja tā, ka visa lielā draudze piecas līdz sešas reizes nošalca smieklos. Smejas draudze, smejas pats mācītājs. Un patiesi bija jāsmejas. Kādam mūsu mācītājam pārmet, ka viņš par daudz smaidot, ir sprediķošanā, ir laulāšanā, ir citos garīgos aktos. Cilvēki par viņu saka: viņš gan labi runā, bet viņš pats tūlin sacīto izsmej. Šādiem spriedējiem abi City Temple garīdznieki, domāju, būtu parādījušies kā īsti smejoši pani. Smails bija vienmēr viņu lūpu kaktos, izņemot tad, kad

sirds paceļas uz augšu ar lūgšanu un prāts ieskatās dvēselē, lai tur atrastu grēkus, kas jānožēlo. — Mācītāja runas veids nebija bez humora, kas gan ne reizi nepārgāja sarkasmā. Viņš attēloja dzīves situācijas tik jautri, ka bija jāpasmējas. Bet šinī smiešanā vienmēr bija svarīgu lietu atzišana, nepieciešamu atziņu pieņemšana un pakļaušanās dievišķīgai gudrībai. Kur citās zemēs laudis pieņem nopietnu seju, bieži pārvelkot tai pāri svētulības segu, tur šie laudis staigā smiedamies un ne ar mazāku nopietnību un svētšvinību. Vai šo sprediķu dzīvei tuvais saturs, mūžības apgaismotība un priekšā nesuma veids pievilka laudis un piepildīja plašo baznīcu līdz pēdējai vietai? Jā, sprediķi! Un jādomā, ka tieši ar savu saturu. Leslie D. Weatherhead's nevien runā, bet arī raksta (tāpat arī D. F. Wilson'e). Viņam vairākas grāmatas, un zīmīgi, ka tās īsā laikā iznākušas daudzos izdevumos. Pieminēšu šē viņa grāmatu „How can I find God?“, kas iespiesta 1933. g. septembrī, bet oktobrī jau otrais izdevums un decembrī — trešais; līdz 1937. g. oktobrim — pavisam seši izdevumi. Labi šo grāmatu raksturo kanoniķis T. Guy Rogers's: „Tur ir skaidrība, konkretība, izklāstījuma krietnums, humors, patoss un par visām lietām spēks, kas ietekmē tieši personali. Šī grāmata aizdedzina uguni. To varējis uzrakstīt vienīgi liels sprediķotājs, kam ir dāvana bez zaudējuma savas runas spēku pārnest uz papīra lapām.“

Viņa grāmata „Psychology in service of the soul“, kas parādījusies 1929. gadā, deviņu gadu laikā iznākusi piecpadsmit izdevumos.

Tomēr sprediķi vien neko nelīdzētu, ja aiz tiem nestāvētu personība ar negrozamu pārliecību, kura vārdos neieskan nekas nepatiess, kurai nav divas patiesības: viena priekš sevis, otra priekš citiem, ja aiz tiem nestāvētu apgarots cilvēks. Viņš apliecina. Viņš bieži saka I believe (es ticu). Viņš nesaka: jums būs darīt tā un ne citādi, bet gan viņš saka: es daru tā.

Cilvēkā ir tā atslēga, kas atslēdz mums durvis uz to noslēpumu, kas ielikts augšējos jautājumos. Cilvēks velk cilvēku. Caur cilvēku cilvēks manto dievišķīgu spēku. Un laudis bariem nāk klausīties cilvēcīgos vārdos, kas tomēr ir apliecinā-

tāja vārdi, lai tanīs saklausītu Dieva balsi. Un to saklausījuši — tie ir priecīgi un devīgi.

Presbiteriaņu dievkalpojums norit vienkāršā gājienā, kurā posmus iezīmē dziesmas, Svēto rakstu lasīšana, lūgšanas. Beidzas ar svētīšanas vārdiem: Dieva Tēva mīlestība, Jēzus Kristus žēlastība un Svēta gara sadraudzība lai ir un paliek ar mums visiem. Kolekti tāpat noliek uz galda kanceles priekšā un to svētī. Lūgšanā īpaši lūdz par pasaules mieru un tiem, ko vajā Vācijā un citur. Presbiteriaņu baznīcas iekārta līdzīga kongregacionalistu baznīcai, šē tikai nevienas gleznas. Centrā kancele, kurā kāpj arī draudzes priekšnieks un nolasa ziņojumus (pie tam tas ietilpst paša dievkalpojuma gaitā). Mācītāja tērps — melns talars ar baltu befkenu un līdzīgu šuvumu uz muguras kā anglikaņu baznīcas garīdzniekiem. Kanceles priekšā sēd diakoni un diakonises, kas arī uzņem dziedāšanu. Biju tikai vienā dievkalpojumā, un šē baznīca bija puspilna. Var manīt, ka pie presbiteriaņu baznīcas pieder tie angļi, kam nepatīk ritualisms, kas arī savā kalpošanā Dievam grib būt bez kādām ārišķībām; psiholoģijas terminos runājot, kam reliģiozitātes amplituda ir tik maza, ka nerada un arī neprasa ārēju izteiksmi. Gribētos presbiteriaņus raksturot kā dievbiģigus cilvēkus bez reliģiozitātes, kā cilvēkus bez svētuma pārdzīvojuma, bet tomēr aktīvus mīlestībā.

Vēl jāpiemin unitarieši. Fiem dogmatiskā ziņā pats raksturīgākais moments ir trīsvienības neatzīšana. Vēl ir citas dogmatiskas izšķirības, tomēr nule minētais pats galvenais. Viņu dievkalpojumu apmeklēju Essex Church'ā, pie kuras uz melna dēļa, kāds ir pie visām baznīcām ar uzkrāsotām ziņām par dievkalpojumiem un mācītājiem, rakstīts šāds pasludinājums: „Mēs mācam vienu Dievu un visu Tēvu kā Jēzus Kristus mācekļi reliģiskā brīvībā, ticot, ka Dieva gribas atklāsme nav ierobežota grāmatā, cilvēkā vai baznīcā, bet tā manifestējas katrai klausītājai dvēselei.“ Šē dziesmu grāmatā ir iespiesti vairāki dievkalpojuma kārtības gājieni, un mums uz dziesmu tabeles rāda arī to, pēc kāda gājiena notiks dievkalpojums. Šoreiz tas bija tāds. Mazs bērnu koris dzied introitu, kam seko „sentences“ no Svētiem rakstiem. Dziesma, tad aicinājums „to worship“ un lūgšana. Tēvreize. Tad mācītājs

liturģiski dzied: Kungs atveri mūsu lūpas; koris, kam draudze tikai piebalso, dzied: Un mūsu mute teiks tavu spēku. Mācītājs: Paceliet savas sirdis; koris: Mēs tās pacelam uz Kungu. Tad koris rečitē psalmu (148. ps.). Tad lasa divas lekcijas no vietas (no Vecās un Jaunās derības). Koris dzied tā saucamo antemu. Tad lūgšana, kurā ir pateikšana, visu bijušo un nākošo paaudžu pieminēšana, mīlestības un kalpošanas gara izlūgšana un aizlūgšana par mieru un labo gribu visu cilvēku starpā. Arī šē lūgšanai seko klusais brīdis, kurā katrs baznīcēns iegrimst dziļās lūgšanas pārdomās. Tad dziesma, sprediķis, dziesma, svētīšana. Netrūkst arī draudzes kolekte. Bez kanceles ir gan mazs altars, pie kura gan nekas nenotika un pie kura nekas nebija tāds, kas varētu skatītāju pamudināt domāt par Dieva trīsvienību. Unitariešu uzskatu dievkalpojumā izteica īpaši glorijs: „Gods lai Dievam tēvam, visvarenam debess un zemes radītājam, kā tas bijis iesākumā, kā tagad un mūžu mūžos.“ Sprediķa teksts todien nedeļa mācītājam (J. C. Ballantyne) iemesla pasvītrot unitarisma dogmatiskos uzskatus. Sprediķis nebija nekas sevišķs, ne domu, ne sirsnības ziņā. Jāpiebilst, ka mācītāja tērps bija nolaidīgs. Uz ikdienas svārkjiem bija uzvilks melns pusrokots, neaizpogots tērps, kādus parasti valkā dažu angļu koledžu audzēkņi. Pavisam nepievilcīgs, bez kādas svētsvinības. Toties pēc dievkalpojuma pie baznīcas durvīm viņš atvadījās, roku spiežot, no visiem baznīcēniem, kuru gan bija tikai 35, starp kuriem, neskaitot mazo puisēnu kori ar četriem pieaugušiem dziedātājiem, bija tikai 6 vīrieši.

Unitariešiem Londonā nav daudz draudžu, un, domājams, tās pašas nikuļo.

Kad iepazīstas tuvāk ar angļu dogmatiskās domāšanas attīstību un īpaši ar atsevišķu virzienu, kā anglikaņu, kongregacionalistu, presbiteriaņu, unitariešu un vēl citu dogmatisku uzskatu atšķirībām, un to sākumiem un tālāko izveidošanos, tad jāatzīst ar noskumšanu, kādi gan sīkumi un mazsvarīgi iemesli attiecībā pret lielo Dieva gribu un viņa valstības mērķiem ir angļu reliģiskās dzīves saskaldinātībai. Kad reiz būs laiki — kad visi būs viens? Tas ir, varbūt, eschatoloģisks jautājums. Atstājot unitariešu baznīcu manī radās jau-

tājums: kādēļ gan visi angļi nevarēja un nevarētu būt angļi-kaņu baznīcas locekļi? Tas, saprotams, ir naivs jautājums, jo taču katrai angļu baznīciskam virzienam ir savs, psiholoģisks un vēsturisks attaisnojums. Un tomēr... Šis „tomēr“ paceļas, sevišķi spilgti tad, kad pārstaigājam Holandi.

Holandieši galvenā kārtā ir reformētie, bet tie paši sašķelti četros novirzienos. Tiem blakus luterāņi, kas arī iemācījušies no reformetiem sliktu šķelšanās garu, un vēl citi, kā remonstranti, katoļi... Negribu šē tuvāk raksturot šos virzienus; tas aizņemtu daudz telpas, un tas arī neatbilstu šī raksta impresivam stilam. Dogmatikas vēsturē holandiešu dogmatiskās cīņas pilda diezgan plašu nodaļu, un tās ir iezīmīgas tieši ar savu sīkmanību un to vadītāju pārāk lielu pašpārliecību.

Holandiešu reformētie visā visumā ir kalvinisti. Vieni vairāk (kā prof. Kuipera radītā Reformeto baznīca Nīderlandē), otri mazāk. Kalvinisma dievkalpojuma vienkāršība izpaužas arī viņu dievkalpojumā. Viņu baznīcās degpunkts ir kancele, parasti baznīcas vidū pie viena pīlars. Visapkārt tai soli. Gleznu nav, izņemot logu glezniecību. Ērģeles tagad ir visās baznīcās, ko redzēju. Man bija izdevība apmeklēt tikai vienu dievkalpojumu, proti Groningenas Mārtiņa baznīcā. Tas nebija tāds, ka par to varētu priecāties. Tas bija bez kādas Dieva godināšanas un pielūgsmes, bez kādas svētsvinības, bez kādas pacilātības. Ja, kāds tad īsti bija šis dievkalpojums?

Vispirms baznīcēni baznīcā ienāk kā kādā laicīgā telpā, sarunādamies; vīriešiem cepures galvā, kā žīdu sinagogā, rokas bikšu kabatās, kā tirgū. Ja grib tikt tuvāk kancelei (zināmās noteiktās vietās), tad jānopērk biļete par apmēram 20 santimiem; citādi jāgaida ejā, līdz kamēr piecas minutes pirms dievkalpojuma sākuma paspīd sarkana uguntiņa aiz uzraksta „brīvi“; tad notiek vietu ieņemšana ne bez drēbju burzīšanas. Kad nu vietas ieņemtas, mācītājs ar mums līdzīgā tērpā uzkāpis kancelē, un dziesma iesākta dziedāt, tad pa soliem no rokas rokā laiž skārda kasti, kurā katram arī jāiemet pa naudas gabalam. Tas atstāj tādu iespaidu, ka par savu vietu katram jāsamaksā. Un katrs arī maksā. Tad dziesma arī izdziedāta, mācītājs nolasa lekcijas, notur lūgšanu un tad atkal dzied. Pa dziedāšanas un sprediķa laiku pats galvenais ir

naudas kolektēšana. Trīs reizes no vietas vīri melnos cimdos iet no sola uz soli ar gariem upura makiem, un katrs arī trīs reizes met tanīs savu ziedojumu. Līdz viens gājiens cauri, turpat kaut kur nošķind naudas gabali; šī škindēšana dažreiz pat pārņēma mācītāja balsi, kaut gan viņš skaļi runāja, ar milzīgu žestikulāciju, bet kura sprediķim ļaudis sekoja ne ar vajadzīgo interesi. Ja kāds bija labi iesācis klausīties, tad jau viņam naudas vācējs piesita ar upura maku, kam galā pīķis; un klausīšanās viņam bija vējā. Mācītājs sprediķi nesa priekšā ar lielu sparū un dedzību, un cik no dažiem vārdiem varēja jaust, tad par pazudušo dēlu. Lai kā... ja Kristus būtu viņu vidū parādījies... vai tad neatkārtotos tas pats, kas reiz notika Jeruzalemes templī. Kur palika naudas mijēji un baložu pārdevēji! Kur paliktu šie cepurnieki un vietu pārdevēji?

Bet holandiešiem tas patīk un, šķiet, atbilst viņu raksturam. Liela baznīca bija pilna (apmēram 500 cilvēku), pie tam netrūka arī jauniešu. Vai šī baznīcas apmeklēšana stāv sakarā ar kādu iekšēju disciplīnu, vai kaut ko citu? Lai kā, es šinī dievkalpojumā nebiju kā dievkalpojumā. Holandiešiem ir cita reliģiska jušana; ja, viņiem tādas pat liekas nav. Viņiem ir kāda stingra ieaudzinātība, kas viņos top par paradumu: baznīcā iet un darīt to, ko baznīcā liek darīt: klausīties sprediķi, dziedāt dziesmas un mest naudu. Reliģiskā pārdzīvojumu ziņā viņi, šķiet, ir nabagi. Un tādēļ viņu dievbijība, psiholoģiski skatoties, nav sevišķi dziļa iekšēji. Tas izpaužas arī viņu burtu kalpībā, kas sevišķi redzams viņu dogmatiskos strīdos (piem.: viņiem bijis jāšķeļas par to: vai čūska grēkos krišanas stāstā ir runājusi vai nav runājusi; vieni saka ja, otri — ne, un rezultātā divas baznīcas).

Ja anglikaņu baznīca pievelk un pacel, tad holandiešu reformētā baznīca atsvešina cilvēku svētuma pasaulei.

Mīlīga un gaiša ir Dievam kalpošana pie zviedriem. To var sacīt, ja ir būts sestdienas vakara dievkalpojumā ar svēto vakarēdienu un svētdienas rīta dievkalpojumā Stokholmas Nikolaja baznīcā, pie ķēniņa pils, un svētdienas vakardievkalpojumā Sv. Klāras baznīcā. Dievkalpojuma kārtība še ir apmēram tāda pati kā mums. Bez parastā melnā zviedru garīdznieka uzvalka, kurā viņi saka sprediķi, viņiem vēl ir liturģiski

tērpi. Ar to viņu dievkalpojums ir krāšņāks par mūsējo. Draudzes dziedāšanu vada nevien ērģeles, bet arī priekšā dziedātājs vai arī vesels kvartets. Šī priekšā dziedāšana varenī izceļas, toties pati draudzes līdzdziedāšana ir pavāja. Apmeklētāju skaits tāds, ka varētu vēlēties vairāk; svētdienas vakara dievkalpojumā, Sv. Klāras lielajā un skaistajā baznīcā bija tikai ap 20 baznīcēnu. Tas ir gaužam maz.

Vispāri visur dzird sūdzamies par mazo baznīcēnu skaitu. Atminos kādreiz lasījis „Zeitschrift“ā für Religionspsychologie“ apcerējumu par to, kāpēc angļi maz apmeklē baznīcu. Holandieši arī nobažījušies par to, ka baznīcas paliek tukšas. Tāpat arī dāņi un zviedri, īpaši par savām pilsētu draudzēm. Vispārējs spriedums visur ir tāds, ka baznīcas paliek tukšākas. Ir izņēmumi, bet tie ir izņēmumi. Visvairāk sūrojas holandieši, jebšu tā baznīca, kuru augstāk minēju, bija pilna.

Šī holandiešu sūrošanās mani ievirza katolicisma problemā. Kā zinams, katolicisms Holandē stipri aug, tā locekļu skaits redzami vairojas. Pie kam katoļi nesūrojas par savu baznīcu tukšumu.

Ir jāatzīst, ka katoļiem, resp. Romas katoļu baznīcai ir savas priekšrocības, kas varēja būt arī Holandes reformetiem. Vispirms pavisam vienkārša lieta, proti, katoļiem ir ļauts lūgt Dievu savā baznīcā, kad tie vien grib, citiem — reti kad savā, kā tikai katoļu baznīcā. Tā ir veca lieta: katoļu baznīcas visu dienu atvērtas, protestantu baznīcas reti vaļā dievlūgšanai. Ir Roterdamā, Hāgā, Utrechā, Amsterdamā reformetiem ir lielas, skaistas baznīcas. Viņās zināmās stundās var arī ietikt, bet tad tikai kā muzejā apskatīšanai, par ko bieži diezgan dārgi jāsamaksā. Mazās baznīcās, kur neko nav ko redzēt, veltīgi tikt iekšā. Un pie tam, ja ir ticis iekšā, tad klusai lūgšanai vieta pavisam nepiemērota, jo pa baznīcu klejo čalojoši turisti un pat lieli ekskursijas bari (kā piem., Roterdamas Sv. Laurenča baznīcā veselu baru skolnieku vadīja viens skolotājs ar salmenīcu galvā). Citādi tas ir katoļu baznīcās. Tās ir visu dienu pieejamas. Tur arī turisti neklejo. Tur katrs var tīkami nodoties klusai pārdomai, tur var savu lūgšanu teikt savam Dievam, tur var būt baznīcā. „Būt baznīcā“ ir nozīmīgs psiholoģisks komplekss. Tikai tas, kas ar visu savu „es“, ar visu

sirdi ir baznīcā stājies Dieva priekšā, gūst spēkus no augšienes, manto labklājību par mūžīgu svētību savai miesai un dvēselei.

Šo katoļu priekšrocību, kas pastāv vienīgi tanī apstākļī, ka viņu baznīcas visu dienu ir pieejamas, sevišķi izjutu Groningenā, kur bija jāpavada, mums latviešiem tik mīlais sestdienas svētvakars. Gribēju aiziet baznīcā. Gribēju aiziet reformeto baznīcā, tas būtu tā dabīgi, jo ko protestantam meklēt katoļu baznīcā. Bet diemžēl, visām protestantu baznīcām durvis bija ciet un maza atslēgas bulta šķīra nācēju no svētās vietas.

Bet vai mums Latvijā nav tāpat? Neslēgsim savas baznīcas, bet dosim cilvēkiem iespēju piedzīvot to psiholoģisko pieredzi, kurā tie varētu sacīt: „es biju baznīcā.“ Jāpriecejas, ka daudzas mūsu baznīcas tagad atvērtas arī darbdienās, kaut gan uz dažām stundām. Tomēr labi.

Anglijā ir jau citādi. Lielās baznīcas ir katru rītu atvērtas (pulksten 8), un tad notiek svētvakarēdiena dievkalpojums. Tad vēl ir īsi svētbrīži pusdienas laikā un vakarpusē. Vestminsteres abeja un Sv. Pāvila katedrale, tāpat Oksfordā katedrale ir gandrīz vaļā visu dienu, bet ārpus svētbrīžu stundām tās vairāk gan piemērojas turistu apskatīšanai; ar tiem baznīcā līdz ienāk arī nelabumi.

No mazākām baznīcām tikai dažas ir vaļā no rīta līdz vakarpusei, dažas atvērtas rītos divas vai trīs reizes nedēļā, bet lielāko tiesu tāpat kā pie mums tikai svētdienās. Šinī ziņā apstākļi ir gan labāki kā Holandē, tomēr ne tādi kā katoļiem. Kaut, piemēram, lai pieminam, ka Londonā katoļu Vestminsteres katedrale ir vairāk pieejama kā anglikaņu Vestminsteres abeja un Sv. Pāvila katedrale. Jāpiebilst, ka presbiteriaņu un kongregacionalistu baznīcas ir vaļā tikai svētdienās, toties tiem ir iespēja ņemt dalību vairākās mazākās garīgās sanāksmēs, kas notiek viscauru nedēļu.

Dānijā — Kopenhagenā ir daudz luterāņu baznīcu ar pašu domu priekšgalā. Domā katru rītu (astoņos) notiek īss rīta svētbrīdis; tad citādi tas atvērts tikai skatīšanai (no 11—15), un pret samaksu (baznīca ievērojama ar to, ka še altari novietots dāņu skulptora Torvaldsena Kristus tēls, kuru ikviens pazīst daudzos nolējumos, un gar baznīcas sienām — divpad-

smit apustulī, cirsti itaļu marmorā). Citas, pie tam tikai ievērojamākās (kā Frederika baznīca), baznīcas atvērtas apskatīšanai pret ieejas maksu. Mazākas baznīcas stāv aizslēgtas.

Tā ir tāda savāda domāšana. Dāņu galvas pilsētas kristīgie pagājušā gadsimta 90. gados nākuši pie atziņas, ka Kopenhagenā uz katriem desmittūkstošiem jābūt vienai baznīcai. Nodibināts tad „Baznīcas Fonds“, kas vācis līdzekļus un arī paspējis četrdesmit gados uzcelt ap trīsdesmitpiecas jaunas baznīcas. Tā nu viņas ir celtas. Tikai, diemžēl, svētdienas kristietībai un darbdienās skatīšanai no ārpuses. Cilvēks grib katru dienu Dievu lūgt. Un lai gan ir vienalga, kur viņš lūdz, tad taču viņa psiche ir tāda, ka viņš labprāt savu lūgšanu Dievam uztic baznīcā. Pie tam dažam nemaz nav iespējams citur atrast klusu brīdi savām pārdomām un lūgšanām kā vienīgi baznīcā.

Otra priekšrocība katoļiem Holandē ir tā, ka viņiem ir kults. Tur netrūkst gleznu (visās redzētās baznīcās gar abām sienām bija lielas gleznas, kas attēlo Jēzus ciešanas ceļu), krustu, sveču. Holandes reformeto baznīcas ir kailas. Tie lielāko tiesu ir šķūņi. Tur nav nekā mistiska. Bet mistiskais moments ir vairāk vai mazāk katrā reliģiozitātē. Īsteni reliģiozais cilvēks meklē gleznas, sveces, ziedus. Kur reliģiozajam holandietim to atrast? Taču ne reformeto, kā katoļu baznīcā. Reliģiozām jūtām ir acis, kas grib arī redzēt. Vai tādēļ katolicisma problema nav tik akuta tieši Holandē? Anglijā, kur sevišķi anglikaņu baznīca ir bagāta ar ritualismu, un kur mistisku elementu netrūkst arī kongregacionalistu dievkalpojumā, katoļu jautājums pavisam nav dienas kārtībā. Tāpat tas ir Dānijā un Zviedrijā, kur luteriskās baznīcās netrūkst altara gleznu, sveču un citu kultisku momentu, kas sagatavo labu augsnu ar vārdu sviestai sēklai.

Holandes reformeto baznīca ar savu atteikšanos no gleznām, krustiem, svecēm, ar savu novirzīšanos prom no tā, pie kā var saistīties mysterium tremendum un mysterium fascinans, rāda galējību, kas liktenīga tai patei. Ja tā grib sevi saglābt, tad tai jāatteicas no šīs tradīcijas. Šķiet daži to ir sākuši jau saprast. Lai pieminam šē Utrechta domu. Tanī vēl no katoļu laikiem palikuši veci tēli. Bet gandrīz visiem tiem uzspiesta

fanatiskā kalvinisma zīme. Tie ir aizdauzīti. Kalvinisti necieta tēlus, un tādēļ tos reformācijas laikmetā dauzīja pēc Karlštata parauga Vitenbergā. Šie tēli tagad šinī domā iezīmē stingro kalvinistisko garu, kas neatzinīgs pret gleznām, tēliem, krustiem. Bet tanī pašā baznīcā pirms dažiem gadiem ir ielikti divi gleznaini logi stiklā par reliģisku temu. Tā jau ir atkāpšanās.

Tā sauktā Reformeto baznīcā Nīderlandē (Gereformeerde Kerk in Nederland) dzied tikai Dāvida psalmus. Citu garīgu dziesmu viņi neatzīst. Nīderlandes reformeto baznīcas (Nederlandsch Hervormde Kerk) jau agrāk bija garīgu dziesmu krājums, kas 1938. g. izdots vēl ar papildinājumiem. Jāpiebilst, ka še arī katrā dievkalpojumā tomēr dzied pa diviem psalmiem. Ja saka, ka katoļu baznīca ir sastingusi, tad vēl vairāk jāsaprotas par augstāk minēto virzienu, kas apmierinas tikai ar Dāvida dziesmām.

Archibīskaps T. Grinbergs

Klarensas konference

Pasaules konferences „Par ticību un baznīcas kārtību“ (World Conference on Faith and Order) padomes sanāksme šogad notika no 21.—23. augustam Klarensā, Šveicē. Jorkas archibīskapa vietā, kas bija aizkavēts ierasties, sanāksmi vadīja franču baznīcu b-bas prezidents māc. Marks Begners (Boegner). Sēdē piedalījās ap 60 padomes locekļu un viesu. Šīs sēdes uzdevums bija likt pamatu plašam studiju darbam par baznīcas būtību. Darbu noorganizēt un veikt uzticēja Dr. R. Ņutonam Fluam (Newton Flew).

Sanāksmē nolasīja trīs ievērojamus priekšlasījumus par baznīcas būtību no reformētā, ortodoksā un luteriskā viedokļa. Leidenas profesors de Zvāns (de Zwaan) refereja par tematu „Baznīca Jaunā Derībā“. Viņš plašāk pakavējās pie baznīcas idejas evaņģelijos, Apustuļu darbos, Pāvila vēstulēs un pārējās Jaunās Derības grāmatās, kā arī pakavējās pie

baznīcas organizācijas aramiešu pasaulē un Pāvila dibinātās draudzēs. Noslēgumā referents raksturoja arī presbiteriešu viedokli baznīcas jautājumā. Parīzes krievu akadēmijas profesors archimandrits Kasians (Cassian) runāja par to pašu tematu. Kasians savā referatā uzsvēra, ka austrumu baznīcas mācība pamatojas senas aplicības rakstos, koncilu lēmumos un baznīctēvu rakstos. Šie avoti pēc referenta atzinuma tomēr nav tikai austrumu baznīcas īpašums vien, un tāpēc nav nostādami pretstatā citu baznīcu tradīcijām. Austrumu baznīcas mācība par baznīcu — tālāk uzsvēra runātājs — ir pilnīgā saskaņā ar Jaunās Derības mācību par baznīcu. Izcilu vietu austrumu baznīcā ieņem Dieva valstības piepildīšanās gaidas. Pārdievošanās ir ticīgā gala mērķis. Priekšstats par „vispārējo“ baznīcu neizslēdz citu baznīcu eksistenci. Līdzīgi apustuliskai baznīcai, arī austrumu baznīcā ir trīs amati: bīskapi, priesteri un diakoni. — Trešo referatu nolasīja Amerikas luteriskās baznīcas pārstāvis prof. Vālstroms (Wahlstrom) pasvītrodams, ka mācība par baznīcu ir pamatota Jaunās Derības vēstījumā par Dieva brīvo žēlastību.

Sekojošās diskusijās noskaidrojās, ka jāievēro bibliskais un konfesionalais viedoklis. Komisijas priekšsēdētājs šajā sakarā izteica domu, ka temats būtu apstrādājams četros atsevišķos posmos — no bibliskā, vēsturiskā, konfesionalā un sistematiskā viedokļa. Padome šajā jautājumā iebildumus necēla. Baznīcas būtības tematu apstrādāšanai Amerikā nodibinājusies sevišķa komisija Dr. G. V. Ričerda vadībā.

Konferences uzdevums vēl bija sastādīt komisiju dažādu baznīcu liturģijas un baznīcas kārtības apstrādāšanai. Te kā sevišķi svarīgu atzina jautājumu par interkonfesionalo dievkalpošanas kārtību oikumeniskās sanāksmēs. Trešais konferences apspriežamais jautājums bija interkomunija. Nodibinājas grupa, kas noskaidros interkomunijas iespējamību.

Ņemot vērā saspilēto starptautisko stāvokli, sanāksmi slēdz jau 23. augustā. Dievkalpojums šinī satraukumā bija sevišķi nopietns un iespaidīgs. Nākamā dienā visi konferences dalībnieki devās ceļā, lai nokļūtu mājās vēl pirms kara sākuma.

E. Rumba

Jaunatne ciņā par baznīcas vienību

Pirmā pasaules kristīgās jaunatnes sanāksme Amsterdamā no 24 jūlija līdz 2. augustam 1939. g.

Tas notika neatkarīgās Latvijas 20 gadu pastāvēšanas svētkos vienā no mūsu kaimiņvalstu galvaspilsētām. Pēc pateicības dievkalpojuma mūsu viesmīlīgais sūtnis bija uzaicinājis Rīgas viesus savā mājā. Viesu vidū bija arī kāds atjautotās Latvijas valdības loceklis. Dzīvajās sarunās, kas brīvi risinājās, ministrs uzstādīja garīdzniekam, kas bija vadījis dievkalpojumu, jautājumu: kādēļ kristīgajā baznīcā, kuras uzdevums ir vienot cilvēkus mīlestībā uz Dievu un tuvākiem, pastāv tik daudz dažādu ticības šķiru un nogrupējumu, un vai nevarētu kaut ko darīt šī stāvokļa izbeigšanai? Šis jautājums ir nodarbinājis kristīgo baznīcu visos laikos kopš pirmajiem sadalīšanās atgadījumiem, bet sevišķi rosīgi tā atrisināšanu meklē taisni pēdējos gadu desmitos pēc lielā kara.

Ar vislielāko gandarijumu var sacīt, ka baznīcas dažādo nozarojumu pārstāvji vairākas reizes ir atraduši iespēju sastapties, lai objektīvi un iecietīgi pārrunātu nevien pastāvošās atšķirības, bet arī sadarbības un vienošanās iespējas. Lielajās pasaules sanāksmēs, kas sākot ar 1925. g. notikušas dažādās vietās Eiropā un Āzijā, bijušas pārstāvētas visas kaut cik ievērojamās kristīgās grupas, izņemot Romas katoļu baznīcu. Pēdējā neatlaidīgi turas pie ieskatiem, ka vienīgais kristietības apvienošanās ceļš ir Romas bīskapa suprematijas atzīšana pārējās grupās, un tāpēc konsekventi atturas no apvienošanās mēģinājumiem, kas notiek neatkarīgi no šī principa. Atsevišķos gadījumos baznīcu dzīvē jau notikusi faktiskā apvienošanās, piem., Kanadā, Skotijā angļu metodismā un Indijas dienvidos.

Kamēr pirmajās, t. s. oikumeniskajās sanāksmēs Stokholmā, Lozannā u. c. dabiski bija pārstāvēta baznīcas darbinieku un locekļu vecākā paudze ar bagātu dzīves pieredzi un plašāku iespaidu sabiedrībā, tikmēr pēdējos gados nobrieda atziņa, ka lielajā vienošanas darbā jāpieaicina arī jaunatne,

kas reiz varētu pārņemt un turpināt tēvu nepabeigto darbu. Šādā nolūkā priekš divi gadiem Oksfordas un Edinburgas oikumeniskajās sapulcēs nolēma sasaukt pirmo pasaules kristīgās jaunatnes sanākumi Amsterdamā š. g. jūlijā un augustā. Konferences rīcības komitejā piedalījās dažādo starptautisko kristīgo jaunatnes organizāciju pārstāvji, kas kopā ar baznīcu oikumenisko organizāciju darbiniekiem Šveices mācītāja Anrio vadībā veica plašos sagatavošanas darbus. Par sanāksmes atbildīgo vadītāju izraudzīja pazīstamo holandiešu Dr. Fiser-tu.

Pirmo pasaules kristīgās jaunatnes sanākumi oficiāli atklāja 24. jūlijā Amsterdamas lielajā koncertu namā. Karalienes Vilhelmines, princeses Julianas un savā vārdā kā pirmais kongresa dalībniekus apsveica princis Bernhards ar runu angļu valodā. Tālāk valsts valdības vārdā sveicienu nesa izglītības ministrs Slotemakers de Bruine. Cik lielu vērību Holandes valdošais nams un valdība piegriezta sanākumam, rādīja nevien tas, ka visus kongresa delegātus un apmeklētājus kā valdības viesus ielūdza oficiālajā pieņemšanā Valsts muzejā, bet jo vairāk prinča Bernharda piedalīšanās sv. vakarēdienā sanāksmes svinīgajā dievkalpojumā Nieuwe Kerk, kur sakramentu baudīja vairums sanāksmes dalībnieku.

Pavisam reģistrēja 1338 delegātus no 65 dažādām valstīm un pāri par 400 apmeklētāju, tā ka sanāksmes dalībnieku skaitu vērtēja uz 1775. Amsterdamas pilsēta, dažādās skolas, biedrības un organizācijas izrādīja siltu pretimnākšanu, lielo viesu skaitu novietojot. Latviju pārstāvēja 11 delegātu no dažādo baznīcu — luterāņu, pareizticīgo, baptistu un metodistu jaunatnes organizācijām, no kristīgās studentu biedrības un citām kristīgajām jaunatnes grupām ar Grobiņas mācītāju K. Valteru kā delegācijas vadītāju. Pārstāvju izlase bija ierobežota vecuma ziņā, paredzot maksimālo gadu skaitu 35. Faktiski dalībnieku divas trešdaļas bija jaunāki par 24 gadiem.

Sanāksmes programā bija svarīgi reliģiski, sabiedriski un kulturali jautājumi, ko apskatīja gan kopīgos priekšlasījumos, gan arī šaurākās grupās.

Priekšlasījumi notika koncertu nama lielajā zālē rītos un vakaros. Lielais dalībnieku skaits bija sadalīts 43 grupās, kas priekšpusdienās sapulcējās skolu telpās uz bībeles stundām un pēcpusdienās pārrunāja priekšlasījumos ierosinātos jautājumus. Dienas darbus ievadīja kopīgi dievkalpojumi sanāksmes telpās. Tā kā katru dienu dievkalpojumu noturēja citas konfesijas pārstāvis pēc kārtas, sanāksmes dalībniekiem tika sniegta izdevība iepazīties ar dievkalpojumu veidu svarīgākajās kristīgajās grupās.

Sanāksmes galvenais temats bija izteikts vārdos „Christus Victor — Uzvarētājs Kristus“ un lektori centās rādīt, kādā nozīmē un cik lielā mērā šie vārdi piepildas tagadnes nopietnajos apstākļos. — T. Z. Kū no Ķīnas ļoti uzskatāmā veidā rādīja kristīgās baznīcas nozīmi tautu un rasu konfliktos un atgādināja kristīgo individu pienākumu censties izpildīt Dieva gribu visos starptautiskajos sarežģījumos. — Franču mācītājs Loriols apskatīja dienišķās maizes jautājumu un pārlicinoši rādīja, ka maizes netrūkst un nekad netrūktu, bet ka daudziem jācieš bads grēka sekās. Cilvēce ik dienas izdod miljardus nāves un izpostīšanas darbam. Pietiktu tikai ar dažiem miljardiem gadā, lai visur pasaulē tiktu novērsta nabadzība un bezdarbs. Tādēļ evaņģēlija pasludināšana, kas notiek kristīgajā baznīcā, sagādā cilvēkiem nevien garīgo barību, bet sekmē arī taisnīgās dienišķās maizes sadalīšanu. — Par socialajām problemām vispārīgi referēja skotu mācītājs Mc Leods, atgādinādams, ka stingri ņemot īsta brālība ārpus Kristus pasaulē nekur nav sastopama, un ka Kristus ar savas baznīcas palīdzību vēl vienmēr darbojas pasaulē, stiprinādams brāļu mīlestību cilvēku attieksmēs. — Vesela rinda ievērojamu runātāju apskatīja tīri reliģiskus un teoloģiskus jautājumus. — Pareizticīgo archimandriņš Kasians no Parīzes atēloja Kristu kā Kungu, kas kristīgiem cilvēkiem nodrošina pilnīgu iekšējo brīvību. — Pazīstamais zviedru jaunatnes un kultūras darbinieks, Sigtunas iestāžu vadītājs Dr. Bjerkvists runāja par „Kristīgo cilvēku, baznīcām un baznīcu“ un atgādināja, ka mīlestība ir vienīgā vara, kas spēj individu izglābt no viņa bezgalīgās vientulības, un ka Dieva valstība ir vienīgā vieta, kur dzīve tiek paplašināta un padziļināta visās

mīlestības dimensijās. Lielās tautas baznīcas savā strukturā un darbā ir Dieva neierobežotās žēlastības nesējas. — Vairāki referenti centās uzrādīt vienotāju pamatu kristīgo baznīcu un šķiru lielajā dažādībā. — Jorkas archibīskapa Tempļa runa par „Dievu kā mūžīgo Kungu“, Dr. Dž. Motta spēcīgais aicinājums kļūt par lieciniekiem Kristus vārdā, un prof. Krēmera sprediķis konferences dievkalpojumā atstāja dziļu, neizdzēšamu iespaidu.

Pārspējot grūtības, ko radija valodu dažādība, — atsevišķās grupās bija līdz 20 dažādu tautību pārstāvju, — darbs veicās diezgan sekmīgi. Šī lieliskā dažādība daudziem jaunākajiem konferences dalībniekiem varbūt pirmo reizi mūžā pavēra skatu kristīgās baznīcas plašumā un bagātībā. Kristietība nav starptautiska reliģija tādā nozīmē, ka tai būtu jāpielāgojas atsevišķo tautu un cilšu īpatnībām, lai iekarotu sev vietu un tiktu atzīta katras tautas vidū, bet tā ir visas cilvēces reliģija, kur var atrast vietu un izteiksmi labākais un vērtīgākais, ko vien kāda tauta reliģiskā ziņā spēj uzrādīt. Sastopoties ar pilnvērtīgām kristīgām personībām, kuru šūpulis karājies zemeslodes pretējā pusē, kuru garīgais mantojums un audzināšanas veids tik ļoti atšķiras no mūsējā, varam priecāties par dažādību un brīvību kristīgajā baznīcā. Sanāksmē bija vienlīdz stipri pārstāvēta Japāna (23 del.) un Ķīna (27 del.), valstis, kur kristīgo ir mazs procents, un kas savā starpā jau trešo gadu karo! Vērotāju pārsteidza lielā smalkjūtība, ar kādu šo ārēji naidīgo tautu jaunākā kristīgā paaudze sastapās un sprieda par sabiedrisko taisnību un morali evaņģelija gaismā.

Otrs svarīgākais ieguvums, kas nevienam apzinīgam konferences dalībniekam nevarēja paiet secen, bija izdevība autoritativu lietpratēju vadībā ieskatīties tagadnes svarīgākajās sāpīgākajās problemās visas pasaules mērogā. Katrai zemei un tautai ir savas grūtības un sarežģījumi, kas atrisināmi nopietnā darbā, tautas un tēvijas mīlestībā degot. Klausoties Loriola priekšlasījumā, ka cilvēks nedzīvo no maizes vien, bet ka maize viņam dzīvē tomēr nepieciešama, vai Kū smalkajā nacionālo problēmu analizē, bija jānoskārst, cik lielā mērā katra tauta un katrs cilvēks ir dalībnieks visas pasaules sāpēs

un konfliktos. Bija arī lieku reizi jājautā, vai labākais atrisinājums minētajiem konfliktiem nav Kristus rādītais iecietības un mīlestības ceļš?

Daudzu aizspriedumu iemesls ir nezināšana vai maldīgi ieskatī. Iepazīšanās nereti modina interesi, kam savukārt seko iecietība un varbūt pat labvēlība. Arī reliģiskais fanātisms un šaursirdība bieži dibinas uz nezināšanas. Amsterdamas sanāksmē katram dalībniekam bija izdevība novērot un iepazīties ar dažādo svarīgāko kristietības grupu dievkalpojumu dzīvi un veidu, sākot ar brīvo draudžu vienkāršajām sapulcēm un beidzot ar pareizticīgo baznīcas krāšņo liturģiju. Bet dievkalpojumos, pielūgšanā nereti atspoguļojas pašas ticības saturs. Vērtīgajos informatīvos dabas rakstos, ko priekš katra priekšlasījuma un dievkalpojuma pasniedza visiem dalībniekiem attiecīgajās valodās, bija vispusīgi gādāts, lai ikviens spētu iedziļināties lietas saturā, to saprast un pienācīgi novērtēt. Kā trešais svarīgākais sanāksmes ieguvums tādēļ jāatzīmē savstarpējā iepazīšanās un tuvināšanās kultā un ticības dzīvē.

Amsterdamas konferencē nepieņēma nekādas rezolūcijas vai lēmumus par jaunatnes oikumeniskajiem centieniem virzieniem tuvākajā nākotnē. Sanāksmes noslēgumā 2. augustā zināšanai pieņēma vienīgi svarīgākās grupu diskusijās izlobītās atziņas. Bet ikviens dalībnieks varēja paņemt līdzi stipro pārliecību, ko princis Bernhards izteica īsos, kodolīgos vārdos, pārliecību, ka evaņģēlija aicinājums — „lai visi ir viens“, sevišķi jāliek vērā tagadnes jaunatnei, kuŗas ceļu aplāj tumši mākoņi, un kurai grūti izkopt dziļu atbildības sajūtu par savu dzīvi un savu tuvāko likteņiem.

P. Rozenbergs

Oikumenisma problemas

(Turpinājums)

Beidzot Blanke aplūko vēl 3 jautājumus: 1) Kāpēc rodas sektas, 2) Kā pret sektām izturēties, 3) Kādā ziņā sektas baznīcai ir vajadzīgas.

1. Lai nebūtu savos spriedumos subjektīvs, Blanke tos saskaņo ar Jauno Derību. Kopš kristīgās baznīcas izcelšanās

arvien ir bijušas sektas. Tās vienmēr kā ēna sekojušas baznīcai. Getingas jauderībnieks Valters Bauers (Rechtgläubigkeit und Ketzerei in der alten Kirche, 1934) saka, ka baznīcas sākumos heresijai, salīdzinot ar pareizo ticību, bijis skaitliskā ziņā pārsvars. Blanke šo domu papildina ar atziņu, ka pareiza kristīga ticība visos laikos bijusi mazākumā.

Apologets Justins 2. g. s. apgalvoja, ka sektas esot velna darbs. Šī uzskata saknes atrodamas jau Jaunajā Derībā. 1. Tim. 4,1 apzīmē heretiskās mācības par *διδασκαλίας δαιμονίων* Pāvils, sacīdams, ka galatieši ir apburti (Gal. 3, 1: *τις ὑμᾶς βέσκαυεν!*). to domā nevis līdzībā, bet gluži reali; arī Apok. 2, 24 ir runa par sātana dzimumiem. Zīmējoties uz sektantisma psiholoģiju, bagātīgu materialu atrodam Augustīna, Tertuliāna un Ireneja rakstos.

Jāmin vēl viens motīvs, kas gan neattiecas uz seno baznīcu, bet ir svarīgs tagadnē. Sektanti parasti ir agrākie baznīcas locekļi. Sektas griežas vairāk pie baznīcas laudīm nekā pie Kristus nīdējiem. Dzird sakam, ka sektas atņemot baznīcām viņu auglīgāko zemi. Dažs saka, ka tas baznīcā neatrod dot misijas garu, cits meklē brīvu dievkalpojuma formu. Vēl citi pārmetumi: baznīca neveltī pietiekošas uzmanības *a t s e v i š k a m* cilvēkam; baznīcā neesot vienprātīga sludinājuma, vienotas ticības un praktiskās mīlestības. Šīs lietas tiešām mūsu baznīcā trūkst. Ciktāl sektas pieaug šo iemeslu dēļ, tā patiesi ir mūsu pašu baznīcu vaina. Tibingenes mācītājs Vursters teicis, ka sektas esot insekti uz satrunējušā baznīcas koka (Die Sekten sind die Insekten am faulen Baume der Kirche). Šī momenta senajā baznīcā nebija; mums, turpretim, ar nožēlu jāatzīst savi robi un jācenšas tos aizpildīt.

2. Kāds stāvoklis mums, kā baznīcas locekļiem, jāieņem pret sektām? Orientējamies atkal pēc Jaunās derības, runāsim vispirms par sektu apdraudētiem kristiešiem un tad par pašām sektām.

Pāvils brīdina draudzes no sektām, bet pašu sektu mācību nepārbauda un neapkaro. Tāpēc arī pēc satura par Jaunās derības sektām maz ko zinām. Pāvils brīdina no cilvēku mācībām (Kol. 2, 8). Draudzei jāpārbauda gari ar Svēto Garu, kas tai dots.

Pret pašām sektām Pāvila un tāpat arī johaneisko rakstu

valoda ir asa un nesaudzīga (Gal. 1, 9). Harnaks un citi to apzīmē par fanatismu. To varot aizbildināt ar lielajām jūdaisma un gnosticisma briesmām, kas draudējušas pirmdraudzei; tā tad arī šī esot tikai taktiska rīcība. Bet šis spriedums nav gluži pareizs, ja ievēro, ka sektas tika uzskatītas par demonu darbu; ar demoniem nemēdz diskutēt, bet cīnīties.

Timotejs saņem aizrādījumu ar lēnprātību pamācīt pretiniekus; varbūt Dievs kādreiz dāvā tiem patiesības atziņu, lai tie atraisītos no velna valga (2. Tim. 2, 25 s). Draudzei no satiksmes ar sektantiem jāizvairās, bet draudzes ganam ar kalpotāju mīlestību jānododas nepaklausīgajiem bērniem. Šī ir vienīgā vieta Jaunajā derībā, kur dotas kādas izredzes sektantus atgriezt. Ticība, kas kalnus pārceļ, nedrīkst nevienu uzskatīt par neglābjamu, kaut gan, protams, no īstās Kristus ticības atkritušu atgriezt ir daudz grūtāk nekā pagānu.

3. Sektas baznīcai ir nepieciešamas. Heresijām arī jābūt, lai taptu redzami ticībā rūditie jūsu starpā (1. Kor. 11, 19). Sektas pārbauda mūsu ticību. Šis kārdinājums vajadzīgs, lai tiktu izturēts ticības pārbaudījums, kā runā par „grēka svētību“, tā var būt runa arī par „sektu svētību“. Sektai ir sava vieta Dieva pestīšanas plānā. Būtu interesanti ar baznīcas vēstures datiem rādīt, kā sektas ir vienmēr baznīcām kalpojušas, pašas to nemaz negribēdamas. Piemēram, senās baznīcas ticības aplicība radusies cīņā pret sektām. Blanke beidz ar Lutera vārdiem: ja nebūtu sektu, mēs kļūtu laiski, mēs gulētu un krāktu līdz nāvei (schlafen und schnarchten uns zu Tode), bet sektas ir tie slīpējamie akmeņi, kas dara mūsu ticību skaidru un spodru.

Debatēs kāds pareizticīgs seminara dalībnieks jautāja, kā tad esot ar pareizticīgo baznīcu: vai tradīcijas izvirzīšana normatīvā vietā arī neesot cilvēcīgas autoritātes nostādīšana blakus Kristum, un vai šī uztvēruma konsekvencē arī pareizticīgā baznīca nav pieskaitāma sektām? Referents jautājumu neizšķīra, bet „deva to jautātājam atpakaļ“, lai pareizticīgā baznīca šai ziņā pati sevi pārbaudot un atklāti sev jautājot, ciktāl tā ir baznīca un ciktāl sekta. Šis bija zīmīgs piemērs jau pašā referatā izteiktajām domām, ka baznīcu un sektu gan var šķirt teoretiski, bet praksē pie šāda šķirojama turoties, tūdaļ rodas grūtības.

(Turpmāk vēl)

SKOLA UN PEDAGOĢIJA

E. Kaužena

Par Dievu reliģiskā mājniecībā

Bērns, sasniedzis apmēram trešo dzīvības gadu, sāk jautāt tēvam un mātei par visām tām lietām un lietu norisēm, kas viņam ir nesaprotamas. Šinīs daudzos un dažādos jautājumos ietilpst arī reliģiska rakstura jautājumi, kas pa lielāku daļu rodas tad, ja vecāki ir likuši bērnam izjust un izmanīt, ka ir Dievs, kas visu vada un kārtu, ka ir Dieva noteikta likumība, kas ietver visu dzīvi un dzīvošanu. Kā piemēru, kādi var būt šie jautājumi, atstāstīsim kādas mātes sarunu ar savu nepilnus trīs gadus veco dēlu Jānīti.

Tas bija mazliet uz rudens pusi. Ģimene, kurā auga mazais Jānītis, pavadīja vasaru laukos. Mazais zēns uzmanīgi vēroja dārzus un tīrumus. Sākās rudzu un kviešu pļauja. Dārzos ienācās āboli. Kādā vakarā īsi pirms iemigšanas bez kāda ierosinājuma Jānītis jautā mātei: Kāpēc baznīcā ir daudz cilvēku? Māte atbild: Ļaudis klausas mācītāju un lūdz Dieviņu. J.: Lūdz Dieviņu? Kāpēc lūdz Dieviņu? M.: Lūdz, lai Dieviņš dod maizīti, veselību, prieku. J.: Bet tētiņš pelna maizīti. Dieviņš dod? M.: Dieviņš dod tētiņam darbu, un, darbu strādājot, tētiņš pelna maizīti. J.: Ko vēl Dieviņš dod? M.: Dieviņš dod visu. J.: Ābolus, ķiršus, plūmes arī? M.: Jā, Dieviņš dod visu. J.: Vai sapuvušus ābolus arī? M.: Nē. Visi āboli ir veseli. Dieviņš dod veselus ābolus. Tad nāk tārps, vai lapsene. Ābols paliek slim, nevar vairs augt, nokrīt zemē un sāk pūt. J.: Lapas arī? M.: Jā, lapas arī. J.: Kā? Lapas nav ēdamas. Kokus arī? Vārnas arī? Kāpēc puķes? M.: Dieviņš dod visu. Sauli, lietu, vēju, laukus, mežu. Bet viss nav jāēd. Lapas ir skaistumam un koki nevar augt, ja tiem nav lapu. Puķes arī ir skaistumam. Visu jau nevar ēst. Māja nav ēdama, koki nav ēdami. Dieviņš dod priecīgu prātu, mīlu sirsniņu. Tikai Dieviņš ir jālūdz. J.: Jālūdz? Dieviņš? M.: Saliec rociņas un klausies. „Mīļo Dieviņ, lūdzu dod mums

vienmēr maizīti, liec mums būt veseliem, priecīgiem un paklausīgiem. Amen.“ (Jānītis salika rociņas un uzmanīgi klausījās). J.: Dieviņš grib, lai Jānītis paklausīgs? M.: Jā, Dieviņš grib. J.: Jānītis ir paklausīgs. Māmiņa sauc — Jānītis nāk. Dieviņam patīk Jānītis? Jānītis klausīs māmiņu. Kur ir Dieviņš? Dieviņš ir skolā? M.: Dieviņš ir visur. Skolā, mājā, mežā. J.: Mūsu mājā arī? M.: Jā, mūsu mājā arī. J.: Kāpēc Dieviņu neredz? M.: Mums nav tik stipras acis. Atminies, šodien tu dzirdēji, ka gaisā rūca lidmašīna. Mēs visi dzirdējām. Jānītis skatījās, tētiņš skatījās, saimnieks skatījās, mūrnieks skatījās, Juris arī skatījās, bet neviens nevarēja saskatīt. Visi dzirdējām lidmašīnu, bet neviens nevarējām redzēt. Tāpat ir ar Dieviņu. Zina, ka viņš ir visur, jūt, ka ir visur, bet redzēt nevar. Vai tu saprati? J.: Saprātu. Labu brīdi Jānītis ir kluss, tad jautā atkal: Dieviņš dod maizīti? Baltmaizi arī? Rudzus arī? M.: Jā, visu. Rudzus arī, jo no rudziem dabū miltus, no miltiem maizi. Tu jau pats vakar redzēji, kā saimniece cep maizi. J.: Kvieši arī ir maize? M.: Jā, baltmaize. J.: Dieviņš dod baltmaizi? Dieviņš ir kviešos? M.: Dieviņš dod visu un ir visur. J.: Nāk miedzīņš. M.: Noskaitīsim lūgšanu. J.: „Svētī, Kungs, un sargi! Amen.“ Krustiņš tētiņam, māmiņai, Jānītim, visiem, visiem. M.: Lūdz Dieviņu! Jānītis saliek atkal rociņas un lūdz: Mīļo Dieviņ, Jānītis lūdz maizīti, veselību un... un... paklausību. Amen. M.: Ar labu nakti, mīļo puisīt. J.: Ar labu nakti mīļo puisīt, mīļo māmiņ... Jānītis ir paklausīgs... Jānītis ir mīļš... Jānītis klausīs māmiņu...

No šīs mātes un Jānīša sarunas redzam, ka bērns, sasniedzis trešo dzīvības gadu, interesējas par reliģiskām lietām. Pirmo nojēgu par Dievu viņš iegūst no mātes un tās pamudinājumā viņš mācas arī Dievu lūgt. Ir jāatzīst, ka mazais bērns novēro vecākus vakara un rīta lūgšanas brīžos, pie galda, kad, sākot un beidzot ēst, vecāki saliek rokas un to pašu arī māca bērnam. Ārpus šīs pieredzes, kas bērna domu un lietu saprašanas attīstībā ir galvenais, vēl jāmin iemācītais un stāstītais. Bērns šinī vecumā labprāt klausas visu, ko viņam stāsta. Viņam patīk, ja ar viņu daudz sarunājas. Šo bērna patiku reliģiozie vecāki ievēro un stāsta viņam par Dievu, par

Jēzu un par citu biblisko vielu, cik nu tas ir tik mazam bērnam iespējams saprast. Tā bērns, pats no savas pieredzes un vecāku stāstījumiem, rada sev noteiktu priekšstatu par Dievu. Arī augšējā saruna rāda, ka Jānītis uz pieredzes un stāstījuma pamata ir ticis tik tālu, ka viņš zina, ka ir Dievs. Un šo „ir Dievs“ bērns nekad šinī vecumā neapšaubā. Viņš to pieņem vienkārši tāpat kā visas citas lietas, ticēdams tēvam un mātei, jo ja vecāki kautko saka un savos darbos rāda, tad tas arī tā ir. Tā mazs bērns Dieva esamību pieņem, ticēdams saviem vecākiem, un mācas viņu lūgt, ļaudamies vecāku mācībai un priekšzīmei. To svarīgi ir iegaumēt visiem, kurus nodarbina reliģiskā mājmacība.

Bērns, kas uzmanīgi vēro visas lietas, zina, ka katrs cilvēks kaut kur dzīvo un ka katrai lietai mājā ir sava vieta, kur to vienmēr var atrast. Tas viss kopā asociatīvi izraisa jautājumu: kur ir Dievs? To redzam arī no sarunas. Arī Jānītis to jautā. Visparastākā atbilde, ko vecāki dod uz šo jautājumu ir tā, ka Dievs ir debesīs. Un vērodams visu ap sevi, bērns jau zina, ka debesis ir tas zilais izplatījums, kas ir pār mūsu galvām, ko dienā pārstaigā saule un mākoņi. Tāda atbilde ir tikai pa daļai patiesa, jo bērns savā iztēlē iedomājas, ka tur augšā Dieva mājoklis ir līdzīgs cilvēku mājām zemes virsū, tikai daudz lielāks, varenāks un krāšņāks. Tā bērnam rodas nepareizs priekšstats par Dieva atrašanās vietu, jo reiz taču nāks laiks, kad bērns augs, mācīsies un zinās, ka ar to vien nepietiek, ka tikai tādā lielā tukšumā vien nevar būt Dieva mājoklis. Tādēļ jau pašā sākumā, tikko bērns sāk jautāt, kur ir Dievs — lietderīgi paskaidrot, ka Dievs ir visur. Šo atbildi, ka „Dievs ir visur“, bērns spēj labi saprast, jo visur nozīmē visās vietās. Jautājot bērns noskaidro, ka Dievs ir katrā istabā un ēkā, katrā mežā, laukā, dārzā un arī visās tanīs mazajās un lielajās vietās, kas zināmas un iedomājamas tikai bērnam vienam pašam. Dievs ir visur. Viņš visu redz un dzird. No Dieva skata un zināšanas nekur bērns nevar noslēpties, jo Dievs ir visur. Mazais bērns tādu skaidrojumu pieņem. Bet viņam nav saprotams, kā tas var būt, ka Dievs, kas ir tik liels, ka var būt visur, kas var visu redzēt un zināt, kas visus bērnus var mīlot un sargāt, ir tāds, ka viņu nekad nevar redzēt.

Tā rodas jautājums, kapēc nevar Dievu redzēt? Te atbilde var būt divējāda. Parastā ir tā, ka Dievs ir gars, Dievs ir mīlestība, un tāpat kā garu un mīlestību nevar redzēt, tā arī Dievu nevar redzēt. Dažu bērnu varbūt apmierinās tāda atbilde, bet dažu tomēr nē, jo viņš to pavisam nesapratis. Šie abi jēdzieni kā gars un mīlestība trīs gadu vecam bērnam nav saprotami, jo šajos gados bērns savā domāšanā tver tikai konkrētas lietas. Un šinī virzienā atbilde uz jautājumu, kapēc es nevaru Dievu redzēt, var būt arī tāda: — mums nav tik stipru acu. Šinīs laikos, kad kā pilsētas, tā laukus bieži nārlido lidmašīnas, kuras ievēro kā pieaugušie, tā bērni, lidmašīnā tad arī var būt kā labs uzskatāms piemērs Dieva neredzamībai. Lidmašīna bieži lido tik augstu, ka var sadzirdēt motora rūkoņu, bet pašu lidmašīnu redzēt nevar, jo mūsu acis nav tik stipras. Mēs dzirdam, bet nevaram redzēt. Tāpat ir arī ar Dievu. Mēs izmanām visās lietās Dieva darbus, devumus, mīlestību un sargājumu, bet Viņu, šo visu lietu devēju nevaram redzēt, jo mūsu acis nav tik stipras. Šo izskaidrojumu bērns sapratis labi, un tas arī vēlākos gados nekad nenonāks pretrunā ar jēdzieniem par Dieva esamību un neredzamību.

Jāpiebilst, ka vēlams abus šos jautājumus skaidrot reizē. Otra jautājuma atbilde pasarga bērnu no tādas Dieva priekšstatīšanas, kas Dievu redz tikai šai pasaulē un neļauj par to domāt, kā ārpus šīs dzīves, kā augstāk pār zemi esošu būtni.

No augšējās sarunas arī redzam, ka bērns Dievu saista ar maizi, darbu un visu to, ko viņš redz ap sevi. Tādēļ, noskaidrojot bērnam jēdzienu par Dievu, der to saistīt ar cilvēku attiecībām pret darbu un maizi, norādot, kāda sakarība ir Dievam ar darbu un maizi.

Ir labi, ka māte daudzkārt bērnam stāstot, ka Dievs ir mums maizes devējs, arī pamāca, ka maize tādēļ ir turama cieņā. To nedrīkst mest zemē, nedrīkst stumdīt un svaidīt, jo, izrādot necienību maizei, izrādam necienību arī maizes devējam — Dievam. Tā maizi bērns mācas skatīt ar godbijību un mācas zināt, ka par visu, kas likts galdā ēšanai, jāpateicas Dievam. Ļoti svarīga mājniecībā ir šī iemācīšana pateikties Dievam par maizīti.

Tāpat mātei jā māca bērnam saprast, ka tēvs strādājot pelna maizi. Bet šē rodas sarežģījumi. Dzirdot, ka Dievs dod maizi, un ka tēvs pelna maizi, bērns nu nevar saprast, kā tas var būt, ka tēvs var pelnīt to, ko Dievs dod. Te lietderīgi bērnam tad paskaidrot, ka viss ir jānopelna, ka cilvēkam ir jāstrādā, lai varētu iegūt to, kas dzīvei nepieciešams, un ka nekas nav iegūstams bez darba. Katram jāstrādā savs darbs, un Dievs ir tas, kas cilvēkam dod darbu, tas ir, dod spējas darīt vienu darbu labāk un ar lielāku prieku nekā otru. Un tāpat arī šī iemācīšana bērnam zināt, ka Dievs dod darbu un veselību to padarīt, ir svarīga mājas reliģiskā audzināšanā.

Ieskaidrot bērnam Dieva visuresamību un klātbūtni, Dieva neredzamību un viņa visspēcību, iemācīt mazajam bērnam cienīt darbu un maizi, un tāpat Dievam par visu pateikties un galā mīļi Dievu lūgt, būsim arī veikuši labu daļu no tā audzināšanas uzdevuma, kas mājniecības gaitā vecākiem jāveic pie trīs gadu veca bērna.

G R Ā M A T U A P S K A T S

E. Rumba — **Baznīca un garīgais amats oikumeniski-luteriskā uz-
tverē.** Latvijas universitātes izdevums.

No E. Rumbas Latvijas ev.-lut. baznīca agrāk gaidījusi un tagad gaida krietnus darbus. Viņa svētrunas mūsu tauta iecienījusi. Viņa darbība baznīcas laukā jau nes savu svētību. Tagad arī Latvijas teoloģiskā zinātne saņēmusi no viņa krietnu zinātnisku pētījumu par baznīcu un garīgo amatu.

Lasot šā darba pētījumus, vispirms jāapsveic autora svešvalodu zināšanas. Viņš orientējas viegli vācu, angļu, franču literatūrā. Bet ļoti liels ieguvums ir tas, ka latviešu teologs pazīst zviedru valodu tikpat labi kā savu mātes valodu. Zviedrija mums tuva ne tikai ģeogrāfiski un vēsturiski, bet Zviedrija tagad, tā var sacīt, vada evāņgeliskas teoloģijas zinātnes virzienus; tā sniedz pat jaunus aspektus teoloģisku problēmu iztirzājumos. Vēl vairāk! Zviedrijas baznīca, īpaši viņas bijušais arhībīskaps Natans Sēderblūms vadīja lielo oikumenisko vispasaules baznīcu kustību. Vispasaules baznīcu sanāksmju konferenču protokoli liecināt liecina par garīgu Zviedrijas varu, kas ietekmējusi visu pasauli. Tur daudz ko pētīt un risināt. Šīs kustības tēva Sēderblūma domu tuvinišķs un draugs bija mūsu teologs E. Rumba. Pēc mūsu universitātes beigšanas

Latvijas ev.-lut. baznīca sūtīja E. Rumbu uz Upsalu, kur viņš čaklās studijās ieguva teoloģijas licenciata gradu.

Tā apbruņots svešvalodu un zinātņu krājumiem un apģarots ar Zviedrijas oikumeniskām idejām, E. Rumba raksta savu doktora disertāciju.

Šai disertācijā otrkārt redzam autora dvēseles un domu lielo mieru, kas viņam dod spēju lietišķi apsvērt dažu dažādās domas par baznīcu un tikami secināt savu baznīcas ideju. Ja Rumbas vadītājs Sēderblūms bija ugunīgas sajūsmas nesējs, tad viņš pats mierīgs kā saules siltums šo ideju nepieķāpīgs aizstāvis un turpinātājs.

Treškārt darbā manama nopietna dažādo definīciju nianšu distinkcija, skaidra iztirzāšana. Viegli viņš uztver baznīcu kā Kristus miesu, kā misteriju, pat kā sakramentu, bet viņa dialektika te neapstājas darboties; arī te rit disciplinēta kritika.

Ceturtkārt atzīstama autora pietate savam vadītājam Sēderblūmam pretī. Baznīca apskatīta Lutera un luterisko simbolisko rakstu uztverē tikai 6 lapas pusēs, bet Sēderblūma baznīcas uztvere izklāstīta 58 l. pusēs. To nevarētu attaisnot, jo darbā par baznīcu un garīgo amatu nav jārunā par Sēderblūma personīgo reliģisko attīstību un par viņa mūža darbu, kad jāstāsta par Zviedrijas baznīcas iekšējo dzīvi un attīstību.

Bet Rumba grib rādīt, kā Zviedrijas baznīca sava lielā archibīskapa vadībā nes sevī oikumenisko baznīcas uztveri. Autors grib it kā teikt, ka to var sasniegt katra baznīca, un tai to vajaga panākt, jo baznīca ir oikumenisks lielums, un katrai atsevišķai draudzei ir pienākums dzīties pēc tāda ideāla.

Skaidras un vienkāršas ir Rumbas darba lapas puses par baznīcas vienību (161.—169.), pēc kā centās Sēderblūms. Vienība nenozīmē sakusumu, bet apvienību, kur rit sadarbība mērķu sasniegšanai. Kristīgās baznīcas spēki visu zemju baznīcām vienādi (Dieva vārds un sakramenti).

Katras valsts, zemes baznīca lai patur savas īpatnības („Mūsu Dievs nemīl kopijas, norakstus, bet oriģinalus“), bet mīlestības aktivitātē tai jāstrādā plecu pie pleca ar citām protestantu baznīcām. Romas pāvesta baznīca pagaidām vēl nepiedalās un laikam nepiedalīsies šinī darbā, jo viņi sevi uzskata un dēvē par vienīgo katolisko vispasaules baznīcu. Šinīs lapas pusēs mēs izmanam, ka baznīcu kopdarbību Sēderblūms nemaz nenovirza no Lutera uzskatiem un centieniem, Sēderblūms tikai nenosoda citu konfesiju īpatnības. Arī Rumba ir tais domās, jo viņš pārliecināts par ev.-luteriskās baznīcas katolicitāti un oikumenicitāti. „Baznīca bez katoliskās atziņas īsti nav baznīca“ (172.).

Kas tad ir baznīca? Šis jautājums ir Rumbas darba galvenā sastāvdaļa, kas aizņem arī visu pirmo pusi no visa apcerējuma (67.—99.). Tas ir pamatīgs iztirzājums. Man liekas, ka tur nav aizmirsta ne viena kategorija, kuras apjomā nebūtu mēģināts definēt baznīcu. Zināms, ka katrs domātājs pret katru definīciju var celt iebildumus.

Ka baznīca būtu kāda biedrība, kāds valsts orgāns, to autors atraida, jo tādos jēdzienos neesot nekā reliģiska (72.). Bet pārdomāsim,

vai valsts organos nedarbojas Dieva gādība, Dieva uzdots pienākums? Īpaši dažās biedrībās mēs redzam, manam Dieva vadību (jaunākā laikā Oksfordas grupu centieni). Autors pats saka, ka „baznīca ir visur, kur atskan Kristus evaņģēlijs“ (172.). Ir pazīstams fakts, ka pat parlamenta sēdes atklājot, parlamenta prezidents saka kādu Bībeles (resp. evaņģēlija) vārdu. Jāpiekrīt autoram, ka baznīcā ir vēl kaut kas vairāk nekā biedrībā (74.), ka tur ir pilnīgi savdabīga parādība.

Autors meklē šo „kautkas“. Viņš domā to uzminēt „kristietības redzamāko nodalījumu domās“: ka 1) baznīca varētu būt inkarnācijas turpinājums, Kristus miesa, dievišķā Logosa turpinājums; 2) baznīca esot noslēpums, misterija; 3) baznīca varētu būt pārlaicīgās Dieva baznīcas sakraments; 4) svēto sadraudze, vai 5) izredzēto pulks (78.—79). Tie visi ir ļoti cieti, pat nepārkožami rieksti. Te drusku pie katra momenta kas piebilstams, lai grāmatas lasītāji rakņātos vēl dziļāki savu domu apcirkņos. Austrumu baznīcu ideologu jēdziens par baznīcu, kā par „Kristus miesu“, vai par „dievišķa Logosa iemiesojumu“ sabrūk ar to, ka īstenībā nav baznīcā asiņu un nav arī miesas elpas, jo šie ideologi saka, ka baznīcas asinis ir savstarpējās aizlūgšanas un Dieva slavas nākšana ir viņas elpa (80.). Tādi salīdzinājumi rāda, ka mistisko domātāju definīcijas aizmirst īsteno baznīcas būtī.

Arī tikai cilvēku apgalvojums ir tas, kad runātu par baznīcu kā par „līgavu, kas, Viņa dievišķā spēka apauglota, dzemdē Viņam un Tēvam debesis debešķīgus bērņus“ (81.). Tas ir par daudz cilvēciski izrunāts.

Ka baznīcā ir misterijas, to nedrīkst liegt, jo piem. eucharistijā nonāk cilvēki vistuvākajās attieksmēs ar Dievcilvēku, un kur Dievcilvēks tos velk augšup pie sevis. Tādēļ daži zinātnieki uzdrošinājas saukt baznīcu par sakramentu. Te mums jāsaprot, ka baznīcā ir sakramentāli spēki, bet pati baznīca nav sakraments. Var teikt, ka baznīca ir augšāmcelšanās baznīca, kur cilvēki ceļas augšām, bet ne augšāmcelšanās pati.

Tas ir taisnība, ka Kristus ir baznīcas avots, bet vai angļu zinātnieki var teikt, ka pirmkristieši „baznīcas neradija, bet tai tikai pievienojās“. Vai Kristus ir dibinājis baznīcu? Interesanti dzirdēt, ka „kristietības iekārta no paša sākuma ir bijusi autoritatīva, monarchistiska, nevis demokrātiska. Vai baznīcas ideologi drīkst runāt par valdības formām baznīcā, kā to dara daudz zinātnieku. Baznīca ir teokrātiska; tur valda mīlestība, tur jāvalda Kristus mīlestībai. Man gribas teikt, ka baznīcā ir *communio sanctorum*, *coetus praedestinatorum*, bet pati baznīca nav ne viens, ne otrs.

E. Rumba skaidri redz, ka definīcijas nekad nespēs izteikt lietas būtī. Autors zina, ka lietas vārds vai gatavs, dots jēdziens neatbilst būtei. Autors grib rādīt, ka uz baznīcu jāskatās no reliģiskā aspekta, no atklāsmes viedokļa. „Kristus dzīvo baznīcā un baznīca dzīvo Kristū“, t. i. baznīcas „dotība ir etiski profētiska un kristocentriska“. Tas autora dziļš vērojums. Ja Sēderblūms tiecas apskatīt baznīcu no inkarnacionalisma aspekta, tad E. Rumba lūko viņu attaisnot. Ļoti patīkami domāt, ka

autors, Sēderblūma aizstāvēdams, lietišķi, pamatoti uzrāda baznīcas katolisko universālo raksturu „Rodas drosme godīgi atzīt un atklāti apliecināt, ka baznīca neizbeidzas pie valsts, tautas, vai konfesijas robežām, bet ka tā dzīvo un aug visā pasaulē“. Ir arī evaņģēliskā katolicitāte. Man jāsaka, ka tādēļ īsti nevar runāt par nacionālu, resp. pārnacionālu baznīcu, bet jālūkojas uz baznīcu no nacionālā aspekta, no nacionālām tieksmēm un no nacionālās psihes nepieciešamībām. „Katram baznīcas tipam ir savas priekšrocības un savi trūkumi. Abos ir vienlīdz daudz baznīcas, bet neviens neizteic visu baznīcu“ (173.).

Šoreiz pietiks, lai lasītājos ar manām piezīmēm modinātu interesi par šo E. Rumbas doktora disertāciju. Tā patiesi jāstudē katram teologam. Teologi ar pateicību sirdī lasīs to un smels tur bagātas atziņas un domu šķetinājumus. Neteologi tur gūs dziļus pārdomu avotus. Man ir patīess prieks, ka latviešu literatūrā radušies tāda grāmata, kas spiestin spiež iedziļināties istajā baznīcas būtē.

Prof. V. Maldonis.

Prof. Teodors Celms — **Patiesība un šķitums**. Filozofisku, psiholoģisku un socioloģisku rakstu krājums. 372 lpp. Valtera un Ražas izdevums.

Šai grāmatā T. Celms sakopo rakstus, kas bijuši pēdējos gados iespiesti dažādos periodiskos izdevumos, izņemot trīs pirmos rakstus socioloģisku rakstu grupā. Nelūkojoties tad uz to, ka tie lasīti, tos var lasīt vēl reizi ne ar mazāku interesi un uzmanību. Vispāri T. Celma raksti ir tādi, ka tie jālasa vairākas reizes, lai saņemtu pilnīgi to bagātību, ko viņš dod ar katru rakstu, un ka tie neapnīkstami lasīšanai un pārdomāšanai.

Šai grāmatā T. Celms iztīrā filozofiskas, psiholoģiskas un socioloģiskas problēmas visiem saprotamā veidā. Še tieši jāapbrīno autors par to, ka augstas lietas viņš izliek tik vienkāršos vārdos, ka sarežģītās atziņas viņš izteic tik raksturīgos ilustratīvos piemēros, — ka ikvienam tās kļūst saprotamas, skaidras. T. Celmu iezīmē sistematika domu gājienos, domu asa un precīza formulēšana, kritiska uzmanība un spēcīga, skaidra izteiksme. Tās ir īpašības, kas domātāju-filozofu ļoti tuvina lasītājam — arī domātājam. Tā arī šinī grāmatā sastopas lielā domātāja — meklētāja un mazā filozofētāja ceļi, un tur, kur sastopas šie ceļi, mazais ar prieku mācas no lielā.

Ši ir grāmata, kurā katrs var daudz ko mācīties un sev mantot.

Filozofisko rakstu grupā ir desmit rakstu, un to iesāk raksts: „Kas ir patiesība?“ Patiesības specifisko uzbūvi viņš izteic šādā formulējumā: „patiesība var būt tikai spriedumā, lai cik neskaidri un nenoteikti šo spriedumu arī pārdzīvotu un vārdos izteiktu“ (14). Šādu uzskatu viņš apzīmē par „spriedumu teoriju patiesības uzbūvē“ (42.). Sakarā ar patiesības kritēriju viņš iztīrā pragmatismu, psiholoģismu, historismu, socioloģismu, nacionalismu, rasismu, skepticismu kā nepieņemamus uzskatus

patiesības problemā (sal. 32.). Nav universāla kriterija. Nostājoties pret relativismu, viņš atzīst patiesību vispārnozīmīgumu. Problemā par to, kā spriedums var saskanēt ar esošo kā savu priekšmetu, autors iztirzā aleloloģisko realismu, idealismu un misticismu (36. sek.), galā neizšķiroties ne par vienu, otru vai trešo. „Kā lieku reizi atkal redzams, tad patiesību par pašu patiesību it nebūt nav tik viegli izziņāt. Daudz vieglāk gan tīras ticības ceļā piesieties kādiem no minētiem uzskatiem“ (41.), kamēr „filozofijas joslā tie paliek tikai kā augstākas vai zemākas pakāpes varbūtības“ (46.). Ir jāatzīst, ka šīnī rakstā T. Celms ir izvirzījis pārdomai svarīgākas problēmas patiesības atzīšanā un arī skaidri un pietiekami tās apgaismojis. Tomēr vienā problēmā negūstam vēl vajadzīgo skaidrību. Neskaidri paliek mums atziņas un ticības savstarpēja sakarība. Liekas, autoram ir kāds īpatns uzskats par ticības uzbūvi, par tās būtību, kas nav pateikts un rada mums nesaprašanu. Reliģijas filozofijā atzīst, ka ticība, iepretim reliģijai kā pārdzīvojumam, ir atziņas veids un ja to pieņemam, tad grūti saprast šādus autora atzinumus, ka ticībai „nav jādod skaidrā apziņā pacelts norēķins par saviem atzinumiem, tai ir atļauts apmierināties ar apziņā nekontrolējamām nojautām, izjūtām un tamlīdzīgiem zemapziņā sakņojamajiem pamatiem. Ja kāda ticība vēlāk skaidrā apziņā paceltu norēķinu var dot, tā jau pārstāj būt ticība, pārvēršoties atziņā“ (21.). Kas tad ir ticība un atziņa? To būtiski nenoskaidro nākošā lapaspusē lasamais teikums: „... atziņa viscaur stāv zem pietiekošā pamatojuma nesaudzīga prasījuma, kamēr ticība tam nav pakļauta“ (22.). Autoram atziņa un ticība nav viens un tas pats. Tas ir pareizi, bet ticība tomēr ir atziņas veids; un kā tad kārtojas ticības un atziņas sakarība? Ka autors tieši šīnī problematikā nav pietiekami dziļi ieskatījis, liecina kaut tas fakts, ka viņš nopietnā rakstā lieto pat tādu apzīmējumu kā „ticības spoki“ (41.).

Nākošā rakstā „Pretrunas zinātnē un filozofijā“ autors uzsver radikālā gnozeoloģiskā skepticisma atmetumu, jo tas iznīcina pats sevi. Tad autors atzīst, ka „... neizbēgamā atziņu pretrunība tomēr nav tik ļaundabīga...“ (62.). Pēdīgi viņš atzīst, ka „pretrunība ir faktiski neizraujams ļaunums cilvēka dabā... un tomēr — ne tāds ļaunums, kas pilnīgi izslēgtu ceļu uz patiesības pusi“ (79.). Trešais raksts ir veltīts zinātņu filozofijas problēmas noskaidrošanai. Zinātņu filozofiju viņš atzīst kā kritisku zinātni par pašu zinātni (85.); tā ir „zinātņu kritiskas pašapziņas vieta“ (96.). Te skaidri noprotama tās nepieciešamība un arī iespējamība. Nākošā rakstā autors noskaidro atšķirību starp teoretiskām un praktiskām zinātnēm. Rakstā par fenomenu un dabas realitāti autors atzīst, ka „izšķirība fenomēns — realitāte ir neizskaužama“ (125.), pie kam dabas zinātniskās pētniecības uzdevums ir caur fenomeniem tikt pie realitātēm, filozofijas uzdevums — noskaidrot, vai no fenomeniem atšķirīgā realitāte ir lieta sevī vai tikai ideja subjektā. Līdzīgam jautājumam autors piegriežas arī rakstā: „Esošais un šķietamais“, kurā aiziet atpakaļ uz herakleitisko un parmenidisko īsti esošā izpratni, rādot kā tās izpaužas arī Nator-

pa un Bergsona domu pretstatā. Rakstā „Edmunds Huserls“ raksturota šī izcila domātāja personība un filozofiska mācība — fenomenoloģija. Te autors mums saprotami atklāj Huserla mācības būtību, ievēd šī domātāja pasaulē un mums to izrāda kā labs tās pazinējs. Tas jāatzīst par ļoti vērtīgu Huserla fenomenoloģijas izklāstījumu, ar ko nespēj sacensties ārzemnieku sarakstītie populārie šīs mācības attēlojumi. Aktualas un nozīmīgas problēmas ir skartas rakstā „Technikas progress un morale“, izteicot daudzas ievēribas cienīgas domas, kā, piem., par tehnikas pozitīvo un negatīvo ietekmi uz morali (159. sek.), par tehnikas progresa robežām (165. sek.) u. t. t.

Psicholoģisko rakstu grupā ir tikai divi raksti: „Sieviešu un vīriešu psiholoģija“ un „Cilvēka gribas dzīve“. Interesantāks ir pirmais, kurā autors teicami raksturo dzimumu izšķirības un īpatnības jūtu, inteligences, gribas dzīvē, atsaucoties uz ievērojamiem pētījumiem šinī laukā, ir tos kritizējot, ir tiem pieslejšoties. Autors izteiktos uzskatus neuzskata par galīgiem atrisinājumiem, „nekādā ziņā vēl pilnīgi par drošiem neatzīstamiem uzskatiem“ (229.), tomēr ir doti ļoti zīmīgi raksturojumi, kuriem pieredzē var sameklēt ļoti daudz piemēru. Noslēgumā izteikti vērtīgas domas par vīrieti un sievieti kā cilvēciskuma fragmentiem, un ka tiem jāvirzās vienam pret otru, lai taptu pilncilvēki (232. sek.). Šis raksts ļoti noderīgs visiem, kam darīšana ar padomu došanu cilvēkiem, kam jāaudzina cilvēki, kā mācītājiem, skolotājiem, vecākiem u. c. Otrs raksts veltīts gribas psiholoģijai. Še gan nevaram piekrist uzskatam, ka „neviens nevar pilnīgi un radikāli pārveidot savu dabu“ (246.). Tas ir par daudz noteikti apgalvots un pretrunā ar tiem faktiem, kuros redzam, ka cilvēks tiešām spēj radikāli salauzt savu dabu. Liekas, ka autors pilnīgi izslēdz tā iespējamību, par ko runā Jēzus ar Nikodemu sakarā ar piedzimšanu caur Svēto Garu, ar vecā cilvēka tapšanu par jaunu cilvēku. Iespējams, ka še autors domājis tomēr citādi, un tādēļ, varbūt, to arī pārprotam.

Socioloģisko rakstu grupā ietilpināti desmit rakstu, kuru uzdevums ir „ievadīt sabiedrības vispār un it sevišķi tagadnes sabiedrisko notikumu izpratnē“ (3.). Vispirms šinīs rakstos viņš noskaidro socioloģiju kā īpatnēju sabiedrisku zinātņu, kas pētī sabiedrību kā veselo (256.), raksturo sabiedrības uzbūvi kultūras laikmetā, izceļot tanī četras būtiskas pazīmes: individu daudzumu, relatīvi ilgstošu mērķu kopību, sadarbību, organizāciju (259.), attēlo daudzplāksnību kultūras laikmeta sabiedrības uzbūvē (fizikalā, bioloģiskā, psiholoģiskā, garīgās kultūras plāksne), rāda attīstību no dzīvnieku sabiedrības līdz kultūras cilvēku sabiedrībai, pieslejšoties uzskatam, ka sabiedriskā dzīve ir dabiskās augšanas produkts (269. sek.), un atzīstot, ka „cilvēks ar savu sabiedriskumu nav oriģināls, bet gan tikai turpina tās socialitātes līnijas, kas sākas jau dzīvnieku pasaulē un kas virziena uz cilvēku, sevišķi pērtiķu pasaulē, arī arvien vairāk līdzinājas cilvēku sabiedrībai“ (278.). Ar interesi lasāmi raksti par valsti kā īpatnēju sabiedrības veidu, par tās būtību un par tās iznīkšanu no priekšvalstiskās sabiedriskās dzīves dziļumiem (viņš pieņem uzskatu,

kas valstī redz piespiedu kārtā organizētu sabiedrību — 287.). Sevišķi nozīmīgs ir raksts „Valsts vēsturisko mērķu izpratnes attīstība Eiropā“, kurā īsi un kodolīgi aprādīta maiņa valsts idejas uztverē. Pēdējie raksti šinī grupā skar jautājumus par valsts un sabiedrības attiecībām, par cēlonību un mērķtiecību sabiedriskos notikumos, par sabiedrisko parādību konstatējumu, izskaidrojumu, paredzējumu un mērķtiecīgu pārveidojumu un individa iesaistījumu sabiedrībā.

Alb. Freijs.

Grāmata par Bībeli franču valodā.

La Bible. Conférences prononcées à l'Oratoire du Louvre. Paris: Fischbacher 1937. 170 lpp.

Septiņi evaņģelizācijas nedēļā noturētie priekšlasījumi ir apvienoti sējumā ar nosaukumu „Bībele“. Šī grāmata nav vienīgi zinātnisko pārdomu, bet arī kluso meditācijas brīžu rezultāts. 1) Reliģijas vēstures profesora un patreizējā Teoloģijas fakultātes dekāna, F. de Félice's raksta temats ir „Bībele vēsturē un (īpaši) mūsu vēsturē“. Autors runā par Bībeli, viņas formu un saturu. Ar īpatnējās, reliģijas vēsturē pazīstamās, teorijas palīdzību viņš saskata Bībelē „lielas enerģijas“ krājumu. Bībele ir līdzeklis ar kādu Dievs runā. Daudz bijis jācīnās, jāstrādā un jācieš, lai šo rakstu krājumu sakopotu, saglabātu un nodotu mūsu paaudzes rokās. Raksturojot Bībeli kā grāmatu, autors prot izcelt šīs „grāmatu reliģijas“ augstāko kulturalo pakāpi, jo šeit cilvēks, atraisījies no maģijas, priesteru kārtas ekskluzivitātes un sacerdotāliem rītiem, pats spēj sadzirdēt Dieva aicinājumu un prasības. Tiekšanās un aktivitāte, kas tādā kārtā tiek izraisītas ir Bībeles objektīvo vērtību pretpols. Un ar Bībeli kā palīgu — mazākais teoretiski — cilvēks savā dvēseles dzīvē spējot sasniegt reliģiskās gatavības pakāpi. Tādā kārtā, ieaūžot pozitīvā teoloģiskajā uzskatā šo dinamikas principu un daudz ilustratīva materiāla no franču protestantisma vēstures, rodas spilgta aina par nemainīgajām vērtībām Bībelē un viņas aktuālo audzināšanas lomu. Mirēja de Voye's vārdi: „Skolnieki, studējiet evaņģēliju, nav nekā, kā vienīgi Dieva vārds, kas paliek mūžīgi“, labi raksturo autora pamatdomu.

2) Profesors A. Lo's (Lods) raksta par „Bībeli kā vēstures grāmatu“. Viņam Bībele ir apustuļa Pāvila vārdiem runājot, „audzinātājs uz Kristu“ (Gal. 3. 24).

Šīs atziņas patiesība atbilstot vislabāki „ticības intūcijai un vēstures zinātnes objektīvākiem konstatējumiem“. Autors grib atturēties no teoretiskām konstrukcijām un dod vietu savā īsā pārskatā — pašiem Israēla tautas vēstures faktiem. Salīdzinot individuāli dažādos ticības tipus, varot konstatēt zināmu attīstības vispārēju gājienu. Dažas personas izvirzoties reliģiskās dzīves priekšgalā, un vēlāk tām sekojot arī māsas. Vēstures posmiem atbilstot Dieva revelācija cilvēka dvēselē. Galvenie Israēla reliģijas vēstures posmi: reliģiskā dzīve pirms Mozuš,

Mozus laikmets, praviešu laiki un jūdaisma reliģiskās dzīves raksturojums noved pie Jēzus Kristus sludinātās reliģijas skicējuma. Jēzus esot parasti sācis savu sludinājumu, izejot no tā laika reliģiskiem viņa klausītāju ticējumiem. Viņš tiem skaidri rādījis, ciktāl tas stāv uz tradīcijas un kur un kā Viņa sludinājums atšķiras no farizeju un zadoķeju uzskatiem. Bet svarīgāki par atziņu un viņas formālo pusi arī Lo'am ir būtiskā: „vai es tikšu Dieva valstībā?“ Grēka atziņa, dzīšanās pēc labākas taisnības, Jēzus Kristus vietnieciskās ciešanas un Dieva piedošana — lūk: atklāsmes saturs, uz kuru noved vēsture. Pirmdraudzes ticības smalkjūtīgs zīmējums noslēdz šo referātu.

3) „Bībele — viziju grāmata“ ir draudzes mācītāja un bijušā praktiskās teoloģijas profesora, A. Mono (Monod) referāta temats. Autors redz Bībelē inkarnētu revelāciju. Tās pazīmes — pēkšņas Dieva dotās pavēles un spilgtās pārmaiņas biblisko personu dzīvē. „Izej no savas zemes un savas cilts“ — tāds aicinājums skāris Abrahamu, Mozu, Jezaju, Jeremiju un arī Pāvilu. Bībelē ir apslēpta kāda aktivitāte. Tā vērsta, kā vizija debess bezgalīgajā plašumā. „Bībele ir logs, kas atvērts pret Dievu.“ Tā sludina to, kas notiks un kam jānotiek. Sekodamas dogmatiskās lietotajam iedalījumam, autors revelāciju raksturo — radīšanas, pestīšanas un svētīšanas aktos. Daudz spiritualu atziņu un salīdzinājumu ielikts šinī dzīvā apcerējumā, kas pilns nākotnes cerību. (I Tim. 4, 10). Nav nejaušība, saka autors, ka Bībeles beidzamā grāmata ir parādīšanās grāmata. „Viņš ir nācis kā uzvarētājs un lai uzvarētu, saka pāreģis, poets un profets — Paceliet sirdis!“

4) Mācītājs Vergara raksturo „Bībeli kā cilvēka grāmata“. Kas ir cilvēks? Sniegdams bioloģisku cilvēka definīciju, kur cilvēks raksturots kā „dzīva apzinīga būte, kas dzīvo virs zemes un ir senču pēctecis, kas cīnās un ciešanās progresīvi attīstīties“ (O. Lodge), autors atsedz šīs definīcijas nepilnību. Bībele mācot saprast cilvēku, ne tikai to atzīt jeb pazīt. Cilvēks bibliskajā uztverē ir atbildīga būte. Tas ir autonomš, bet autonomija ir pamatota Dieva pavēlē, Viņu milēt un būties. Cilvēks nevar atrast dzīves jēgu sevī, bet Dievā un paklausībā Viņam. Bībelē Dievs aicina un atgādina cilvēka sirdsapziņu neaizmirst, ka Viņš soda un svētī. Galvenā cilvēka dzīves vērtība ir Dievam veltītā dzīvē. Un arī šī vērtība nav imanenta, bet Dievs to piešķir, saistīdams mirstīgo cilvēku, kas dzīvo iznīcībai padotā pasaulē, pie mūžības. Atbildības un galvenais šīs nākošās dzīves cerības momenta trūkumi filozofisko deskriptīvo definīciju, kas atbild uz jautājumu „kas ir cilvēks?“, padara bālu un nedzīvu.

5) Mācītājs un tagad arī praktiskās teoloģijas prof. Lestringans (Lestringant) raksta par „Bībeli kā Dieva grāmata“. Bībele nesatur filozofiskus apcerējumus par Dievu, tajā nav arī apcerējumu par Dievam veltītu dzīvi. Bībelē Dievs sastopas ar cilvēku. Viņš ielaužas cilvēku dzīvē. Visdažādākos apstākļos atklājas tas pats nemainīgais Dieva prāts un Viņa noteiktā griba. Mūžīgā dzīvība ir atzīt Dievu. Tādēļ Dievs atklājas cilvēcei dažādās konkrētās situācijās. Viņš ir reizē pazīstams un

tomēr nepazīts. Tāpat kā skolotājs, kas saviem audzēkņiem nestāsta par sevi, bet tos vada un māca, un tie aiz visiem darbiem un vārdiem varot saredzēt viņa personību un raksturu, arī Dievs topot dzīves gājumā saredzams. Un lai arī bērns kaut pat par saviem vecākiem domātu dažādi, viņš tomēr instinktīvi zina, ka tas ir viņa tēvs un tā viņa māte. Jēzū Kristū parādas Dieva atziņa viņas pilnībā un augstākā vienībā sintezējas dažādākās izteiksmes īpatnības „bauslībā un praviešos“.

6) Mācītājs Girō (Guiraud) raksturo „Bībeli kā Pestītāja grāmatu“. Sv. Raksti atklāj Dieva glābšanas darbu cēloni un liecina par Pestītāja nākšanu pasaulē. Visam pamatā ir Dievs, kas ir mīlestība. Jau radīšanas un dzīves piešķiršanas aktos Dievs apliecina savu mīlestību. Viņš rada cilvēku brīvu, lai tas arī Viņu varētu mīlēt ar brīvu un patiesu sirdi. (Sal. Vergara's līdzīgās domas.)

Īpatnējais šinī rakstā ir tas, ka Jēzus Kristus vietnieciskās ciešanas netiek teoloģiski, tas ir attiecībā uz Dievu un Viņa izturēšanos pret cilvēkiem, analizētas un skaidrotas, bet smaguma punktā liktas cilvēku attiecības pret tām. Noslūgumiem, kas gaida, Kristus nes glābšanu. Šādā izpratnē autors skaidro kalna sprediķi un tajā izteiktās reliģiskās un etiskās prasības. Tas, kas savā egoismā pats ar savu „es“ ir neapmierināts, kam šis „es“ kļūst nepanesams un smags, ir spējīgs saprast un saņemt glābšanu. Dievs tos atdzemdina no jauna, un šo atdzimušo grupā var vērot divus tipus — cīnītāja aktīvo tipu (ap. Pāvils) un mistiskās kontemplatīvā tipa reprezentantus (ev. Jānis). —

7) Mācītājs Bertrāns (Bertrand) raksta par „Bībeles autoritāti“. Trīs galvenie jautājumi: 1) kāda ir Bībeles autoritāte, 2) kāds viņas pamatojums un 3) kā ticīgais to saprot, ir galvenie referāta temati.

E. Šerera (Scherer) autoritātes definīcija kritiskā analizē tiek noraidīta. Autoritātes „arguments“ neesot pati autoritāte. Tādēļ nedrīkstot sacīt „dari tādēļ, ka es tev to saku“ līdzīgi kādam skootājam, kas savā nevalā nespēj jeb negrib skolniekam paskaidrot, kādēļ pavēle ir jāpilda. Jēzus atšķiras no rakstu mācītājiem, šādas argumentācijas specialistiem. Autoritāte esot „spēja“ (pouvoir) likt sev ticēt un paklausīt. Zīmējot uz Bībeli, autoritāte ir viņas internais spēks, kas ticīgajā rada pārliecību, ka Sv. Rakstos runā Dievs, ka Dievs apstiprina (affirme), ka Dievs pavēl. Dažādās svārstības un tekstu nesaskaņas savā starpā un to ticamību nedrīkstot samainīt ar autoritātes problemu. Vēstures dokumentācijā nav jāmeklē autoritāte. Jūdu chronografus nevajagot likt augstākās autoritātes vietā. Bibliskā autoritāte atklājas tur, kur Dievs pats mūs pārliecina tādēļ, ka to, ko mēs dzirdam kā Dieva vārdu, kas runāts uz mums, Viņš arī citiem ir teicis. Tādēļ autors prasa nevis uzspiestu, bet personīgu un brīvu autoritātes atziņu un cieņu. Teoloģija un viņas „lielās linijas“ arīdžan nenodrošina vēl biblisko autoritāti. Autoritāte nav doktrīnāla, tās pamatā nav arī biblisko personu un kristīgo liecinieku „heroisms“ jeb moraliskais „perfekcionisms“. Bībele ir autoritāte tam, tad un tur, kur Jēzū Kristū atklājas cilvēka un visas cilvēces dzīves jēga. Bībeles auto-

ritate ir dībināta viņas imanentajā spēkā. Gars atklāj to garīgajam cilvēkam. Bibliisku Dieva vārdu autoritate nav jāsamaina un jāapmaina ar un pret ticību Bībelē rakstītajam burtam, jo tā ir ārējā forma, bet autoritate ir saturs. Bibliskās autoritātes pamats ir pats Dievs.

Bībeli ticībā nevajagot lietot kā orakuļu grāmatu, uzstādot jautājumu un prasot no tās atbildi, eksternā veidā. Autoritāti ticīgais cienī pareizi, ja tas personīgi atzīst savus grēkus, tos nožēlo un tiecas pēc jaunas dzīves Kristū.

Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām.

Baznīcas Virsvaldes izdevumā:

1. Tīrzmaliete — **Arestanta ligava.** „Rakstu avota“ 6. num.; 40 lpp. Pati rakstniece šo stāstu dēvē par „stāstu no veciem laikiem“.
2. J. Neikens — **Kam taisnība?** „Rakstu avota“ 7. num.; 32 lpp. Stāsts, kas nekad nenoveco.
3. K. Beldavs — **Dziedat tam Kungam jaunu dziesmu.** „Rakstu avota“ 8./9. num.; 64 lpp. Recenziju sniegsim nākotnē.
4. **Dziesmu grāmata skolai un mājai**, 222 lpp. Priekšvārdā sacīts: „Krājums domāts lietošanai skolās, bērnu dievkalpojumos un jaunatnes pulciņos. Būs derīgs arī mācītājiem amata darbos.“

„Zemes“ izdevumā:

1. Māc. E. Sarkanbārdis — **Kas baznīcas darbiniekiem un katram reliģiozām latvietim ir jāzina tautas ticības dzīves atjaunošanas darbā.** Ar prof. V. Maldoņa ievadu. 16 lpp. Šinī brošūrā autors nāk klajā ar spēcīgu un vajadzīgu aicinājumu: „atjaunotā Latvijā ir jāmostas arī jaunai ticības dzīvei“. Viņš dedzīgi sludina, ka „mūsu pirmais un svarīgākais uzdevums ir likt atkal pamatus kristīgai mājas dzīvei, atjaunojot senās reliģiskās mājas tradīcijas, pirmām kārtām — kopīgos mājas svētbrižus svētdienu rītos“ (9.). Autors izteic sakarā ar to pamudinājumus un padomus. Viņa sāktais darbs, sevišķi propaganda, pelna lielāko atbalstu. Būtu vērts, ka šī brošūra tiktu izlasīta katrā mājā un namā. Jāpriecājas, ka autors dziļi izjūt mūsu laikmeta nopietnību un lielumu, un ka viņš savas brošūras pirmā lapas pusē liek Prezidenta K. Ulmaņa izteicienus par ticības lomu cilvēka dzīvē.

Br. J.

A. Gulbja izdevumā:

1. **Latviešu vēsturnieku veltījums profesoram Dr. hist. R. Viperam.** Rediģējuši M. Stepermanis, A. Švābe, T. Zeids. 328 lpp. M. Stepermanis, rakstot par Vipera dzīvi un darbiem, liecina, ka „viņa darbs ir bijusi nepārtraukta kalpošana saviem līdzilvēkiem, kultūras un garīgo vērtību izplatīšanas nolūkā“ (12.). Viņš atzīst, ka Vipers ir daudz darijis Baltijas historiografijas kļūdu un noklusējumu atsegšanā un labošanā (22.). Vipers

interesējies nevien par dzimšanas jautājumiem, bet arī par dažādiem baznīcas un ticības jautājumiem, ko liecina viņa raksts par „J. G. Eizena reliģiskiem uzskatiem”. Par Vipera sarakstītām grāmatām, Stepermanis spriež, ka to „zinātniskā un pedagoģiskā vērtība ir ļoti ievērojama, un tās ar lielu interesi lasa ne tikai studenti, bet arī skolotāji un vēstures cienītāji” (24.) — J. Alksne sniedz Vipera rakstu sarakstu. Šim krājumam rakstus devuši A. Tentelis, R. Malvess, A. Švābe, K. Straubergs, T. Zemzaris, Ž. Karlsons, J. Bērziņš, L. Adamovičs, B. Ābers, A. Altements, T. Zeids, V. Grīnbergs, E. Dunsdorfs, J. Bračs un A. Spekke. Tie aptver dažādus vēsturiskus tematus, un tiem pievienoti arī tekstu publicējumi. Teologa interesi saista K. Strauberga raksts par vilkaču ideoloģiju Latvijā un T. Zemzara raksts par vilkaču prāvam Vidzemē.

2. R. Vipers — **Jauno laiku vēsture**. Lielkapitalisma un militarisma laikmets (1851.—1918.); 530 lpp. Šī grāmata aptver mūslaiku vēsturi, tas ir, vēsturi, „kas apskata pastāvošās iekārtas un tās idejas, kas pašulaik mūsu vidē valda” (1.). Šī mūslaiku vēsture autoram sākas tikai no 19. g. s. vidus, un to viņš sadala četros posmos: 1851.—1871. — Vācijas un Itālijas apvienošanās, 1871.—1895. — kapitalisma vislielākais uzplaukuma laikmets Eiropā un Amerikā, 1895.—1914. — pasaules tirdzniecības uzplaukšana un interese par koloniju iegūšanu, 1914.—1918. — pasaules karš. Interesantas ir trīs pēdējās nodaļas par pasaules kara cēloņiem, vaininiekiem un norisi. Tās ļoti labi palīdz saprast tagadējo pasaules situāciju un arī atrast tagadējā nemiera patiesos cēloņus. Autors savam vēsturiskam tēlojumam izlieto nevien vēsturiskus dokumentus, bet arī literārus darbus, sevišķi kāda zināma laikmeta raksturojumam. Viņš nepaiekt garām arī reliģiskām problemām, iztirzājot K. Fišera „Vācu strādnieku atmiņas”, viņš, piem., pieskaras reliģiskai audzināšanai un rāda garīdzniecības lietotās metodes 19. g. s. pēdējā trešdaļā (189. sek.) Šī vēstures grāmata nav rakstīta vienīgi vēsturniekiem, bet ikvienam, kam interesē vēstures notikumi, un kas grib tos saprast pēc to iekšējās likumības. Tā ir saistošā grāmata, jo aptver laikmetu, kuram paši esam bijuši līdzdzīvotāji, un kura notikumi un parādības sakņojas netālaļā 19. g. s. otrā pusē.

Ž.

Valtera un Rapas izdevumā:

1. A. Bērziņš un J. Dombrovskis — **Kārlis Miesnieks** 72 lpp. + 24 lpp. reprodukciju, bez tam 8 krāsaini attēli un 11 attēli tekstā. A. Bērziņš savā apcerējumā raksturo mākslinieka personību, un J. Dombrovskis raksta par viņa mākslu. J. Dombrovskis saka: „Miesnieka gleznas un zīmējumi ir mūsdienu latviešu kulturas raksturīga un vērtīga sastāvdaļa... Miesnieks ir latviešu pēckara zemniecības tulkis mākslā...” (65.). Miesnieks ir darinājis arī divas altara gleznas (Salaspilij un Lielvārdei), kas pelna ievērību, īpaši Lielvārdei darinātā. Grāmatā ievietotas abu gleznu reprodukcijas un doti izskaidrojumi (56., 62. sek.). Atzinīgi jāatzīmē krāšpāis izdevums, kas sagādā prieku katram mākslas draugam. Tas tāpat silti ieteicams izdevums kā jau agrākie „Latviešu mākslas” serijas izdevumi.

2. **Kārlis Rijnieks — Sengrieķu dzīves gudriba.** „Jaunā zinātnieka“ 63. numurs, 112 lpp. Šī grāmata sniedz jaunatnei saprotamā veidā sengrieķu filozofu uzskatus, sevišķi par cilvēku un tā dzīvi. Tai divas daļas: pirmā apvieno astoņus apcerējumus par mēru un harmoniju sengrieķu dzīves gudribā, otrā — piecus apcerējumus par aktīvā cilvēka iekšējās brīvības ideālu un laimi. Te aptverta gandrīz visa grieķu filozofija tikumības jautājumos, lai gan tikpat kā nemaz nav aplūkots Platons un vēl citi grieķu gudrie. Ir gan arī tas aizbildināts, ka „Jaunā zinātnieka“ serijā iznāks īpaša grāmata par Aristoteli un Platonu. Grāmatā atrodami raksturīgas kritiskas piezīmes un aizrādījumi, kā, piem., par neizdevīgo mēģinājumu Sokratu salīdzināt ar Kristu (65.), par Aristipa un Epikura baudas mācību (93.). Par teicamu jāatzīst daudzie seno grieķu gudro izteicienu kopojumi (piem., 10. sek., 21. sek., 30. sek.). Te jaunatne atradis daudzas atziņas, kas nezūd, un, pēc kurām dzīvojot, tā kļūs stipra un laimīga. Jāpiemin daudzie grieķu gudro attēli, neatceros citu kādu uzdevumu, latviešu valodā, kur to tik daudz un zīmīgā izvēlē būtu uzņemti teksta ilustrācijai kā šē.

3. **V. Veldre — Sprīdīši.** Annas Brigaderes dzimtenes stūrītis, 78 lpp. Šī ir daudzējādā ziņā vērtīga un jauka grāmata. Tā aizved lasītāju Annas Brigaderes dzimtenē un ļauj iepazīties ar to jaukumu, kas apņēmis rakstnieci Sprīdīšu gaitās. Tā izvada mūs pa rakstnieci mīļajām vietām. Tā sniedz labu gabalu no rakstnieces biogrāfijas, pavērot skatu arī viņas viesu pulkā, kas atstājuši ierakstus viesu grāmatā. Svētsvinīgi aprakstīta rakstnieces darbistaba un viņas aiziešana aizsaulē (19. sek.). Kas ir Sprīdīši? Vilis Veldre atbild: „Te viss darīts dzejnieces piemiņas dēļ, veidojot šo skaisto vietu par dzīvu pieminekli, kam jāradā, ka liels gara darbinieks mazai tautai tik vērtīgs, lai tā piemiņu censtos glabāt un cildināt visos veidos, cik labi vien iespējams“ (74.). Arī šis izdevums, ko rotā Z. Tālbergas vāks un vinjetes, un ko ilustrē ļoti daudz fotografisku attēlu, ir grezna piemiņas zīme rakstnieci.

Alb. F.

4. **K. Kundziņš — Kristus.** Otrs pārlabots izdevums. Rec. nākošā numurā.

5. **Hosé Ortega Gasé — Mīlestība un gudriba.** Rec. nākošā numurā.

Grāmatu draugs izdevumā:

1. **Auni Nuolivāra — Gane, kalpone un saimniece.** Romāns. No somu valodas tulkojusi Īna Renkviste. 326 lpp. Šis romāns tēlo krietnas, dievbijīgas, drosmīgas, godīgas meitenes Katrī izaugšanu ganes un kalpones gaitās, kas spējīga beigās kļūt par saimniecei (romānam vēl ir otra daļa „Saimnieks un saimniece“). Šīs meitenes pavēlētāji, kam viņa klausā, ir prāts, sirdsapziņa un Dievs (309.). Tā ir dedzīga Dieva lūdzēja, kas devusi solījumu uz mūžu palikt par Dieva bērnu; rakstniece atklāj mums bērna lūgšanas garu un saturu, tā sniedzot materialu reliģijas psi-

chologam (piem., 41. sek., 79., 88., 109., 283., 289., 295.). Viscaur rakstniece rāda, ka Dievs un ticība viņam ir Katrī spēks, kas paglābj to no izmīsumā, kas dod jaunus spēkus un sarga no ļaunā, kas ved pie uzvaras (81. sek., 199., 282. sek., 286.), un ka iekšējā skaidrība, godīgums to dara stipru un cēlu (287.).

Katrī dzīves gudrību izteic šādi vārdi: „Dieva priekšā vienmēr vajaga zemities, bet pašai pret sevi un ļaužu priekšā vajaga būt lepnai uz savu labumu. Par daudz pazemīga un padevīga, piemāna un melo, bet lepna un cildena nemāna un nebaidas patiesības (259.). Ļoti zīmīga ir Katrī saruna ar vecmāmiņu ticības lietās (296. sek.). Šis romāns ir par to, kā cilvēku viltība un cietsirdību nespēj dievbijīgā cilvēkā iznīcināt cilvēku (322.), ka ar padevību, ticību, cerību un mīlestību var pacelt citu cilvēku no pazemojuma (177.). Šī grāmata godalgota somu romānu sa- censībā 1937. g.

2. Auni Nuolivāra — **Saimnieks un saimniece.** Romāns. Tulkojusi Īna Renkviste. Šis romāns ir iepriekšējā turpinājums, un tas ir ne mazāk vērtīgs un iespaidīgs. Tas ir stāsts par lielu dzīves cīņu, kurā autore izceļ cilvēku tikumiskā rakstura vērtību un netikumības ļaunumu. Še centrā paliek tā pati Katrī, sieviete, kas sargā savu tiklību (39. sek., 49., 193. sek.), kas cīnas par savu dvēseles mieru (70.) un zina, ka atbalsts ir tikai Dievā (76.), kas visu saprot no pusvārda un darbu veic ar prieku (102.). Šo sievieti raksturo atziņas: „es neprotu stāvēt bez darba“, „drīzāk es ļaušu sev sist nekā melošu“ (87.), „kas palīdz nabagam, palīdz Dievam“ (320.). Katrī ir liela ticētāja Dievam, tā arī izjūt dziļu pateicību par visu, ko Dievs dod (235., 272. sek., 285.). Neredzamā pasaule un sirdsapziņa viņai ir pats svarīgākais (239.). Autores lielās atziņas ir šīs, ka tumšās dienas paiet, un pēc ciešanām uzsmaida laime tiem, kas pacietīgi un uz Dievu paļaudamies iztur ikdienas cīņu (331.), ka tie, kas nabagus žēlo, dara labu Dievam, un ka tam, kam laba sirds, vienmēr ir dzīres (330.). Šīs atziņas vijas cauri visam romānam. Ieteicam katram to izlasīt un mācīties dzīvi pareizi izcīnīt. Arī tā godalgota un, tāpat kā pirmā daļa, ieteicama mācītāju un skolotāju aprindām, jo daudz laba te izmantojama audzināšanas nolūkos.

Alb. F.

Latvijas lauksaimniecības kameras izdevumā:

1. Arnolds Lūsis — **Zemnieka gods.** 94. lpp. Autors raksta: „Šis grāmatas mērķis ir — vairot zemniekos goda izmaņu, nostiprināt viņos tās rakstura īpašības, kas latvietim vajadzīgas, lai viņš neliekto nevienas svešas varas priekšā, bet, sargādams savu godu, sargātu savu brīvību un savas tautas cieņu vienmēr un visur“ (12.). Bez uzrunas tanī ir pieci apcerējumi, kas izceļ zemnieka godu sakarā ar daiļu un raženu sētu, ar Prezidenta tezi: pašu zemei — pašu arājs, ar zemnieku kā tautas tikumisko vērtību sargu un vairotaļu, ar viņa vietu tautas vienības valstī,

un ar domu par ražena saimnieka būtību. Skaidrā domu gājienā, turot acu priekšā gaišos tikumiskos mērķus, autors rāda to, kādam vajadzētu būt zemniekiem, „lai neciestu viņu pašu, viņu sētas un ģimenes gods“ (90.). Tā ir laba grāmata un tā pelna, ka mūsu draudžu darbinieki būtu krietni tās ceļa pašķirēji uz zemnieku sētām. Tādā veidā mūsu baznīca atbalstītu Latvijas lauksaimniecības kameras darbu, un šī kopdarbība nestu lielu labumu.

Alb. F.

K R O N I K A

L a t v i j a

Cēsu iecirkņa prāvests Kārlis Avots 18. septembrī 80 gadu vecumā aizgājis mūžīgā mierā. Nelaiķis dzimis 1859. gada 3. oktobrī Limbažos. Rīgā absolvējis guberņas ģimnaziju, viņš 1887. g. pabeidza teoloģijas studijas Tērbatas universitātē. Pēc kandidata gada pie māc. Girgenzona Limbažos, K. Avots darbojās kā mācītāja adjunkts Limbažu, Viļķenes un sv. Katrinas draudzēs. 1889. gadā viņš aizgāja par mācītāju Lielezerē, bet 1891. gadā — Ļaudonā. 1906. gadā K. Avotu iecel par Cēsu iecirkņa prāvestu. Līdzās mācītāja darbam prāv. Avots darbojies arī garīgā rakstniecībā — it īpaši Baznīcas Vēstnesī pagājušā gadsimta beigās. Viņu apbedīja Ļaudonas kapos.

Septembrī miris vācu sabiedrīks un izglītības darbinieks virmācītājs Dr. Kārlis Kellers. Strādādams vācu kulturalo organizāciju priekšgalā, māc. Kellers aizvien centies veicināt labu sadarbību ar latviešiem. Dr. Kellers dzimis 1868. g. 24. augustā Rīgā. Pēc studijām Tērbatā kandidata gadu nostrādājis pie prāv. K. Kundziņa Smiltēnē. Darbojies kā mācītājs Kandavā un

Rīgā. 1918. gadā, pagaidu valdības aicināts, Kellers darbojās kā izglītības ministra biedrs. Nelaiķis bija apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeņa 3. šķiru.

Prof. Dr. phil. Pētera Zālītes rosīgais darba mūžs noslēdzās 18. augustā. Nelaiķis bija dzimis 1864. gada 1. decembrī Raunas pagastā. 1889. gadā viņš iestājās Jēnas universitātē, kur studēja filozofiju, teoloģiju un dabaszinātnes. Pēc studiju noslēguma P. Zālīte ieguva filozofijas doktora gradu aizstāvot savu disertāciju par Kanta brīvības mācību. Atgriezies dzimtenē, P. Zālīte uzņēmās Mājas Viesa Mēnešraksta un Dienas Lapas vadību, daudz paveikdams literatūras un zinātnes popularizēšanā. Pasaules kara laiku P. Zālīte pavadīja Krievijā. Pēc atgriešanās Latvijā viņš 1919. g. sāka darboties universitātē, kur kopš 1921. g. bija profesors pie filozofijas vēstures katedras. Atpūtā prof. P. Zālīte aizgāja 1934. gadā. Viņa spalvai pieder vairākas plašas monografijas par ievērojamiem filozofiem un ļoti daudz atsevišķu rakstu zinātniskos un sabiedriskos jautājumos. Nelaiķi apbedīja 21. augustā.

Neretās draudzes mācītājs **Alfreds Dellerts** 25. augustā atskatījās uz 40 draudzes darbā aizvadītiem gadiem. Māc. A. Dellerts dzimis 1869. gada 10. augustā, studējis teoloģiju Tērbatas universitatē no 1892.—1897. g. Pēc ordinācijas Jelgavā darbojies kā mācītājs Iecavā, Sakaslejā un no 1908. g. līdz šim Neretā. Māc. A. Dellerts ir arī rošs sabiedrisks darbinieks.

*

Latvijas universitates Teoloģijas fakultati š. g. 15. septembrī beiguši:

- 1) Jānis Bērziņš, studiju darbs: Antona Austriņa personība un darbi reliģiski etiskā aspektā.
- 2) Kārlis Eglītis, studiju darbs: Svarīgākās problēmas un galvenie sasniegumi evaņģēliskajā ārmisijā pēdējos desmit gados.
- 3) Alfrēds Gross, studiju darbs: Bērnū dievkalpojumi.
- 4) Jānis Kalvāns, studiju darbs: Reformacija Lietuvā.
- 5) Jānis Melbārdis, studiju darbs: Amats kristīgās etikas apgaismojumā.
- 6) Nikolajs Pētersons, studiju darbs: Jēzus kā dvēseļu kopējs.
- 7) Kārlis Roze, studiju darbs: Eschatoloģija evaņģēliskās luteriskās baznīcas dievkalpojumos.
- 8) Kārlis Rubenis, studiju darbs: Bīskapa Dr. theol. K. Irbes dzīve.
- 9) Edmunds Šmits, studiju darbs: Jaunākie virzieni Vecās Derības teoloģijā.
- 10) Volfs Ginters Šnakenburgs, studiju darbs: Vecā Derība Jaunās derības (Pāvila) izpratnē, ilustrēta ar Romiešu vēst. 9.—11. nod.

Teoloģijas fakultates privatdocents **A. Pommers** 23. septembrī nolasiya iestājkciju: „Baznīca apustuļu laikmetā“. A. Pommers lasīs pareizticīgiem baznīcas vēsturi.

*

Latvijas Universitates Padome uz Teoloģijas fakultates priekšlikumu metropolitam Augustinam piešķirusi Dr. theol. hon. causa gradu.

*

Valsts Prezidents Universitates jubilejas gadījumā apbalvojis dekanu prof. Dr. K. Kundziņu ar Triju zv. ordeņa 3. šķiru.

*

18. augustā Rīgā ieradās Igaunijas bīskapa vietnieks prāv. J. Lauris un Igaunijas konsistorijas loceklis A. Tamiks. Baznīcas virsvaldē notika igauņu viesu un Latvijas Baznīcas virsvaldes pārstāvju prof. Dr. V. Maldoņa un zv. adv. P. Eglīša apspriede. Tajā pārrunāja ev.-lut. baznīcai piederīgo latviešu garīgo apkopšanu Igaunijā un igauņu apkopšanu Latvijā.

*

23. jūlijā Bulduru baznīcā notika dievnama 50 gadu pastāvēšanas svinības līdz ar jaunceltā ģērbkambara iesvēti. Dievkalpojumā piedalījās prāv. V. Rozenieks, māc. M. Eiche un māc. E. Spekmanis, kas teica svētrunu.

*

20. augustā Bārbeles draudze svinēja sava dievnama 350 gadu pastāvēšanas svētkus. Tajā pašā dienā iesvētīja piemiņas plāksni draudzes kritušiem varoņiem. Svētrunu svinīgajā dievkalpojumā teica prāv. J. Reinhardts. Piemiņas plāk-

šnes atklāšanā kā kara ministra pārstāvis piedalījās Techniskās divīzijas komandieris ģen. Kurelis.

*

Ērgļu draudze 20. augustā atzīmēja sava dievnama 75 gadu pastāvēšanu. Pēc dievkalpojuma baznīcā svinību dalībnieki devās uz Ērgļu Blaumaņa kapiem, kur Raunas māc. A. Treicis noturēja svētbrīdi.

*

17. septembrī Līvānu baznīcā iesvētīja jaunbūvētās ērģeles. Svinīgo dievkalpojumu, kurā kā viesi piedalījās baznīcu un konfesiju dep-ta dir. E. Dimiņš un Baznīcas virsvaldes vicepriekšsēdētājs H. Rūsis, vadīja māc. K. Briedis.

*

24. septembrī iesvētīja atjaunoto Rīgas sv. Jāņa baznīcu. Svētiku dievkalpojumā kā Valsts Prezidenta pārstāvis piedalījās pils. komandants plkv. R. Bebris, satiksmes ministrs B. Einbergs, vācu bīskaps Pelchus u. c. Svinīgo dievkalpojumu vadīja prāv. A. Kundziņš.

*

Archibīskaps Dr. T. Grinbergs 24. septembrī piedalījās Stružānu atjaunotās baznīcas ie-

svētīšanas svinībās. Tajā ņēma daļību arī prāv. A. Rumpeters. Tajā pašā dienā archibīskaps iesvētīja pieminēti kritušiem partizāniem Kokorevas draudzes Kapusila kapos un Kokorevas baznīcas jauno vyanu.

*

Džūkstes draudze 27. augustā nosvinēja sava dievnama 250 gadu pastāvēšanas svētkus. Svinīgajā dievkalpojumā, ko vadīja prāv. J. Straumanis, bija ieradušies Baznīcas virsvaldes pārstāvis zv. adv. P. Eglītis, prof. L. Bērziņš, prof. K. Straubergs un daudz dievlūdēju. Svētiku dienu noslēdza Reitera kora koncerts.

*

L. u. Kristīgo studentu biedrība no 11.—14. jūlijam Kandavā bija sarīkojusi konferenci - nometni vidusskolu kristīgiem audzēkņiem. Sanāksmi atklāja un vadīja māc. R. Feldmanis. Referātus nolasiya: prof. Dr. K. Kundziņš — Jaunietis, meklējumi un ticība; māc. A. Grosbachs — Tradicionalā kristietība un dzīvais Kristus; māc. R. Feldmanis — Mūsu laikmets evaņģelija gaismā; Dr. phil. J. Students — Jaunieša slāpes pēc dzīves un prieka, un cand. theol. L. Biteniece — Kristus mūsu dzīvē.

Ā r z e m e s

Miris psicoanalizes nodibinātājs.

24. septembrī Londonā miris ievērojamais mediķis un psihologs Sigmunds Freids (Freud). Dzimis 1856. gadā, no 1902. gada darbodamies kā profesors Vīnē, Freids sev

pasaules slavu nodibināja ar savu psicoanalizes mācību. Tā izaugusi no viņa studijām medicīnā — pētījumiem par histeriju, ko viņš pagājušā gadsimta pēdējā desmitā veica kopā ar Vīnes ārstu J. Breieru. Sekmīgi izmantojis tā saucamo katartisko

metodi vairākos histerijas ārstēšanas gadījumos, Freids stājās pie šīs dziedniecības metodes priekšnosacījumu noskaidrošanas un izveidošanas. Freids atzina, ka ar brīvu un nepiespiestu asociāciju palīdzību gaismā celtie zemapziņas saturi sevi slēpj noteiktu jēgu. Tālākās studijās Freids rāda jaunas zemapziņas satura izsmelšanas iespējas, mēģinādamas pierādīt, ka dvēseles dziļāko slāņu jēdzīgs izpaušums ir arī t. s. „ikdienas psihopatoloģijas“ parādības — piem., pārteikšanās, aizmiršana un tamlīdzīgi. Zemapziņā nogremdētu vēlējumos manifestācija Freida izpratnē kļuva arī sapņi. Freida analīzes terapeitiskā nozīme pastāv šo materiālu izprašanā, t. i. zemapziņā atklāto simbolu iztulkošanā. Atklādamas cilvēka dvēseles dzīvē jaunus, līdz šim nepazītus fenomenus, Freids radija psiholoģijas zinātnē veselu apvērsumu. Viņa atklājumu nozīme ir milzīga, un no tiem zināmā mērā izaugusi visa modernā psiholoģija. Freida psychoanalīzes vājš punkts ir viņas vienpusībā — pirmkārt pansexualismā, otrkārt patoloģisko novērojumu vispārīnāšanā bez ierobežojumiem arī uz normalo psihi. It īpaši vienpusīgais zemapziņas kompleksu apgaismojums seksualitātes gaismā licis Freida skolniekiem no kopējā pētniecības izejpunkta novērsties un tālāk iet savus ceļus (Jungs, Adlers). Gan tieši, gan netieši Sigmunda Freida mācība par zemapziņu vērtīgas atziņas sniegusi arī reliģijas psiholoģijai.

Sigmunda Freida darbi: *Die Traumdeutung* (1900), *Zur Psychopathologie des Alltagslebens* (1901), *Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse* (1917), *Massenpsy-*

chologie und Ich-Analyse (1921), *Über Psychoanalyse* (1910), *Totem und Tabu* (1913), *Das Ich und das Es* (1923), u. c. Freids izdeva arī *Jahrbuch der Psychoanalyse*.

Igaunija.

Neskaitamie raksti dienas presē, kur bīskapa Dr. H. B. Rahamegi rīcība gan asi nosodīta gan dedzīgi aizstāvēta, un apstākļi, ka šajā lietā nācies iejaukties pat igauņu valdībai, liecina, ka igauņu baznīcā šajās dienās risinājās neparasti, varētu teikt, vēsturiski notikumi. Kaut konfliktā savs svars bija tīri personīgiem motīviem, taču tā pamatā bija arī principiālas dabas uzskatu pretešķības par to, kādā mērā baznīcas galvas personīgā un privatā dzīve saistīta ar viņa augstā amata cieņu.

Kad bīskaps Rahamegi šovasar devās divu mēnešu ilgā atvaļinājumā, valdija uzskats, ka tam noslēdzoties Rahamegi atlūgsies no amata un uzņemsies profesuru Tērbatas universitatē. Negaidot, jūlija vidū, bīskaps oficiāli piedalījās kādās baznīcas svinībās. Sekas bija tās, ka astoņi prāvesti valdībai, iekšlietu ministram un pašam bīskapam piesūtīja memorandu. Tajā starp citu bija uzsvērts, ka Igaunijas evaņģeliski luteraniskā baznīca nav pašu igauņu organizācija vien, bet pieder visas pasaules evaņģelisko kopību saimei. It īpaši ziemeļzemju baznīcu pārstāvji notikumiem igauņu baznīcā sekojot ar lielu uzmanību, izteikdami bažas par igauņu baznīcas nākotni. Atkārtodami vēlreiz savu prasību par bīskapa atkāpšanos, prāvesti iesniegumam bija pievienojuši savas privatās sanāksmes protokolu.

Šajā sanāksmē, kas notikusi jau šī gada martā, astoņi prāvesti vienojušies par sekojošiem četriem punktiem:

„1) Baznīcas un bīskapa autoritāte vairs nepastāv. Uzticība virsgana un draudžu starpā ir iznīcināta. Atjaunot to vairs nevar, jo nav līdzekļu, ar ko varētu atgūt mīlestību un uzticēšanos.

2) Ir tikai viena izeja: bīskapam no sava amata jāšķiras.

3) Baznīcas labā tam jānotiek tūlīt.

4) Mēs ticam, ka bīskaps baznīcu tik patiesi mīl, ka tas baznīcas labā nesīs šo personīgo upuri.“

Memorandu un protokolu parakstījuši prāvesti H. Kubū, A. Grinbergs, V. Tomsons, M. Heimans, I. Latiks, F. Šīle, J. Jalajass un H. Mēle. Ministru kabinets apspriedams prāvestu iesniegumu atzina, ka stāvoklis baznīcā patiesi nopietns un prasa drīzu atrisinājumu. Valdība uzdeva iekšlietu ministram R. Vērmā lietas sīkāku noskaidrošanu, piešķirot arī pilnvaras nepieciešamiem ierosinājumiem.

Prāvestu iesnieguma iztirzāšanai konsistorija 31. augustā sasauca ārkārtēju baznīcas sanāksmi, kurā piedalījās 69 piltiesīgi un 12 garīdznieki ar padomdevēja balsi. Bīskaps Rahamegi šeit sniedza plašāku paskaidrojumu, atbildēdams arī uz dienas presē celtajiem apvainojumiem. Bīskaps starp citu pasvītvoja, ka viņš nopietni apsvēris jautājumu par atkāpšanos no amata, bet tomēr atzinis, ka palikt savā postenī viņam diktējot pienākums. Asesors prof. Sārmans aplūkoja astoņu prāvestu rīcību no juridiskā viedokļa. Viņš atzina, ka prāvestu ievadītā akcija

neatbilst baznīcas tiesiskajām normām, un ieteica konfliktu likvidēt iesniegumu atstājot bez ievēribas. Bīskapu dedzīgi aizstāvēja māc. Talmeistars, iesniegdams rezolūciju, kurā prāvestu izturēšanos apzīmēja par nepielaižamu. Latiks — viens no memoranda parakstītājiem — savukārt norādīja, ka tagad, kad visā pasaulē valda tik nopietns stāvoklis, iekšējām nesaskaņām jānozūd, lai baznīca netraucēti varētu tautai sniegt mierinātāju evaņģēlija vēsti. Ar juridisku „manevri“ astoņi prāvesti esot it kā nosēdināti uz apsūdzēto sola. Kopā ar prof. Kepu viņš iesniedza opozīcijas rezolūciju. Ilgām un skalām debatēm sekoja balsošana. Tās rezultātā ar 27 pret 23 balsīm pieņēma bīskapa aizstāvju Sārmāna un Tallmeistara rezolūciju.

Tagad, kad bīskapam šādā ceļā bija izteikta uzticība, viņš ķērās pie opozicionāru sodīšanas. Trīs memoranda parakstītājus atstādināja no amata, atstājot savās draudzēs, bet prāvestam H. Kubū atņēma arī garīdznieka tiesības. Vairāki memoranda parakstītāji paši atlūdzās no amata.

Šis konflikta atrisinājums igauņu baznīcai mieru tomēr vēl nenesa. 12. septembrī Tallinā notika opozīcijas mācītāju sanāksme, kurā piedalījās 63 mācītāji. Sanāksme izstrādāja jaunu memorandu, ko ar 58 mācītāju parakstiem iesniedza iekšlietu ministram. Šajā dokumentā no jauna bija pieprasīta bīskapa atstādināšana, uzsverot, ka bīskaps ne tikai ierosinājis laulības šķiršanu, bet gātavojies arī doties jaunā laulībā ar citu sievieti. Šāda rīcība neesot savienojama ar Svēto rakstu norādījumiem par bīskapa amatu (1. Tim.

3, 2—5). Lai beidzot darītu galu konfliktam, kas tagad, līdzās starptautiskajiem notikumiem, bija ievirzījies visas igauņu sabiedrības un preses uzmanības degpunktā, Igaunijas valdība savā 14. septembra sēdē izšķīrās par radikāliem soļiem. Iekšlietu ministrs kabinetam plašākā paskaidrojumā ziņoja, ka igauņu evaņģeliskā baznīcā savā pašreizējā stāvoklī nespējot pildīt savus augstos mērķus tautas reliģiskā un tikumiskā ardzināšanā. Pamatojoties uz likuma par baznīcām un reliģiskām sabiedrībām 20. pantu, ministrs ierosināja atsvabināt no amata pienākumiem bīskapu un konsistoriju. Ar valdības lēmumu par Igaunijas evaņģeliskās baznīcas aizbildni no 14. sept. līdz turpmākam iecēla māc. Jāku Variku. Divas dienas vēlāk Variks pieņēma preses pārstāvju, lai tos informētu par saviem nodomiem. Kā galvenos uzdevumus savā aizbildņa darbā viņš minēja: 1) būt nomodā, lai baznīca sludinātu Dieva vārdu pēc svēto rakstu nosacījumiem un aicinātu uz patiesu kristīgu dzīvi, 2) sekojot valdības norādījumam, saskaņot baznīcas satversmi ar baznīcas dzīvi un vajadzībām, un 3) novērst baznīcā domstarpības un šķelšanos.

Paredzams, ka turpmāk igauņu evaņģeliskās baznīcas satversmē ie-

vērojami mazinās bīskapa varu, likvidējot līdzšinējo, stipri autoritāro kārtību. Atbildot preses pārstāvju jautājumam, aizbildnis paskaidrojis, ka atceltie prāvesti atgriezīsies amatā. Jauno satversmi cer izstrādāt līdz nākošai vasarai, kad arī notiks bīskapa vēlēšanas.

Vācija.

Šēnburgā - Valdenburgā šovasar notika Luteriskā pasaules konventa eksekutīvkomitejas sanāksme. Teoloģiskajām komisijām sanāksme uzdeva rūpīgi sagatavot trīs pamattematus nākamam pasaules konventam: 1) Baznīca, vārds un sakraments; 2) Baznīca un baznīcas, 3) Baznīca pasaulē. Izpildkomiteja lielu vērību piegriezta palīdzības darbam, kura veicināšanai pasaules konvents arī nodibināts. Pašu ziņojumu par palīdzības darbu Ukrainā sanāksmei sniedza Dr. Volmers. Referents uzsvēra, ka Ukrainas baznīcai nepieciešams garīgs un materiāls atbalsts, un te paveras darba lauks vecākām un lielākām evaņģeliskām baznīcām. Vēl sanāksme noklausījās ziņojumu par evaņģelisko baznīcu Indijā un komitejas ģenerāls sekretara vēstījumu. Luteriskā pasaules konventa nākamā sanāksme notiks 1940. gadā no 24. maija līdz 2. jūnijam Filadelfijā.

Atbildīgais redaktors: Dr. **Alb. Freijs.**

Redakcijas koleģija: prof. Dr. **K. Kundziņš**, prof. Dr. **V. Maldonis**,
prof. Dr. **L. Bērziņš**, māc. **G. Šaurums**,
māc. **P. Detlavs.**

Izdevēja: **Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.**